

Reglamento „Briuselis IIa“

taikymo praktinis vadovas

Turinys

1. Bendras įvadas	4
1.1. Geografinė taikymo sritis (2 straipsnio 3 dalis)	5
1.2. Įsigaliojimo pradžios nuostatos (72 straipsnis)	5
1.3. Pereinamojo laikotarpio taisyklės (64 straipsnis)	5
2. Santuokos bylos	8
2.1. Įvadas	9
2.2. Materialinė taikymo sritis santuokos bylose	9
2.3. Kurie teismai turi jurisdikciją santuokos bylose?	9
2.4. <i>Lis Pendens</i> arba kas atsitinka, jei byla iškeliama dviejose valstybėse narėse (19 straipsnio 1 dalis)?	15
2.5. Santuokos bylose priimtų teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas	16
3. Tėvų pareigos	18
3.1. Materialinė taikymo sritis	19
3.2. Kurios valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylas dėl tėvų pareigų?	23
3.3. Perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą (15 straipsnis)	34
3.4. Kas atsitinka, jei bylos iškeliama dviejose valstybėse narėse?	38
3.5. Teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas. Bendra informacija	40
3.6. Bendravimo (matymosi) teisėms taikomos taisyklės. Teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas (40 ir 41 straipsniai)	43
4. Tarptautiniam vaiko pagrobimui ES taikomos taisyklės	48
4.1. Bendras įvadas (10, 11, 40, 42, 55 ir 62 straipsniai)	49
4.2. Su vaiko pagrobimo bylomis susiję jurisdikcijos klausimai	51
4.3. Skubų vaiko grąžinimą padedančios užtikrinti taisyklės (11 straipsnio 1–5 dalys)	53
4.4. Kas atsitinka, jei teismas nusprendžia, kad vaikas neturi būti sugrąžintas? (11 straipsnio 6 ir 7 dalys)	58

5. Vykdymas	68
5.1. Vykdymo svarba. Bendra informacija	69
5.2. Teismo sprendimas turi būti vykdomas tomis pačiomis sąlygomis, lyg jis būtų priimtas vykdyimo valstybėje narėje (47 straipsnio 2 dalis)	70
5.3. Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) jurisprudencija	71
6. Vaiko išklausymas (23, 41 ir 42 straipsniai)	76
6.1. Vaikams turi būti suteikiama galimybė išreikšti savo nuomonę	77
6.2. Pareigos išklausti vaiko nuomonę išimtis	77
6.3. Vaiko nuomonės išklausymo procedūra	77
6.4. Kaip sužinoti vaiko nuomonę?	77
6.5. Mokymai, susiję su vaiko nuomonės išklausymu	78
6.6. Vaiko nuomonės išklausymo tikslas	78
6.7. JT vaiko teisių konvencija	80
7. Centrinų institucijų ir teismų bendradarbiavimas (53–58 straipsniai)	82
7.1. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose (54 straipsnis)	83
7.2. Centrinų institucijų pareigos (55 straipsnis)	83
7.3. Pagalba sudarant susitarimą (55 straipsnio e punktas)	83
7.4. Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje (56 straipsnis)	83
7.5. Centrinų institucijų aprūpinimas	85
7.6. Teismų bendradarbiavimas	86
7.7. Ryšių palaikymo teisėjai	86
8. Reglamento ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos santykis (61 ir 62 straipsniai)	88
8.1. Dviejų dokumentų taikymo sritis	89
8.2. Konvenciją ratifikavusios ES valstybės narės	89
8.3. Kurioms byloms taikomas Reglamentas, o kurioms – 1996 m. Konvencija? (61 ir 62 straipsniai)	89
Šiame praktiniame vadove pateiktų lentelių ir schemų sąrašas	92
Šiame praktiniame vadove nurodytų bylų sąrašas	92

1. Bendras įvadas

1.1. Geografinė taikymo sritis (2 straipsnio 3 dalis)

Reglamentas, kuris šnekamojoje kalboje dažnai vadinamas Reglamentu „Briuselis IIa“ arba „Briuselis IIbis“⁽¹⁾, taikomas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, išskyrus Daniją. Valstybės narės yra saistomos tiesiogiai taikomo ir už nacionalinę teisę viršesnio reglamento.

1.2. Įsigaliojimo pradžios nuostatos (72 straipsnis)

Reglamentas nuo 2005 m. kovo 1 d. pradėtas taikyti dvidešimt keturiose tuometinėse valstybėse narėse, o vėliau – ir naujose prie Sąjungos prisijungusiose valstybėse nuo jų įstojimo dienos⁽²⁾. Reglamentas visa apimtimi taikomas:

- susijusioms iškeltoms byloms,
- dokumentams, tinkamai parengtiems arba užregistruotiems kaip autentiški dokumentai, ir
- šalių susitarimams, sudarytiems po atitinkamos jo taikymo datos pagal 72 straipsnį (64 straipsnio 1 dalis).

(1) 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000.

(2) Nuo 2007 m. sausio 1 d. taikomas Bulgarijoje ir Rumunijoje, o nuo 2013 m. liepos 1 d. – ir Kroatijoje.

1.3. Pereinamojo laikotarpio taisyklės (64 straipsnis)

Sprendimų pripažinimą ir vykdymą reglamentuojančios Reglamento taisyklės bylose, iškeltose iki 2005 m. kovo 1 d., taikomos trijų kategorijų teismo sprendimams:

- (a) teismo sprendimams, priimtiems 2005 m. kovo 1 d. ir vėliau bylose, iškeltose iki tos dieNEs, bet po Reglamento „Briuselis II“ įsigaliojimo dieNEs (64 straipsnio 2 dalis)⁽³⁾;
- (b) teismo sprendimams, priimtiems iki 2005 m. kovo 1 d. bylose, iškeltose po Reglamento „Briuselis II“ įsigaliojimo dieNEs, jei jos patenka į Reglamento „Briuselis II“ taikymo sritį (64 straipsnio 3 dalis), ir
- (c) teismo sprendimams, priimtiems iki 2005 m. kovo 1 d., bet po Reglamento „Briuselis II“ įsigaliojimo bylose, iškeltose iki Reglamento „Briuselis II“ įsigaliojimo dieNEs (64 straipsnio 4 dalis).

Šioms išvardytoms kategorijoms priklausantys teismo sprendimai pripažįstami ir vykdomi pagal Reglamento III skyriaus nuostatas laikantis tam tikrų toliau nurodytų sąlygų:

- dėl a ir c punktuose nurodytų teismo sprendimų: jeigu sprendimą priėmęs teismas savo jurisdikciją grindė taisyklėmis, atitinkančiomis Reglamentą, Reglamentą „Briuselis II“ arba tarp

(3) Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1347/2000; žr. OL L 160, 2000 6 30, p. 19; Reglamentas „Briuselis II“ įsigaliojo 2001 m. kovo 1 d.

kilmės valstybės narės ir vykdymo valstybės narės sudarytą konvenciją, kuri galiojo bylos išskėlimo metu, ir

- dėl b ir c punktuose nurodytų teismo sprendimų: jeigu teismo sprendimas yra susijęs su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimu negaliojančia arba su tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams nagrinėjant bet kurią iš šių su santuoka susijusių bylų.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad Reglamento III skyrius dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo šiems teismo sprendimams taikomas visa apimtimi, įskaitant šio skyriaus 4 skirsnio taisykles, pagal kurias nereikalaujama tam tikrų rūšių teismo sprendimams taikyti egzekvatūros procedūros (žr. 3 skyriaus 3.6 dalį ir 4 skyrių).

2. Santuokos bylos

2.1. Įvadas

Reglamento nuostatos dėl santuokos bylų buvo perimtos iš Reglamento „Briuselis II“⁽⁴⁾ praktiškai jų nekeičiant. Tačiau Reglamente „Briuselis II“ buvo įtvirtintos 1998 m. gegužės 28 d. Konvencijos⁽⁵⁾, kuri niekada neįsigaliojo, nuostatos šiuo klausimu. Todėl Konvencijai ir Reglamentui „Briuselis II“ skirta literatūra, kurioje aptariamos santuokos bylos, gali būti naudojama ir kaip šio Reglamento metodinė priemonė. Pavyzdžiui, šiomis aplinkybėmis gali būti naudinga pasinaudoti Konvencijos aiškinamuoju raštu⁽⁶⁾.

2.2. Materialinė taikymo sritis santuokos bylose

Reglamente įtvirtintos taisyklės, kuriomis reglamentuojama jurisdikcija ir sprendimų pripažinimas ir vykdymas civilinėse bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ir santuokos pripažinimo negaliojančia (toliau – santuokos bylos). Jame nereglamentuojami nei santuokos nutraukimo pagrindai ar santuokos nutraukimui taikytina teisė⁽⁷⁾,

(4) Žr. 3 išnašą.

(5) Žr. OL C 221, 1998 7 16, p. 1.

(6) Žr. OL C 221, 1998 7 16, p. 27.

(7) Žr. 2010 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1259/2010, kuris taikomas ne visose valstybėse narėse; OL L 343, 2010 12 29, p. 10.

nei papildomi klausimai, pvz., išlaikymo pareigos⁽⁸⁾, turtinės santuokos pasekmės⁽⁹⁾ ir paveldėjimo klausimai⁽¹⁰⁾.

2.3. Kurie teismai turi jurisdikciją santuokos bylose?

2.3.1. Jurisdikcijos taisyklės. Įvadas

Pagal 3 straipsnyje įtvirtintas jurisdikcijos taisykles nustatoma, kurios valstybės narės teismai turi kompetenciją, bet ne kompetentingas tos valstybės narės teismas. Šis klausimas, t. y. kuris teismas turi kompetenciją nagrinėti santuokos bylas, sprendžiamas pagal kiekvienos valstybės narės vidaus teisę.

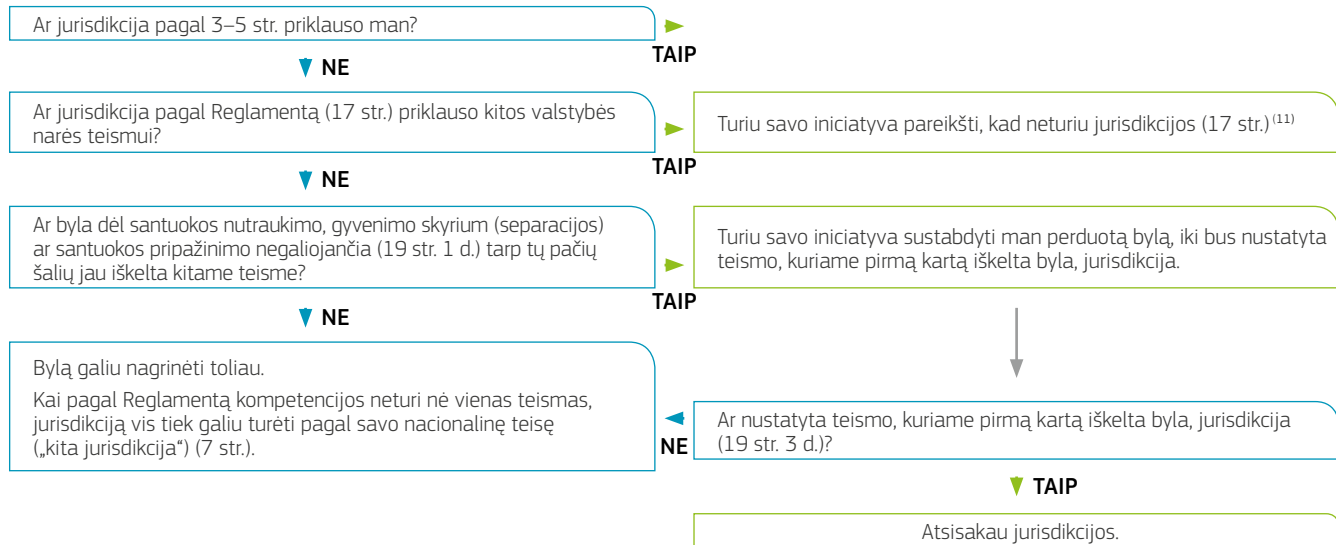
(8) Žr. 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 4/2009; OL L 7, 2009 1 10, p. 1.

(9) Žr. Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos, taikyti NES teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo, susijusių su sutuoktinių turto teisiniu režimu, pasiūlymą; COM (2011) 126, 2011 3 16.

(10) Žr. 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 650/2012, kuris taikomas ne visose valstybėse narėse; OL L 201, 2012 7 27, p. 107.

2.3.2. Jurisdikcijos taisyklės. Teisminė analizė

Teismo, kuriam pateikiamas pareiškimas dėl santuokos nutraukimo, teisėjas atlieka tokią analizę:

(11) Žr. 2.3.5 dalį.

2.3.3. Keli jurisdikcijos pagrindai santuokos bylose (3 straipsnis)

Santuokos bylose negalioja jokia bendra jurisdikcijos taisyklė. Vietoj to, 3 straipsnyje išvardijami septyni jurisdikcijos pagrindai. Sutuoktiniai gali paduoti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo teismams tos valstybės narės,

- a. kurioje yra jų įprastinė gyvenamoji vieta arba
- b. kurioje buvo jų paskiausia įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu vienas iš jų ten tebegyvena, arba
- c. kurioje yra vieno iš sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu buvo paduotas bendras pareiškimas, arba
- d. kurioje yra atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta, arba
- e. kurioje yra pareiškėjo įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyvena ne trumpiau kaip metus iki pareiškimo padavimo, arba
- f. kurioje yra pareiškėjo įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyvena ne trumpiau kaip šešis mėnesius iki pareiškimo padavimo ir jis arba ji yra tos valstybės narės pilietis, arba
- g. kurios pilietybę turi abu sutuoktiniai (kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, kurioje yra abiejų sutuoktinių bendra nuolatinė gyvenamoji vieta).

2.3.4. Alternatyvus jurisdikcijos pagrindų pobūdis

Alternatyvūs jurisdikcijos pagrindai santuokos bylose reiškia, kad nėra jokios pagrindų hierarchijos ir nė vienas iš šių pagrindų neteikiama pirmenybė. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) byloje *Hadadi*⁽¹²⁾ turėjo atsakyti į klausimą, ar būta tokios pagrindų hierarchijos, nes toje

(12) Šiuo klausimu žr. 2009 m. liepos 16 d. ESTT sprendimą *Hadadi prieš Hadadi*, C-168/08, Rink. p. I-6871.

byloje abu sutuoktiniai turėjo dviejų tų pačių valstybių narių pilietybę; esminiai ESTT sprendimo aspektai aptariamai toliau pateiktame pavyzdyje.

Sutuoktiniai gyveno kartu A valstybėje narėje, kurioje buvo jų įprastinė gyvenamoji vieta. Be to, abu jie turėjo šios valstybės narės ir B valstybės narės pilietybes. Jiems pradėjus gyventi atskirai, W ir H pareiškė ieškinius dėl santuokos nutraukimo: W ieškinį pareiškė A valstybėje narėje, o po keturių dienų H ieškinį pareiškė B valstybėje narėje, tačiau abu sutuoktiniai toliau gyveno A valstybėje narėje. Santuoką nutraukė B valstybės narės teismas, todėl šio teismo sprendimas dėl santuokos nutraukimo iš esmės turėjo būti pripažįstamas ir vykdomas.

Tačiau A valstybės narės pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti W pareiškimą dėl santuokos nutraukimo. Gavęs W apeliacinį skundą, A valstybės narės apeliacinis teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą ir taip pat paskelbė, kad B valstybės narės teismo sprendimas negali būti pripažįstamas A valstybėje narėje. H apskundė šį sprendimą apeliacine tvarka, o byla buvo perduota ESTT.

Teisingumo Teismui buvo užduoti trys prejudiciniai klausimai:

- „Ar Reglamento 3 straipsnio 1 dalies b punktą reikia aiškinti taip, kad kai sutuoktiniai turi teismo, į kurį kreiptasi, valstybės ir kitos Europos Sąjungos valstybės narės pilietybes, pirmenybę reikia teikti teismo, į kurį kreiptasi, valstybės pilietybei?
- Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą yra neigiamas, ar šią nuostatą reikia aiškinti kaip nustatančią, jog kai abu sutuoktiniai turi

tų pačių dviejų valstybių narių pilietybes, iš dviejų turimų pilietybių taikoma veiksmingesnė?

- Jeigu atsakymas į antrąjį klausimą yra neigiamas, ar reikia manyti, jog ši nuostata sutuoktiniams suteikia papildomą galimybę pasirinkti, į kurį vienos iš dviejų valstybių, kurių pilietybę jie turi, teismą kreiptis?”

Teisingumo Teismas į šiuos klausimus atsakė taip:

- tuo atveju, kai valstybės narės, į kurią kreipiamasi (šiuo atveju tai yra A valstybė narė), teismas turi patikrinti, ar kilmės valstybės narės (šiuo atveju tai yra B valstybė narė) teismas, kuris priėmė sprendimą, turi jurisdikciją pagal Reglamento 3 straipsnio 1 dalies b punktą, ši nuostata neleidžia A valstybės narės teismui abiejų sutuoktinių, turinčių tiek A valstybės narės, tiek B valstybės narės pilietybes, laikyti tik A valstybės narės piliečiais. Atvirkščiai, A valstybės narės teismas turi atsižvelgti į tai, kad sutuoktiniai turi ir B valstybės narės pilietybę, todėl šios valstybės narės teismai galėjo turėti jurisdikciją nagrinėti bylą;
- Reglamente įtvirtinta jurisdikcijos paskirstymo sistema santuokos ryšių nutraukimo atveju nesiekia užkirsti kelio keliems jurisdikcijos pagrindams. Atvirkščiai, aiškiai numatoma, kad jurisdikciją gali turėti keli teismai, tarp jų nenustatant hierarchijos;
- nors 3 straipsnio 1 dalies a punkte išvardyti kriterijai įvairiais atžvilgiais grindžiami sutuoktinių įprastine gyvenamąja vieta, 3 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtintas „abiejų sutuoktinių pilietybės arba, kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, abiejų sutuoktinių nuolatinės gyvenamosios vietos“ kriterijus. Taigi,

išskyrus šių dviejų valstybių narių atvejį, kitų valstybių narių, kurių pilietybę turi sutuoktiniai, teismai turi jurisdikciją nagrinėti ieškinius dėl santuokos ryšių nutraukimo.

- Todėl į antrąjį ir trečiąjį prejudicinius klausimus reikia atsakyti taip, kad tuo atveju, kai abu sutuoktiniai turi dviejų tų pačių valstybių narių pilietybę, pagal Reglamento 3 straipsnio 1 dalies b punktą neleidžiama atmesti vienos iš šių valstybių narių teismų jurisdikcijos remiantis tuo, kad pareiškėjas neturi kitų sąsajų su šia valstybe. Atvirkščiai, valstybių narių, kurių pilietybę turi sutuoktiniai, teismai turi jurisdikciją pagal šią nuostata, ir sutuoktiniai gali pasirinkti, kurios valstybės narės teisme iškelti bylą.

2.3.5. Jurisdikcijos tikrinimas (17 straipsnis)

Jeigu valstybės narės teismui paduodamas pareiškimas santuokos byloje ir šis teismas pagal Reglamente nustatytas taisykles neturi jurisdikcijos nagrinėti pareiškimo, o jurisdikciją turi kitos valstybės narės teismas, tuomet toks teismas savo iniciatyva turi pareikšti, kad jis neturi jurisdikcijos. Byloje A⁽¹³⁾ priimtame sprendime Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pateikė rekomendacijas, kaip tokiomis aplinkybėmis turėtų elgtis teismas:

(13) 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimas A, C-523/07, Rink. p. I-2805.

„Tuo atveju, kai valstybės narės teismas visai neturi jurisdikcijos, jis privalo *ex officio* pareikšti, kad jos neturi, tačiau neprivalo perduoti bylos kitam teismui. Vis dėlto, jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris *ex officio* pareiškė neturįs jurisdikcijos, privalo apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento Nr. 2201/2003 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.“

2.3.6. Jurisdikcijos taisyklių taikymo pavyzdžiai

1 pavyzdys. Abiejų sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje valstybėje narėje

A valstybės narės pilietybę turintis vyras susituokė su B valstybės narės pilietybę turinčia moterimi. Sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta yra C valstybėje narėje. Po kelerių metų jų santuoka išyra ir moteris nori ją nutraukti. Pagal 3 straipsnį kiekvienas sutuoktinis gali paduoti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo C valstybės narės teismams remdamasis tuo, kad šioje valstybėje narėje yra jų įprastinė gyvenamoji vieta. Žmona negali paduoti pareiškimo B valstybės narės teismams remdamasi tuo, kad ji yra šios valstybės piliētė, nes 3 straipsnio 1 dalies b punkte yra nustatytas bendros abiejų sutuoktinių pilietybės reikalavimas.

2 pavyzdys. Abiejų sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta yra skirtingose valstybėse narėse

Sutuoktiniai, kurie anksčiau nuolat gyveno kartu A valstybėje narėje, pradeda gyventi atskirai. Šios valstybės narės pilietis H toliau joje gyvena, o W persikelia gyventi į B valstybę narę, kurios piliētė ji yra. Sutuoktiniai turi kelias galimybes: H ir W gali paduoti pareiškimą A valstybės narės teismams, remdamiesi tuo, kad šioje valstybėje narėje buvo paskiausia abiejų sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, o H joje tebegyvena; H taip pat gali paduoti pareiškimą B valstybės narės teismams, jeigu joje yra W įprastinė gyvenamoji vieta. W pareiškimą taip pat gali paduoti A valstybės narės teismuose remdamasi tuo, kad H joje tebegyvena, ir B valstybės narės, kurios pilietybę ji turi ir kurioje įprastai gyvena, teismams, jeigu ji B valstybėje narėje prieš paduodama pareiškimą gyveno ne trumpiau kaip šešis mėnesius.

3 pavyzdys. Sutuoktiniai turi bendrą vienos valstybės narės pilietybę

Sutuoktiniai H ir W turi P valstybės narės pilietybę, tačiau gyvena A valstybėje narėje; pradėję gyventi atskirai abu išvyksta iš A valstybės narės. H išvyksta į B valstybę narę, o W – į C valstybę narę. Kiekvienas sutuoktinis gali netrukus paduoti pareiškimą P valstybės narės teismams remdamasis tuo, kad abu sutuoktiniai turi bendrą pilietybę; kita vertus, kiekvienas iš sutuoktinių pareiškimą gali paduoti atitinkamos savo naujos įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismams, jeigu jie atitinkamoje valstybėje narėje gyvena ne trumpiau kaip metus.

4 pavyzdys. Sutuoktiniai turi skirtingų valstybių narių pilietybę

S valstybėje narėje gyvenantys sutuoktiniai W ir H turi atitinkamai G ir H valstybių narių pilietybes. Sutuoktiniai pradėjo gyventi skyrium ir W grįžo į G valstybę narę, o H persikraustė į kitą valstybę narę (N valstybė narė). Šiuo atveju yra tokios galimybės: W gali paduoti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo N valstybės narės teismams, jeigu H joje įgijo įprastinę gyvenamąją vietą; W gali prašyti nutraukti santuoką G valstybėje narėje, t. y. savo pilietybės valstybėje narėje, jeigu ji joje gyveno šešis mėnesius ir joje įgijo įprastinę gyvenamąją vietą. H gali paduoti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo ir G valstybėje narėje, jeigu W joje įgijo įprastinę gyvenamąją vietą; H gali paduoti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo N valstybėje narėje tik jeigu jis joje gyveno metus ir joje įgijo įprastinę gyvenamąją vietą.

5 pavyzdys. Vienas iš sutuoktinių nėra ES valstybės narės pilietis

Prieš pradėdami gyventi skyrium sutuoktiniai gyveno kartu savo bendroje įprastinėje gyvenamojoje vietoje, esančioje A valstybėje narėje. W turi B valstybės narės pilietybę, o H – ES nepriklausančios C valstybės pilietybę. Sutuoktiniams pradėjus gyventi atskirai, W lieka gyventi A valstybėje narėje, o H grįžta gyventi į C valstybę narę. Tiek H, tiek W gali paduoti pareiškimus A valstybės narės teismuose remdamiesi tuo, kad šioje valstybėje narėje buvo paskiausia abiejų sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, o W joje tebegyvena. Jeigu W išvyktų iš A valstybės narės ir persikeltų gyventi į B valstybę narę, kurios pilietybę turi, ji pareiškimą galėtų paduoti tuomet, jeigu ji įprastai

joje gyventų, t. y. jeigu prieš paduodama pareiškimą ji šioje valstybėje narėje gyventų ne trumpiau kaip šešis mėnesius.

Šios situacijos aspektus aptarė ESTT savo nagrinėjamoje byloje⁽¹⁴⁾, kurioje žmona teigė, kad pagal Reglamentą nebuvo jokio jurisdikcijos pagrindo, nes vyras nebuvo Europos Sąjungos valstybės narės nuolatinis gyventojas ir neturėjo jos pilietybės. Ji teigė, kad pagal B valstybės narės nacionalinę teisę kompetenciją, atsižvelgiant į taikomus 6 ir 7 straipsnius, turėjo šios valstybės narės teismai.

ESTT nusprendė, kad jeigu kompetenciją pagal Reglamentą turi valstybės narės teismas, kitas teismas, kuriame iškelta byla, vadovaudamasis 17 straipsniu, savo iniciatyva turi pareikšti, kad jis neturi jurisdikcijos ir kad pagal valstybės narės nacionalinę teisę nustatant kompetentingą teismą negalima remtis 6 ir 7 straipsniais siekiant tokiam teismui suteikti jurisdikciją.

(14) Žr. 2007 m. lapkričio 29 d. Sprendimą *Sundelind Lopez prieš Lopez Lizazo*, C-68/07, Rink. p. I-10403.

2.3.7. Išimtinis jurisdikcijos taisyklių pobūdis (6 straipsnis)

Pagrindai yra išimtiniai tuo požiūriu, kad sutuoktiniui, kuris įprastai gyvena valstybėje narėje arba kuris yra valstybės narės pilietis (arba kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Jungtinėje Karalystėje arba Airijoje), ieškinyms kitoje valstybėje narėje gali būti pareikštas tik remiantis Reglamento 3–5 straipsniuose nustatytais taisyklėmis.

2.3.8. Kiti jurisdikcijos pagrindai (7 straipsnis)

Kai remiantis 3–5 straipsniuose nustatytais taisyklėmis kurios nors valstybės narės teismui negalima suteikti jurisdikcijos, siekiant nustatyti, ar kurios nors valstybės narės teismas turi jurisdikciją, galima taikyti kiekvienoje valstybėje narėje galiojančias nacionalines jurisdikcijos taisykles. Tačiau dėl išimtinio šiuose straipsniuose nustatytų taisyklių pobūdžio, kaip nurodyta 6 straipsnyje, ši 7 straipsnio 1 dalies taisyklė taikoma tik atsakovui, kuris nėra nuolatinis valstybės narės gyventojas ir nėra jos pilietis arba (kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją) neturi joje nuolatinės gyvenamosios vietos. Tokiam atsakovui valstybės narės jurisdikcijos taisykles gali taikyti bet kuris tokios valstybės narės pilietis, taip pat bet kurios valstybės narės pilietis, kuris įprastai gyvena tokioje valstybėje⁽¹⁵⁾.

2.3.9. Santuokos nutraukimo bylą nagrinėjančio teismo prorogacija bylose dėl tėvų pareigų

12 straipsnyje įtvirtinta prorogacijos taisyklė, kurioje nustatyta, kad teismas, kuriame pagal Reglamentą iškelta santuokos nutraukimo byla, taip pat turi jurisdikciją nagrinėti su santuokos nutraukimu susijusius tėvų pareigų klausimus, jeigu tenkinamos tam tikros sąlygos⁽¹⁶⁾.

(15) Žr. 2.3.6 dalyje pateiktą 5 pavyzdį ir 14 išnašą.

(16) Žr. 3.2.6 dalį.

2.4. *Lis Pendens* arba kas atsitinka, jei byla iškeliama dviejose valstybėse narėse (19 straipsnio 1 dalis)?

Jeigu teisme byla iškelta pagal Reglamento 3 straipsnį ir teismas pareiškė turįs kompetenciją ją nagrinėti, kitos valstybės narės teismai nebetenka kompetencijos ir privalo atmesti bet kokią vėliau paduotą pareiškimą. *Lis pendens* taisyklės tikslas – garantuoti teisinį tikrumą, išvengti tuo pat metu nagrinėjamų bylų ir teismo sprendimų, kurie gali būti nesuderinami.

19 straipsnio 1 dalyje aptariamos dvi situacijos:

- skirtingų valstybių narių teismuose iškeltos bylos, susijusios su tuo pačiu dalyku ir ieškinio pagrindu, ir
- skirtingų valstybių narių teismuose iškeltos bylos, nesusijusios su tuo pačiu ieškinio pagrindu, tačiau šiose bylose yra pareikšti „susiję ieškiniai“.

A ir b punktuose aptartų atvejų skirtumą galima apibūdinti taip: jeigu kiekvienas sutuoktinis iškelia santuokos nutraukimo bylą dviejose skirtingose valstybėse narėse, tuomet bus taikoma a punkte nurodyta taisyklė, nes byla iškelta remiantis tuo pačiu ieškinio pagrindu. Kai vienas sutuoktinis iškelia santuokos nutraukimo bylą vienoje valstybėje narėje, o kitas sutuoktinis kitoje valstybėje narėje iškelia bylą dėl santuokos pripažinimo negaliojančia, tuomet bus taikoma b punkte nurodyta taisyklė, nes, nors ieškinio pagrindas nėra vienodas, tačiau ieškiniai vis tiek yra tarpusavyje susiję arba priklauso vienas nuo kito.

2.5. Santuokos bylose priimtų teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas

2.5.1. Norint pripažinti teismo sprendimą netaikoma jokia speciali procedūra (21 straipsnio 2 dalis)

Norint vienoje ES valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą pripažinti kitoje valstybėje narėje iš esmės nereikia naudotis jokia specialia procedūra. Visų pirma, jei kilmės valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas neapskundžiamas apeliacine tvarka arba dėl jo negalima paduoti apeliacinio skundo, tuomet, norint pagal teismo sprendimą atnaujinti valstybės narės civilinės būklės įrašus, nereikia taikyti jokios specialios procedūros. Tai yra svarbu, nes praktiniu požiūriu tai reiškia, kad jeigu santuoką nutraukęs asmuo nori susituokti su kitu asmeniu, jis turėtų valstybės narės, kurioje ketina sudaryti naują santuoką, institucijoms pateikti tik patį teismo sprendimą, kad jos patvirtintų jo pasikeitusią civilinę būklę, t. y. kad šis asmuo nutraukė santuoką ir todėl gali laisvai sudaryti naują santuoką.

2.5.2. Teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo procedūra (21 ir 23–39 straipsniai)

Bet kuri suinteresuotoji šalis gali prašyti, kad santuokos bylose priimtas valstybės narės teismo sprendimas būtų pripažįstamas arba nepripažįstamas ir paskelbtas vykdytinu kitoje valstybėje narėje. Užsienio teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu procesas kartais vadinamas egzekvatorium. Prašymą pripažinti teismo sprendimą vykdytinu reikia pateikti valstybės narės, kurioje siekiama pripažinti ir vykdyti teismo sprendimą, teismui. Valstybių narių šiuo tikslu paskirtus teismus galima rasti

1 sąraše⁽¹⁷⁾. Šis teismas nedelsdamas paskelbia, kad teismo sprendimas toje valstybėje narėje yra vykdytinas. Nei asmuo, kurio atžvilgiu siekiama įvykdyti teismo sprendimą, nei vaikas šioje proceso stadijoje neturi teisės teismui teikti pastabų.

Šalys sprendimą gali apskųsti apeliacine tvarka. Apeliacinis skundas turi būti pateikiamas valstybių narių šiuo tikslu paskirtiems teismams, kuriuos galima rasti 2 sąraše. Abi šalys šioje proceso stadijoje gali teismui teikti pastabas.

2.5.3. Atsisakymo pripažinti teismo sprendimą pagrindai (22 straipsnis)

Teismo sprendimą galima atsisakyti pripažinti tik aiškiai nurodytais pagrindais. Tai yra šie pagrindai:

- toks pripažinimas akivaizdžiai prieštarautų vykdymo valstybės narės viešajai tvarkai⁽¹⁸⁾;
- atsakovui neatvykus į teismą, jeigu bylos iškilimo dokumentai nebuvo įteikti laiku, kad atsakovas turėtų pakankamai laiko pasiruošti gynybai, išskyrus atvejus, kai atsakovas aiškiai pritarė teismo sprendimui;
- jei teismo sprendimas yra nesuderinamas su teismo sprendimu, priimtu tarp tų pačių šalių toje valstybėje narėje, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą, arba

(17) OL C 85, 2013 3 23, p. 6.

(18) Tačiau šiuo klausimu žr. Reglamento 25 straipsnį ir 2.5.4 dalį.

- jei jis yra nesuderinamas su teismo sprendimu, priimtu tarp tų pačių šalių kitoje valstybėje ir galimu pripažinti valstybėje narėje, kurioje jį prašoma pripažinti.

2.5.4. Apribojimai, susiję su teismo, kurio prašoma pripažinti sprendimą, atliekama peržiūra

Teismas, kurio prašoma pripažinti sprendimą, negali:

- peržiūrėti teismo sprendimą priėmusios kilmės valstybės narės teismo jurisdikcijos pagrindu (24 straipsnis);
- Reglamento 3–7 straipsniuose nustatytoms jurisdikcijos taisyklėms taikyti viešosios tvarkos kriterijaus (24 straipsnis);
- atsisakyti pripažinti teismo sprendimą dėl to, kad pagal pripažinimo valstybės narės įstatymus dėl tų pačių faktinių aplinkybių nebūtų galima priimti teismo sprendimo santuokos bylose (25 straipsnis), arba
- bet kuriuo atveju peržiūrėti teismo sprendimo iš esmės (26 straipsnis).

2.5.5. Autentiški dokumentai (46 straipsnis)

Dokumentas, oficialiai parengtas arba valstybėje narėje registruotas kaip autentiškas dokumentas ir joje vykdytinas, arba susitarimas, kuris buvo sudarytas ir yra vykdytinas valstybėje narėje, kurioje jis buvo sudarytas, yra pripažįstami ir skelbiami vykdytinais kitoje valstybėje narėje taip pat, kaip ir teismo sprendimas⁽¹⁹⁾.

(19) Dėl bendros sąvokos „autentiškas dokumentas“ prasmės, kuria apibūdinamas tokio dokumento pobūdis ir galia, žr. 1999 m. birželio 17 d. ESTT sprendimą *Unibank A/S prieš Flemming G. Christensen*, C-260/97, Rink. p. I-3715; šiuo metu šią sąvoką taip pat galima rasti Išlaikymo reglamento 2 straipsnio 3 dalyje; nuoroda pateikiama 8 išnašoje.

2.5.6. Legalizavimas (52 straipsnis)

Dokumentams, susijusiems su teismo sprendimų santuokos bylose pripažinimu ir vykdymu, įskaitant teismo sprendimą arba pažymėjimą, netaikomi jokie legalizavimo formalumai.

3. Tēvu pareigos

3.1. Materialinė taikymo sritis

Reglamente aptariami jurisdikcijos ir teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimai

3.1.1. Bylos, kurioms taikomas Reglamentas

Reglamente nustatytos bylose dėl tėvų pareigų taikomos jurisdikcijos (II skyrius), teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo (III skyrius) ir centrinių institucijų bendradarbiavimo (IV skyrius) taisyklės. Jame nustatytos konkrečios taisyklės, susijusios su vaiko pagrobimu ir bendravimo teisėmis.

Reglamentas taikomas visoms civilinėms byloms, susijusioms su „tėvų pareigų skyrimu, naudojimusi jomis, perdavimu, apribojimu ar atėmimu“

3.1.1.1. Kokiems vaikams taikomas Reglamentas?

Kitaip nei 1996 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų apsaugos (žr. 8 skyrių), kuri taikoma vaikams iki 18 metų, Reglamente neapibrėžiamas didžiausias vaikų, kuriems taikomas Reglamentas, amžius, bet paliekama šį klausimą spręsti pagal nacionalinę teisę. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo taikoma vaikams iki 16 metų. Nors sprendimai dėl tėvų pareigų dažniausiai yra susiję su nepilnamečiais iki 18 metų, 18 metų neturintiems asmenims pagal nacionalinę teisę gali būti taikoma emancipacija, visų pirma tais atvejais, kai jie nori sudaryti santuoką. Dėl tokių asmenų priimti sprendimai iš esmės nėra siejami su bylomis dėl tėvų pareigų ir todėl nepatenka į Reglamento taikymo sritį.

3.1.1.2. Sąvokos „tėvų pareigos“ prasmė (1 straipsnio 1 dalies b punktas, 1 straipsnio 2 dalis ir 2 straipsnio 7 dalis)

Sąvoka „tėvų pareigos“ išsamiai apibrėžiama 1 straipsnio 2 dalyje ir ji apima visas tėvų pareigų turėtojo teises ir pareigas, susijusias su vaiko asmeniu arba turtu. Šių teisių ir pareigų atsiradimo pagrindas gali būti teismo sprendimas, įstatymas arba susitarimas. Reglamente pateikiamas ne išsamus, bet tik pavyzdinis su tėvų pareigomis susijusių bylų sąrašas.

Šiame sąrašė nurodytos bylos, susijusios su:

- globos teisėmis ir bendravimo teisėmis;
- globa, rūpyba ir panašiomis teisėmis;
- asmens, atsakingo už vaiko asmenį ir turtą, arba vaikui atstovaujaučio ir padedančio asmens skyrimu ir funkcijomis;
- vaiko apsaugos priemonėmis, susijusiomis su vaiko turto administravimu, išsaugojimu ar perleidimu;
- vaiko paskyrimu į šeimą (šeimyną) ar globos instituciją.

Tėvų pareigas gali turėti fizinis arba juridinis asmuo.

Reglamentas taikomas civilinėms byloms

3.1.1.3. Sąvokos „civilinė byla“ prasmė (1 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 7 konstatuojamoji dalis)

Reglamentas taikomas civilinėms byloms. Sąvoka „civilinės bylos“ Reglamente apibrėžiama plačiai ir apima visas 1 straipsnio 2 dalyje išvardytas bylas. Tais atvejais, kai konkreti byla dėl tėvų pareigų pagal

nacionalinę teisę yra viešosios politikos priemonė, pvz., vaiko paskyrimas į šeimą (šeimyną) ar globos instituciją, Reglamentas taikomas. Tokios bylos pavyzdys pateikiamas šalia esančiame langelyje.

Klausimą, ar vaiko paskyrimas į šeimą (šeimyną) yra laikomas civiline byla pagal Reglamentą, nagrinėjo ESTT byloje C⁽²⁰⁾ ir A⁽²¹⁾. Abiejose bylose Teisingumo Teismas turėjo nuspręsti, ar toks paskyrimas į šeimą (šeimyną) pagal viešąją teisę galėjo patekti į Reglamento taikymo sritį. Abi šios bylos buvo iškeltos po to, kai vaikams buvo paskirta globa ir jie buvo paskirti į šeimas (šeimynas).

Nagrinėjant bylą C paaiškėjo, kad Švedijos vaikų globos institucijos priėmė sprendimą dėl dviejų vaikų. Priėmus sprendimą, vaikų motina netrukus išvažiavo su jais į Suomiją ir bandė sustabdyti sprendimo vykdymą paduodama apeliacinį skundą Suomijos Aukščiausiajam Teismui; tame skunde ji nurodė įvairius pagrindus, įskaitant tai, kad Reglamentas nebuvo taikomas sprendimui, nes jis priskiriamas ne civilinei bylai, bet viešosios teisės sričiai. ESTT nusprendė, kad, atsižvelgiant ne tik į sprendimo dalį, susijusią su vaikų priežiūra, bet ir į tą jo dalį, kuria vaikai paskiriami į šeimą (šeimyną), jis pateko į Reglamento taikymo civilinėms byloms sritį.

Byloje A buvo nurodyta, kad trys vaikai Švedijoje gyveno su savo motina ir patėviu. Vasarą jie išvyko atostogauti į Suomiją ir vėliau tais pačiais metais Suomijos vaiko apsaugos institucijos, remdamosi tuo, kad vaikų motina ir patėvis jais nesirūpino, priėmė sprendimą dėl jų priežiūros

(20) 2007 m. lapkričio 27 d. Sprendimas C, C-435/06, Rink. p. I-10141.

(21) 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimas A, C-523/07, Rink. p. I-2805.

ir paskyrė juos į šeimą (šeimyną). Tuomet motina, remdamasi, be kita ko, tuo, kad sprendimas nepateko į Reglamento taikymo civilinėms byloms sritį, sprendimą apeliacine tvarka apskundė Suomijos Aukščiausiajam Teismui. Šis teismas perdavė bylą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui ir prašė išaiškinti Reglamentą, o Teisingumo Teismas nusprendė, kad vienintelis sprendimas, kuriuo nurodoma vaiką paimti priežiūrai ir apgyvendinti ne jo paties šeimoje, atsižvelgiant į prašomą išaiškinti Reglamento nuostatą, patenka į sąvokos „civilinės bylos“ taikymo sritį, kai šis sprendimas buvo priimtas pagal vaikų apsaugą reglamentuojančias viešosios teisės normas.

Reglamentas taikomas apsaugos priemonėms dėl vaikai priklausančio turto

3.1.1.4. Vaiko turto apsaugos priemonės (1 straipsnio 2 dalies c ir e punktai ir 9 konstatuojamoji dalis)

Kai vaikas turi turto, gali prireikti imtis tam tikrų priemonių, pvz., paskirti asmenį ar įstaigą, kuri padėtų vaikui spręsti su turtu susijusius klausimus ir jam atstovautų. Todėl Reglamentas taikomas bet kuriai tokiai priemonei, kuri gali būti reikalinga turtui administruoti ar parduoti, jeigu, pvz., vaiko tėvai ginčijasi tokiu klausimu arba vaikas tampa našlaičiu.

Kita vertus, tais atvejais, kai vaiko turto apsaugos priemonės nėra susijusios su tėvų pareigomis, taikomas ne Reglamentas, bet 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas

„Briuselis I“⁽²²⁾. Konkrečiu atveju teisėjas turi įvertinti, ar priemonė dėl vaiku priklausančio turto yra susijusi su tėvų pareigomis, ar ne.

3.1.2. Bylos, kurioms Reglamentas netaikomas

3.1.2.1. Bylos, kurioms Reglamentas netaikomas (1 straipsnio 3 dalis ir 10 konstatuojamoji dalis)

1 straipsnio 3 dalyje išvardijamos tos bylos, kurios nepatenka į Reglamento taikymo tėvų pareigoms sritį, nors jos ir gali būti glaudžiai susijusios su bylomis dėl tėvų pareigų (pvz., tėvystės (motinystės) nustatymas, įvaikinimas, emancipacija ir vaiko vardo ir pavardės nustatymas). Nors Reglamentas taikomas vaikų apsaugos priemonėms, tačiau jis netaikomas tokioms priemonėms, kurių buvo imtasi dėl vaikų padarytų baudžiamosios teisės nusižengimų; žr. 1 straipsnio 3 dalies g punktą ir 10 konstatuojamąją dalį.

Reglamentas netaikomas išlaikymo pareigoms

3.1.2.2. Išlaikymo pareigos (11 konstatuojamoji dalis)

Išlaikymo pareigos ir tėvų pareigos dažnai yra tėvų derybų arba teismo bylos dalykas. Tačiau išlaikymo pareigoms Reglamentas netaikomas, nes jas jau reglamentuoja Išlaikymo reglamentas⁽²³⁾. Teismas, kuris turi kompetenciją pagal Reglamentą, vis tiek iš esmės turės jurisdikciją taip

(22) Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad patvirtinta Reglamento „Briuselis I“ nauja redakcija, kuri bus taikoma nuo 2015 m. sausio 10 d.; žr. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1215/2012, OL L 351, 2012 12 20, p. 1.

(23) Žr. 8 išnašą.

pat priimti sprendimą išlaikymo byloje taikydamas Išlaikymo reglamento 3 straipsnio d punktą. Pagal šią nuostatą teismas, kuris turi kompetenciją nagrinėti bylą dėl tėvų pareigų, taip pat turi spręsti ir išlaikymo klausimą, jei šis klausimas yra susijęs su tėvų pareigų klausimu.

Nors toje pačioje byloje gali būti nagrinėjami abu klausimai, priimtas sprendimas būtų pripažįstamas ir vykdomas pagal skirtingas taisykles. Su išlaikymu susijusi sprendimo dalis būtų pripažįstama ir vykdoma kitoje valstybėje narėje pagal Išlaikymo reglamento taisykles, o su tėvų pareigomis susijusi sprendimo dalis būtų pripažįstama ir vykdoma pagal Reglamento „Briuselis IIa“ taisykles.

Reglamentas taikomas visiems sprendimams dėl tėvų pareigų

3.1.3. Kuriems sprendimams taikomas Reglamentas? (1 straipsnio 1 dalies b punktas ir 5 konstatuojamoji dalis)

Kitaip nei ankstesnis Reglamentas „Briuselis II“, dabartinis Reglamentas taikomas visiems sprendimams, kuriuos valstybės narės teismas priėmė byloje dėl tėvų pareigų, nepaisant to, ar tėvai yra arba buvo susituokę ir ar bylos šalys yra arba nėra atitinkamo vaiko biologiniai tėvai.

Reglamentas taikomas ne tik teismo sprendimams

3.1.3.1. Sąvokos „teismo sprendimas“ prasmė (2 straipsnio 1 ir 4 dalys)

Reglamentas taikomas teismo sprendimams, nesvarbu, kaip tas sprendimas vadinamas (įskaitant potvarkį, įsakymą ir nutartį). Tačiau jis taikomas ne tik teismų priimtiems sprendimams, bet ir bet kuriam institucijos, turinčios jurisdikciją bylose, patenkančiose į Reglamento taikymo sritį (pvz., socialinių ir vaiko apsaugos institucijų), paskelbtam sprendimui.

Reglamentas taikomas autentiškiems dokumentams

3.1.3.2. Autentiški dokumentai (46 straipsnis)

Be to, Reglamentas taikomas dokumentams, oficialiai parengtiems arba registruotiems kaip autentiški dokumentai ir vykdytiniems valstybėje narėje, kurioje jie buvo parengti arba registruoti. Prie tokių dokumentų, kurie turi būti pripažįstami ir skelbiami vykdytiniais kitose valstybėse narėse tomis pačiomis sąlygomis kaip teismo sprendimas, priskiriami, pvz., notarų arba jų akivaizdoje parengti dokumentai, taip pat viešuose registruose registruoti dokumentai⁽²⁴⁾.

Reglamentas taikomas šalių susitarimams

3.1.3.3. Susitarimai (46 straipsnis ir 55 straipsnio e punktas)

Kitas svarbus Reglamento ypatumas yra tai, kad jis taip pat taikomas šalių sudarytiems susitarimams tiek, kiek jie yra vykdytini valstybėje narėje, kurioje buvo sudaryti. Šios nuostatos tikslas – remti politinę kryptį, pagal kurią šalys raginamos sudaryti susitarimą dėl tėvų pareigų klausimų derybų tvarka, o ne teisme, nes tai labiau atitinka vaikų interesus.

Todėl susitarimas turi būti pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse narėse tomis pačiomis sąlygomis kaip teismo sprendimas, jeigu jis yra vykdytinas valstybėje narėje, kurioje sudarytas, nesvarbu, ar tai yra privatus šalių susitarimas, ar institucijoje sudarytas susitarimas. Ši nuostata taip pat atitinka 55 straipsnio e punktą, pagal kurį centrinės institucijos turėtų padėti tėvų pareigų turėtojams susitarti tarpininkaujant ar kitomis priemonėmis ir lengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą šiuo tikslu.

Reglamentu nedraudžiama teismams neatidėliotais atvejais taikyti laikinų, įskaitant apsaugines, priemonių

(24) Taip pat žr. 19 išnašą.

3.1.3.4. Laikinos ir apsauginės priemonės (20 straipsnis)

20 straipsnyje aiškiai nurodyta, kad Reglamento nuostatomis teismui nedraudžiama taikyti laikinų, įskaitant apsaugines, priemonių pagal savo nacionalinę teisę tos valstybės narės teritorijoje esančiam vaikui, net jeigu kitos valstybės narės teismas pagal Reglamentą turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės.

Todėl laikantis gerosios praktikos ir siekiant nustatyti aiškius jurisdikcijos pagrindus, kuriais remdamasis teismas pagal 20 straipsnį taiko priemonę, siūloma, kad teismas, taikydamas priemonę, sprendimo, kuriuo taikomos priemonės, pradžioje nurodytų, ar jis pagal Reglamentą turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, ar jos neturi⁽²⁵⁾.

Tokią priemonę gali taikyti teismas arba institucija, turinti pagrindinę jurisdikciją bylose, patenkančiose į Reglamento taikymo sritį (2 straipsnio 1 dalis). Pavyzdžiui, socialinė valstybės paramos, vaikų apsaugos arba jaunimo reikalų institucija gali būti kompetentinga pagal nacionalinę teisę taikyti laikinas priemones.

20 straipsnis nėra taisyklė, pagal kurią suteikiama jurisdikcija. Todėl laikinos priemonės nustoja galioti, kai kompetentingas teismas jau yra priėmęs sprendimą dėl, jo manymu, tinkamų priemonių.

(25) Pastabos dėl poreikio užtikrinti aiškų jurisdikcijos pagrindą, kuriuo remdamasis teismas taiko laikiną ar apsauginę priemonę, pateikiamos 2010 m. liepos 15 d. Sprendime *Bianca Purrucker prieš Guillermo Valles Perez*, C-256/09, Rink. p. I-7353, visų pirma 70–76 punktuose.

Pavyzdys

Šeima automobiliu keliauja iš A valstybės narės į B valstybę narę praleisti vasaros atostogų. Atvykus į B valstybę narę, įvyksta kelių eismo įvykis, per kurį visi šeimos nariai sužeidžiami. Vaikas yra lengvai sužeistas, bet abu tėvai komos būklės nuvežami į ligoninę. B valstybės narės institucijoms reikia skubiai imtis tam tikrų laikinų priemonių siekiant apsaugoti vaiką, kuris B valstybėje narėje neturi jokių giminių. Tai, kad jurisdikcija spręsti klausimą iš esmės pagal Reglamentą priklauso A valstybės narės teismams, neužkerta kelio B valstybės narės teismams arba kompetentingoms institucijoms laikinai imtis priemonių vaikui apsaugoti. A valstybės narės teismams priėmus sprendimą dėl, jų manymu, tinkamų priemonių, šios priemonės nebetaikomos.

3.2. Kurios valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylas dėl tėvų pareigų?

3.2.1. Jurisdikcijos taisyklių, reglamentuojančių bylas dėl tėvų pareigų, sistema

8–10, 12 ir 13 straipsnių nuostatose įtvirtinta jurisdikcijos taisyklių sistema, kurioje apibūdinami pagrindai, kuriais remiantis nustatomi valstybės narės teismai, turintys kompetenciją nagrinėti bylas dėl tėvų pareigų. Vadovaujantis šiomis taisyklėmis, negalima nustatyti kompetentingų valstybės narės teismų, nes šis klausimas sprendžiamas pagal atitinkamus nacionalinės teisės įstatymus. Daugiau informacijos šiuo klausimu galima rasti Europos teismo tinklo svetainėse⁽²⁶⁾.

(26) <https://e-justice.europa.eu/home.do>

3.2.2. Jurisdikciją turinčio teismo atliekama analizė bylose dėl tėvų pareigų

Teismas, kuriame iškeliamą byla dėl tėvų pareigų, turi atlikti šią analizę:

Ar man priklauso jurisdikcija pagal bendrąją taisyklę (8 str.)?

▼ **TAIP**

Ar kitos valstybės narės teismai pagal 9, 10 ar 12 str. turi viršesnę jurisdikciją?

▼ **TAIP**

Teismas, kuriame iškelta byla, turi atsisakyti jurisdikcijos pagal 17 str.

▼ **NE**

Ar tas teismas turi jurisdikciją pagal 9–10, 12 ar 13 str.?

▼ **NE**

Ar taikant 17 str. kitos valstybės narės teismas turi jurisdikciją pagal Reglamentą?

▼ **TAIP**

Ar taikant 17 str. teismas, kuriame iškelta byla, privalo savo iniciatyva pareikšti, kad jis neturi jurisdikcijos?

▼ **NE**

Ar taikant 14 str., kai pagal 8–10 ir 12 ar 13 str. joks teismas nėra kompetentingas, teismas gali naudotis bet kuria pagal savo nacionalinę teisę nustatoma jurisdikcija („kita jurisdikcija“)?

Laikantis gerosios praktikos teismams siūloma savo sprendimuose visada aiškiai nurodyti pagrindą, kuriuo remdamiesi jie prisiėmė jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų⁽²⁷⁾.

3.2.3. Bendroji jurisdikcijos taisyklė (8 straipsnis ir 12 konstatuojamoji dalis)

3.2.3.1. Vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė

Pagrindinis Reglamente įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių principas yra tas, kad tinkamiausias teismas byloms dėl tėvų pareigų spręsti yra atitinkamas vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismas. Sąvoka „nuolatinė gyvenamoji vieta“ pastaraisiais metais tarptautiniuose dokumentuose, visų pirma susijusiuose su šeimos teise, vis dažniau vartojama kaip siejamasis veiksnys.

Sąvoka „nuolatinė gyvenamoji vieta“ Reglamente neapibrėžta. Jos prasmė turėtų būti aiškinama atsižvelgiant į Reglamento uždavinius ir tikslus.

Būtina pabrėžti, kad nuolatinė gyvenamoji vieta nustatoma remiantis ne kokia nors nuoroda į nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoką pagal kurią nors konkrečią nacionalinę teisę, bet pagal savarankišką prasmę, atsižvelgiant į Europos Sąjungos teisę ir jos tikslus. Klausimą, ar kurioje nors konkrečioje byloje vaikas turi nuolatinę gyvenamąją vietą kurioje nors konkrečioje valstybėje narėje, kiekvienu atveju turi išspręsti teismas remdamasis konkrečiomis su vaiko padėtimi susijusiomis faktinėmis aplinkybėmis.

(27) Žr. 25 išnašoje nurodytą Sprendimą *Bianca Purrucker prieš Guillermo Valles Perez*, C-256/09.

3.2.3.2. ESTT praktika aiškinant nuolatinės gyvenamosios vietos sąvokos prasmę

Kartais gali būti sudėtinga nustatyti, kur yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, ypač tais atvejais, kai dažnai persikeliama iš vienos valstybės narės į kitą arba paskutiniu metu išvykstama už tarptautinės sienos ribų. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pateikė tam tikras gaires dėl veiksmų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti nustatant vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą Reglamento taikymo tikslais.

Sprendimas byloje A, C-523/07

Savo 2009 m. balandžio 2 d. priimtame sprendime byloje A, C-523/07⁽²⁸⁾, Teisingumo Teismas nurodė, kad vaiko „nuolatinė gyvenamoji vieta“ Reglamento 8 straipsnio 1 dalies prasme turi būti nustatoma remiantis visomis kiekvienam konkrečiam atvejui būdingomis faktinėmis aplinkybėmis. Šioje byloje tėvai kartu su savo vaikais persikėlė iš vienos valstybės narės į kitą, kurioje šie vaikai netrukus buvo paimti priežiūrai. Kilo klausimas, ar jų nuolatinė gyvenamoji vieta taip pat pasikeitė, nors nuo persikėlimo praėjo nedaug laiko (tik kelios savaitės).

(28) 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimas A, C-523/07, Rink. p. I-2805.

Teisingumo Teismas išnagrinėjo aplinkybes ir nurodė, kad vien fizinio vaiko buvimo nepakanka vaiko nuolatinei gyvenamajai vietai, kaip ji suprantama pagal Reglamento 8 straipsnį, nustatyti. Be fizinio vaiko buvimo valstybėje narėje, reikia pasirinkti kitus veiksnius, galinčius atskleisti, kad toks buvimas visai nėra laikinas ar atsitiktinis ir kad ten gyvendamas vaikas yra tam tikra dalimi integravęsis į socialinę ir šeiminingą aplinką. Šiuo tikslu visų pirma reikia atsižvelgti į gyvenimo valstybės narės teritorijoje ir šeimos persikėlimo į šią valstybę trukmę, teisėtumą, sąlygas ir priežastis, vaiko pilietybę, mokyklos lankymo vietą ir sąlygas, kalbos žinias ir šeiminius bei socialinius vaiko ryšius toje valstybėje.

Tėvų ketinimas įsikurti su vaiku kitoje valstybėje narėje, išreikštas tam tikromis konkrečiomis priemonėmis, kaip antai būsto priimančiojoje valstybėje narėje įsigijimas arba išsinuomojimas, gali būti nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimo rodiklis. Kitas rodiklis gali būti prašymo gauti socialinę būstą pateikimas atitinkamoms tos valstybės narės tarnyboms.

Teisingumo Teismo sprendime pažymėta, kad vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą turi nustatyti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes.

Sprendimas byloje *Mercredi*, C-497/10

Savo 2010 m. gruodžio 22 d. priimtame sprendime byloje *Mercredi*⁽²⁹⁾ Teisingumo Teismas patvirtino savo poziciją, išsakytą byloje A priimtame sprendime, ir nurodė, kad nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoka, kaip ji suprantama pagal Reglamento 8 ir 10 straipsnius, turi būti aiškinama kaip reiškianti tai, kad tokia gyvenamoji vieta atitinka vietą, kurioje vaikas tam tikra dalimi integravosi į socialinę ir šeiminingą aplinką.

Ši byla buvo susijusi su naujagime, kuriai tuo metu, kai jos motina kartu su ja persikėlė iš Anglijos į Prancūziją, buvo tik du mėnesiai. Motina praėjus maždaug dviem savaitėms nuo Londone pradėtos nagrinėti bylos iškėlė atskirą bylą Prancūzijoje. Anglijos teismas perdavė bylą ESTT, kuris savo sprendime pirmiausia nurodė, kad valstybės narės teismo jurisdikcija byloje, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kuris teisėtai išvežamas į kitą valstybę, nustatoma remiantis šio vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos tuo metu, kai byla pateikiama šiam teismui, kriterijumi.

Plėsdamas savo argumentus, Teisingumo Teismas nurodė: kadangi Reglamento straipsniuose, kuriuose minima nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoka, nėra jokios nuorodos į valstybių narių teisę, taikomą norint nustatyti šios sąvokos prasmę bei taikymo sritį, jos turinys turi būti nustatomas atsižvelgiant į Reglamento nuostatas ir tikslą, visų pirma į 12 konstatuojamojoje dalyje nustatytą tikslą, pagal kurį

(29) 2010 m. gruodžio 22 d. sprendimas byloje C-497/10 PPU, dar nepaskelbtas Rinkinyje.

Reglamentu įtvirtinamos jurisdikcijos taisyklės yra suformuluotos atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų.

Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad vaiko amžius yra ypač svarbus. Toliau Teisingumo Teismas pažymėjo, kad paprastai mažamečio vaiko aplinka iš esmės yra socialinė ir šeiminė aplinka, kurią lemia susijęs (-ę) asmuo (-enys), su kuriuo (-iais) vaikas gyvena ir kuris (-ie) jį iš tiesų globoja ir juo rūpinasi.

Ši aplinka yra esminė nustatant vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą ir ją sudaro įvairūs veiksniai, kurie kinta atsižvelgiant į vaiko amžių; todėl veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti, kai vaikas yra mokyklinio amžiaus, yra kitokie nei tie, į kuriuos reikia atsižvelgti, kai vaikas yra vyresnio amžiaus arba mažametis.

Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad tais atvejais, kai situacija yra susijusi su kūdikiu, kuris kitoje, ne jo nuolatinės gyvenamosios vietos, valstybėje narėje, į kurią buvo išvežtas, su motina gyvena tik kelias dienas, prie veiksmų, į kuriuos reikia atsižvelgti, yra priskiriama, pirma, gyvenimo šios valstybės narės teritorijoje ir motinos persikėlimo į šią valstybę trukmė, teisėtumas, sąlygos ir priežastys ir, antra, ypač svarbu yra vaiko amžius, motinos geografinė ir šeiminė kilmė, taip pat šeiminiai ir socialiniai jos ir vaiko ryšiai toje valstybėje narėje.

Kaip ir byloje A priimtame sprendime, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą turi nustatyti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes.

3.2.3.3. Naujos nuolatinės gyvenamosios vietos įgijimas

Jei vaikas persikelia iš vienos valstybės narės į kitą, išskyrus atvejus, kai taip atsitinka dėl neteisėto išvežimo ar negražinimo⁽³⁰⁾, nuolatinės gyvenamosios vietos įgijimas naujoje valstybėje narėje iš esmės turėtų sutapti su nuolatinės gyvenamosios vietos pradimu ankstesnėje valstybėje narėje. Nagrinėdamas kiekvienos konkrečios bylos faktines aplinkybes, teismas galiausiai nuspręs, ar atitinkamas vaikas tapo nuolatiniu naujos valstybės narės gyventoju ir, jei taip, kuriuo momentu jis galėjo įgyti naują nuolatinę gyvenamąją vietą.

Nors būdvardžio „nuolatinė“ vartojimas galėtų reikšti, kad prieš apibūdinant gyvenamąją vietą kaip nuolatinę reikėtų nustatyti tam tikrą gyvenimo trukmę, nereikėtų atmesti tikimybės, kad vaikas nuolatinę gyvenamąją vietą valstybėje narėje gali įgyti pirmąją atvykimo į ją dieną arba praėjus kelioms dienoms nuo atvykimo.

Jurisdikcijos klausimas sprendžiamas tą dieną, kurią teisme iškeliami byla. Bylą iškelus kompetentingame teisme, būtent šis teismas iš esmės išlaiko jurisdikciją net ir tais atvejais, kai vaikas nagrinėjant bylą nuolatinę gyvenamąją vietą įgyja kitoje valstybėje narėje (pagal principą *perpetuatio fori*). Todėl vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos pasikeitimas bylos nagrinėjimo metu pats savaime neturi įtakos jurisdikcijos nagrinėjamoje byloje pakeitimui.

Tačiau jeigu tai labiausiai atitinka vaiko interesus, 15 straipsnyje numatyta galimybė laikantis tam tikrų sąlygų teismui, kuris turi jurisdikciją nagrinėti

(30) Žr. 4 skyrių.

bylą iš esmės, perduoti šią bylą arba jos dalį valstybės narės, į kurią persikėlė vaikas, teismui⁽³¹⁾.

3.2.4. Bendrosios taisyklės išimty

9, 10, 12 ir 13 straipsniuose nustatytos bendrosios taisyklės išimty, t. y. atvejai, kai jurisdikcija gali priklausyti kitos valstybės narės, nei ta, kurioje vaikas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teismams.

3.2.4.1. Nenutrūkstama vaiko buvusios nuolatinės gyvenamosios vietos jurisdikcija (9 straipsnis)

Vaikui persikėlus iš vienos valstybės narės į kitą, dažnai reikia peržiūrėti bendravimo teises ar kitus matymosi susitarimus, kad būtų galima juos priderinti prie naujų aplinkybių. 9 straipsnyje įtvirtintos taisyklės politinės aplinkybės yra susijusios su raginimu tėvų pareigų turėtojams iki persikėlimo susitarti dėl reikalingų anksčiau nustatytų bendravimo teisių ir tvarkos pakeitimų ir, jei tai pasirodo neįmanoma, kreiptis į vaiko buvusios nuolatinės gyvenamosios vietos šalies teismą, kad jis išspręstų ginčą.

Šia taisykle jokių būdu neužkertamas kelias asmens judėjimui Europos Sąjungoje, tačiau suteikiama garantija, kad asmeniui, kuris nebegali įgyvendinti anksčiau įgytų bendravimo teisių, nereikės kreiptis į naujos valstybės narės teismus, bet jis galės per tris mėnesius nuo persikėlimo pateikti sprendimą dėl bendravimo teisių priėmusiam teismui prašymą atitinkamai patikslinti šias bendravimo teises. Naujos valstybės narės

teismai per šį trijų mėnesių laikotarpį neturi jurisdikcijos nagrinėti bylas dėl bendravimo teisių.

3.2.4.2. 9 straipsniui taikomos šios sąlygos:

3.2.4.2.1. *Bendravimo teisės, kurias norima pakeisti, turi būti nustatytos teismo sprendimu*

9 straipsnis taikomas tik tai situacijai, kai ankstesnį valstybės narės teismų priimtą sprendimą dėl bendravimo teisių norima pakeisti prieš išvežant vaiką. Jeigu bendravimo teisės nebuvo nustatytos teismo sprendimu, taikomas ne 9 straipsnis, bet kitos jurisdikcijos taisyklės. Todėl naujos valstybės narės teismai turėtų turėti jurisdikciją pagal 8 straipsnį spręsti bylas dėl bendravimo teisių vaikui įgijus nuolatinę gyvenamąją vietą toje valstybėje.

3.2.4.2.2. *Jis taikomas tik teisėtam vaiko persikėlimui iš vienos valstybės narės į kitą*

Tai, ar persikėlimas laikomas teisėtu, turi būti nustatoma remiantis bet kokių teismo sprendimu arba kilmės valstybėje narėje taikoma teise (įskaitant tokios valstybės narės tarptautinės privatinės teisės taisykles). Toks persikėlimas gali įvykti tais atvejais, kai tėvų pareigų turėtojui leidžiama su vaiku persikelti į kitą valstybę narę be kito tėvų pareigų turėtojo sutikimo arba gavus tokį sutikimą. Jeigu vaikas persikelia jį neteisėtai išvežant (tikėtina, dėl vienašališko tėvų pareigų turėtojo sprendimo), taikomas ne 9 straipsnis, bet 10 straipsnis⁽³²⁾. Kita vertus, jeigu vaiko nuolatinė

(31) Žr. 3.3 dalį.

(32) Žr. 4.2 dalį.

gyvenamoji vieta pasikeičia dėl teisėto vaiko išvežimo į kitą valstybę narę, 9 straipsnis taikomas, jeigu tenkinamos toliau nurodytos sąlygos.

3.2.4.2.3. Jis taikomas tik trijų mėnesių nuo vaiko persikėlimo laikotarpiu

Trijų mėnesių laikotarpis turi būti pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią vaikas faktiškai išvežamas iš kilmės valstybės narės į naują valstybę narę. Persikėlimo data neturėtų būti painiojama su data, kurią vaikas įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą naujoje valstybėje narėje. Jei į kilmės valstybės narės teismą kreipiamasi pasibaigus trijų mėnesių nuo persikėlimo dienos laikotarpiui, jis neturi jurisdikcijos pagal 9 straipsnį.

3.2.4.2.4. Vaikas per trijų mėnesių laikotarpį turi būti įgijęs nuolatinę gyvenamąją vietą naujoje valstybėje narėje

9 straipsnis taikomas tik tuo atveju, jeigu vaikas per trijų mėnesių laikotarpį naujoje valstybėje narėje įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą. Jei vaikas per tą laikotarpį neįgijo nuolatinės gyvenamosios vietos toje valstybėje narėje, kilmės valstybės narės teismai iš esmės išlaikytų jurisdikciją pagal 8 straipsnį. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jei vaikas, kuris išsikėlė iš senosios valstybės narės ir nebeturi joje nuolatinės gyvenamosios vietos, neįgijo nuolatinės gyvenamosios vietos naujoje valstybėje narėje, ne tik kad nebus taikomas 9 straipsnis, bet ir nebus galima nustatyti jurisdikcijos pagal 8 straipsnį. Tokiu atveju, kad jurisdikcija būtų suteikta valstybės narės, kurioje yra apsistojęs vaikas, teismams, galima remtis 13 straipsnio nuostatomis.

3.2.4.2.5. Bendravimo teisių turėtojas turi būti išlaikęs nuolatinę gyvenamąją vietą kilmės valstybėje narėje

Jeigu bendravimo teisių turėtojas nustojo nuolat gyventi kilmės valstybėje narėje, 9 straipsnis netaikomas, bet, vaikui įgijus nuolatinę gyvenamąją vietą naujoje valstybėje narėje, kompetentingi tampa naujos valstybės narės teismai.

3.2.4.2.6. Bendravimo teisių turėtojas neturi būti pripažinęs jurisdikcijos pasikeitimo

Kadangi šios nuostatos tikslas – garantuoti, kad bendravimo teisių turėtojas galėtų toliau kreiptis į savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismus tris mėnesius po to, kai vaikas buvo perkeltas į naują valstybę narę, 9 straipsnis netaikomas, jeigu bendravimo teisių turėtojas yra pasirengęs pripažinti naujos valstybės narės teismų įgytą jurisdikciją.

Todėl, jeigu bendravimo teisių turėtojas dalyvauja naujos valstybės narės teismo nagrinėjamoje byloje ir neginčija to teismo jurisdikcijos, 9 straipsnis netaikomas, o naujos valstybės narės teismas jurisdikciją įgyvendina pagal 8 straipsnį. Vadinasi, pagal 9 straipsnį nedraudžiama bendravimo teisių turėtojui kreiptis į naujos valstybės narės teismus ir prašyti peržiūrėti bendravimo teisių klausimą.

3.2.4.2.7. Jis netrukdo naujos valstybės narės teismams nagrinėti bylą, nesusijusią su bendravimo teisėmis

9 straipsnyje nustatyta jurisdikcija tik priimant sprendimą dėl bendravimo teisių, bet jis netaikomas kitoms byloms dėl tėvų pareigų, pvz., byloms dėl

globos teisių. Todėl pagal 9 straipsnį nedraudžiama tėvų pareigų turėtojui, kuris su vaiku persikėlė į naują valstybę narę, tris mėnesius nuo persikėlimo kreiptis į tos valstybės narės teismus bet kuriuo kitu su tėvų pareigomis susijusiu klausimu.

3.2.4.2.8. *Nenutrūkstama vaiko buvusios nuolatinės gyvenamosios vietos jurisdikcija (9 STRAIPSNIS)*

Ar sprendimą dėl bendravimo teisių priėmė valstybės narės, iš kurios vaikas persikėlė (kilmės VN) teismai?

▶ NE

9 straipsnis netaikomas, bet kitos VN teismai pagal 8 straipsnį tampa kompetentingi vaikui įgijus ten nuolatinę gyvenamąją vietą.

▼ TAIP

Ar vaikas buvo teisėtai išvežtas iš kilmės valstybės narės į kitą valstybę narę (naują VN)?

▶ NE

Jei vaikas išvežtas neteisėtai, 9 straipsnis netaikomas. Vietoj to taikomos vaiko pagrobimui skirtos taisyklės.

▼ TAIP

Ar vaikas per 3 mėnesius įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą naujoje VN?

▶ NE

9 straipsnis netaikomas. Jei po 3 mėnesių vaikas tebeturi nuolatinę gyvenamąją vietą kilmės VN, tos VN teismai išlieka kompetentingi pagal 8 straipsnį.

▼ TAIP

Ar bendravimo teisių turėtojas tebeturi nuolatinę gyvenamąją vietą kilmės VN?

▶ NE

9 straipsnis netaikomas.

▼ TAIP

Ar bendravimo teisių turėtojas dalyvavo naujos VN teismuose iškeltoje byloje, neginčydamas jų kompetencijos?

▶ NE

9 straipsnis taikomas.

▼ TAIP

9 straipsnis netaikomas.

3.2.5. Jurisdikcija vaiko pagrobimo byloje (10 straipsnis)

Jurisdikcija vaiko pagrobimo byloje reglamentuojama pagal specialią taisyklę⁽³³⁾.

3.2.6. Jurisdikcijos prorogacija (12 straipsnis)

3.2.6.1. Ribota galimybė pasirinkti teismą

Reglamente nustatyta ribota galimybė, kuriai taikomos tam tikros specialios sąlygos, kreiptis į kitos valstybės narės, nei ta, kurioje vaikas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teismą prašant išspręsti bet kokį su tėvų pareigomis susijusį klausimą, kai klausimas yra susijęs su toje kitoje valstybėje narėje nagrinėjama santuokos nutraukimo byla arba vaikas su ta valstybe nare turi esminį ryšį. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad 12 straipsniu negalima remtis nustatant jurisdikcijos pagrindą, kai nėra pateikiamas pareiškimas, kaip, pvz., nurodyta 12 straipsnio 1 ar 3 dalyje.

3.2.6.2. 12 straipsnis taikomas dviem skirtingoms situacijoms:

1 situacija

3.2.6.2.1. *Teismo, nagrinėjančio pareiškimą dėl santuokos nutraukimo, jurisdikcija byloje dėl tėvų pareigų*

12 STRAIPSNIO 1 IR 2 DALYS

Tais atvejais, kai valstybės narės teisme nagrinėjama santuokos nutraukimo byla, tas teismas taip pat turi jurisdikciją nagrinėti bet kurį kitą su santuokos nutraukimu susijusį klausimą dėl tėvų pareigų, net jeigu atitinkamas vaikas toje valstybėje narėje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos. Ši taisyklė taikoma nepaisant to, ar tas vaikas yra, ar nėra abiejų sutuoktinių vaikas. Ši taisyklė taip pat taikoma tais atvejais, kai tokiam teismui pateikiamas pareiškimas dėl gyvenimo skyrium (separacijos) arba santuokos pripažinimo negaliojančia.

Santuokos nutraukimo bylą nagrinėjantis teismas turi jurisdikciją, jei tenkinamos toliau nurodytos sąlygos:

- bent vienas iš sutuoktinių turi tėvų pareigas vaikui ir
- sutuoktiniai ir visi tėvų pareigų turėtojai aiškiai išreikštų ar kitokiu nedviprasmišku būdu pripažįsta santuokos nutraukimo bylą nagrinėjančio teismo jurisdikciją; šį faktą teismas turėtų nustatyti tuo metu, kai byla iškeliama teisme, ir
- to teismo jurisdikcija labiausiai atitinka vaiko interesus.

(33) Žr. 4.2 dalį.

Santuokos nutraukimo bylą nagrinėjančio teismo jurisdikcija baigiasi, kai tik:

- teismo sprendimas, kuriuo santuoka nutraukiama arba atsisakoma ją nutraukti, tampa galutinis, arba
- galutinis teismo sprendimas priimamas byloje dėl tėvų pareigų, kuri vis dar buvo nagrinėjama, kai sprendimas dėl santuokos nutraukimo tapo galutinis, arba
- bylos dėl santuokos nutraukimo ir tėvų pareigų baigiamos dėl kitos priežasties (pvz., atsiimami pareiškimai dėl santuokos nutraukimo ir tėvų pareigų).

Pastaba. Teisės akto projekto rengėjai tekste anglų kalba neketino daryti jokie skirtumo tarp žodžių „labiausiai atitinka vaiko interesus“ (12 straipsnio 1 dalies b punktas) ir „geriausiai atitinka vaiko interesus“ (12 straipsnio 3 dalies b punktas). Reglamento tekste kitomis kalbomis abiejuose punktuose vartojama ta pati formuluotė.

2 situacija

3.2.6.2.2. Valstybės narės, su kuria vaikas turi esminį ryšį, teismo jurisdikcija⁽³⁴⁾

12 STRAIPSNIO 3 DALIS

Valstybės narės teismai, kuriuose, remiantis 3 straipsnyje nustatytu jurisdikcijos pagrindu, iškelta kita nei santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ar santuokos pripažinimo negaliojančia byla, taip pat turi jurisdikciją nagrinėti su tėvų pareigomis susijusius klausimus, net jeigu vaikas toje valstybėje narėje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, jei tenkinamos toliau nurodytos sąlygos:

- vaikas turi esminį ryšį su ta valstybe nare, ypač dėl to, kad vienas iš tėvų pareigų turėtojų toje valstybėje narėje turi nuolatinę

(34) Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad rengiant šį praktinį vadovą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui buvo pateiktas prašymas priimti sprendimą, kuris yra svarbus aiškinant 12 straipsnio 3 dalį; žr. sprendimą byloje C-656/13 (2014/C 85/19); šį prašymą 2013 m. gruodžio 12 d. byloje L prieš M, R ir K pateikė Nejvyšší soud České republiky (Čekija); prašyme priimti prejudicinį sprendimą klausiamo, ar 12 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti kaip nustatančią jurisdikciją su tėvų pareigomis susijusiose bylose, net jeigu nenagrinėjama jokia kita susijusi byla (t. y. „kitose bylose, nei nurodyta šio straipsnio 1 dalyje“).

Kitą prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl 12 straipsnio 3 dalies tais pačiais metais, t. y. 2013 m. rugpjūčio 2 d., šįkart pateikė Apeliacinis teismas (Didžiosios Britanijos – Anglijos ir Velso, civilinių bylų skyrius) byloje C-436/13, E prieš B; šioje byloje pirmas klausimas buvo toks: ar tais atvejais, kai valstybės narės teismas, atsižvelgdamas į su tėvų pareigomis susijusius klausimus pagal 12 straipsnio 3 dalį, taikė jurisdikcijos prorogaciją, ši jurisdikcijos prorogacija galioja tik tol, kol priimamas galutinis sprendimas šioje byloje, ar ji, priėmus galutinį teismo sprendimą, galioja ir toliau?

gyvenamąją vietą arba kad vaikas yra tos valstybės pilietis. Šios aplinkybės nėra išimtinės ir ryšį galima grįsti kitomis aplinkybėmis, ir

- visos bylos šalys aiškiai ar kitokiu nedviprasmišku būdu pripažįsta tų teismų jurisdikciją teismui priėmus bylą savo žinion (kitais variantais, toks pat reikalavimas kaip ir 1 situacijoje);
- jurisdikcija labiausiai atitinka vaiko interesus (be to, lygiavertė sąlyga nustatyta 12 straipsnio 1 dalies b punkte; taip pat žr. 3.2.6.2.1 dalies pabaigoje pateiktą pastabą).

3.2.6.2.3. Jurisdikcija pagal 12 straipsnį, kai vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, kuri nėra 1996 m. Hagos konvencijos šalis (12 straipsnio 4 dalis)

12 straipsnio 4 dalyje konkrečiai nustatyta, kad jurisdikcija pagal 12 straipsnį laikoma labiausiai atitinkančia vaiko interesus, kai atitinkamo vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, kuri nėra 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos⁽³⁵⁾ susitariančioji valstybė, visų pirma tais atvejais, jei toje trečiojoje valstybėje nagrinėti byla pasirodo neįmanoma.

Vadinasi, pvz., šaliai suteikiama ribota prorogacijos galimybė nuspręsti kreiptis į valstybės narės, kurioje vaikas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, tačiau su kuria vaikas vis tiek turi esminį ryšį, teismą apima ir tuos atvejus, kai vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra tokios trečiosios valstybės teritorijoje. Jeigu teismo jurisdikciją tuo metu, kai teisme buvo iškelta byla,

nedviprasmiškai pripažino visos šalys ir toks pripažinimas labiausiai atitinka vaiko interesus, jurisdikciją turi tos valstybės narės teismai.

3.2.7. Vaiko buvimo vieta (13 straipsnis)

Jei paaiškėja, kad vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos neįmanoma nustatyti ir 12 straipsnis netaikomas, pagal 13 straipsnį leidžiama valstybės narės teisėjui spręsti tėvų pareigų klausimus, susijusius su vaikais, kurie yra toje valstybėje narėje.

3.2.8. Kita jurisdikcija (14 straipsnis)

Jei joks teismas neturi jurisdikcijos pagal 8–13 straipsnius, teismas savo jurisdikciją gali grįsti remdamasis savo nacionalinėmis tarptautinės privatinės teisės taisyklėmis. Tokie sprendimai kitose valstybėse narėse turi būti pripažįstami ir skelbiami vykdytiniais pagal Reglamento taisykles.

(35) Žr. 8 skyrių.

3.3. Perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą (15 straipsnis)⁽³⁶⁾

3.3.1. Kokiomis aplinkybėmis galima perduoti bylą pagal 15 straipsnį?

Reglamente nustatyta naujoviška taisyklė, pagal kurią teismui, kuriame iškelta byla ir kuris turi jurisdikciją ją nagrinėti iš esmės, leidžiama išimties tvarka perduoti šią bylą kitos valstybės narės teismui, jeigu šis teismas geriau tinka nagrinėti bylą. Teismas gali perduoti visą bylą arba kurią nors konkrečią jos dalį.

Pagal bendrąją taisyklę jurisdikcija priklauso teismams tos valstybės narės, kurioje vaikas turi nuolatinę gyvenamąją vietą tuo metu, kai byla iškeliamą teisme (8 straipsnis). Todėl jurisdikcija automatiškai nepasikeičia tuo atveju, jeigu vaikas nagrinėjant bylą įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje.

Tačiau gali būti aplinkybių, kai išimtiniais atvejais teismas, kuriame iškelta byla (toliau – kilmės teismas), nėra tinkamiausias nagrinėti bylą. Tokiomis aplinkybėmis pagal 15 straipsnį kilmės teismui suteikiama galimybė perduoti bylą kitos valstybės narės teismui, jei tai labiausiai atitinka vaiko interesus.

Bylą perdavus kitos valstybės narės teismui, ji negali būti perduota trečiam teismui (13 konstatuojamoji dalis).

Perdavimui taikomos šios sąlygos:

Vaiką turi sieti konkretus ryšys su kita valstybe nare. 15 straipsnio 3 dalyje išvardijamos penkios situacijos, kai toks ryšys pagal Reglamentą yra:

- po to, kai kilmės teisme buvo iškelta byla, vaikas joje įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą; arba
- kita valstybė narė yra buvusi vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta; arba
- ji yra vaiko pilietybės vieta; arba
- ji yra tėvų pareigų turėtojo nuolatinė gyvenamoji vieta; arba
- vaikas turi turto kitoje valstybėje narėje ir byla yra susijusi su vaiko apsaugos priemonėmis, taikomomis administruojant, išsaugant ar perleidžiant šį turtą.

Be to, abu teismai privalo įsitikinti, kad perdavimas labiausiai atitinka vaiko interesus. Teisėjai turėtų bendradarbiauti siekdami, kad šis klausimas būtų įvertintas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes. Jie turėtų bendradarbiauti tiesiogiai arba per atitinkamas centrinės institucijas.

(36) Žr. 34 išnašą; joje nurodytoje byloje *E prieš B* ESTT užduotas antras prejudicinis klausimas, kuris šiuo atveju yra susijęs su 15 straipsniu taikymu; klausimas skamba taip: „Ar pagal 15 straipsnį <...> valstybės narės teismams leidžiama perduoti jurisdikciją atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu nenagrinėjama su vaiku susijusi byla?“ Rengiant šį praktinį vadovą ESTT dar nebuvo priėmęs sprendimo.

3.3.2. Kas inicijuoja perdavimą?

Perdavimas gali vykti:

- šalies prašymu arba
- paties teismo iniciatyva, jei su tuo sutinka bent viena iš šalių, arba
- kitos valstybės narės teismo prašymu, jei su tuo sutinka bent viena iš šalių.

3.3.3. Kokia taikoma procedūra?

Teismas, kuriam pateikiamas prašymas dėl bylos perdavimo arba kuris nori ją perduoti savo iniciatyva, gali pasirinkti vieną iš dviejų galimybių:

- **gali sustabdyti bylą ir paraginti šalį pateikti prašymą kitos valstybės narės teismui arba**
- **gali tiesiogiai prašyti kitos valstybės narės teismą perimti bylą.**

Pirmuoju atveju kilmės teismas nustato terminą, per kurį bylos šalys turi kreiptis į kitos valstybės narės teismus. Jei bylos šalys per šį terminą nesikreipia į tokius teismus, byla neperduodama ir kilmės teismas toliau įgyvendina savo jurisdikciją. Reglamente nenustatytas konkretus terminas, tačiau jis turėtų būti pakankamai trumpas siekiant užtikrinti, kad perdavimas netaptų nereikalingo vilkinimo, kenkiančio vaikui ir bylos šalims, priežastimi. Prašymą dėl bylos perdavimo gavęs teismas per šešias savaites nuo tos dienos, kurią į jį buvo kreiptasi, privalo nuspręsti, ar jis sutinka priimti perduodamą bylą. Jei jis neperima jurisdikcijos, kilmės teismas išlaiko jurisdikciją nagrinėti visą bylą ir privalo įgyvendinti šią savo jurisdikciją.

Svarbus klausimas, į kurį reikėtų atsakyti, yra tai, ar konkrečiu atveju perdavimas labiausiai atitiktų vaiko interesus. Vertinimas turėtų būti grindžiamas abipusio pasitikėjimo principu ir prielaida, kad visų valstybių narių teismai iš esmės yra kompetentingi nagrinėti bylą. Centrinės institucijos gali atlikti svarbų vaidmenį, teikdamos teisėjams informaciją apie padėtį kitoje valstybėje narėje.

3.3.4. Tam tikri praktinio pobūdžio aspektai

3.3.4.1. Kaip teisėjas, kuris norėtų perduoti bylą, sužino, kuris kitos valstybės narės teismas yra kompetentingas

Kitos valstybės narės kompetentingam teismui rasti galima naudotis Europos teisminių atlasu civilinėse bylose. Teisminiame atlase nurodomi teritorinę kompetenciją turintys įvairių valstybių narių teismai ir įvairių teismų kontaktiniai duomenys (pvz., pavadinimai, telefonų numeriai, e. pašto adresai ir t. t.) (žr. Teisminį atlasą⁽³⁷⁾). Pagal Reglamentą paskirtos centrinės institucijos taip pat gali padėti teisėjams rasti kompetentingą teismą kitoje valstybėje narėje, nes pagal 55 straipsnio c punktą tai yra jų pareiga⁽³⁸⁾.

(37) http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/

(38) Žr. 7 skyrių.

3.3.4.2. Kaip teisėjai turėtų bendrauti?

15 straipsnyje nurodyta, kad perduodami bylą teismai bendradarbiauja arba tiesiogiai, arba per centrinės institucijas. Atitinkamiems teisėjams ypač gali būti naudinga bendrauti siekiant įvertinti, ar konkrečiu atveju tenkinami perdavimo reikalavimai, visų pirma, ar toks perdavimas labiausiai atitiktų vaiko interesus. Jei abu teisėjai kalba ta pačia kalba ir (arba) ją supranta, jie turėtų nedvejodami susisiekti vienas su kitu tiesiogiai telefonu ar elektroniniu paštu⁽³⁹⁾. Naudingos gali būti ir kitos šiuolaikinės technologijos, pvz., konferenciniai skambučiai. Jei kyla kalbos problemų, teisėjai, jei tai leidžia turimi išteklių, gali pasitelkti vertėjus. Centrinės institucijos taip pat gali padėti teisėjams.

Teisėjai norės, kad būtų informuojamos bylos šalys ir jų teisiniai patarėjai, tačiau būtent patys teisėjai turės nuspręsti, kokios procedūros ir apsaugos priemonės yra tinkamos atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes.

(39) Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija sukūrė Tarptautinį Hagos teisėjų tinklą, kurio vienas iš tikslų – palengvinti tiesioginį teisėjų bendravimą sprendžiant tarptautinės šeimos teisės klausimus. Hagos konferencija parengė kelias bendro pobūdžio gaires dėl teismo bendravimo. Šias gaires galima rasti Hagos konferencijos svetainėje; žr. <http://www.hcch.net/upload/haguenetwork.pdf> ir http://www.hcch.net/upload/brochure_djc_en.pdf. ES taip pat veikia šeimos teisėjų tinklas, kuris vykdo aktyvią veiklą kaip Europos teismo tinklo civilinėse bylose dalis.

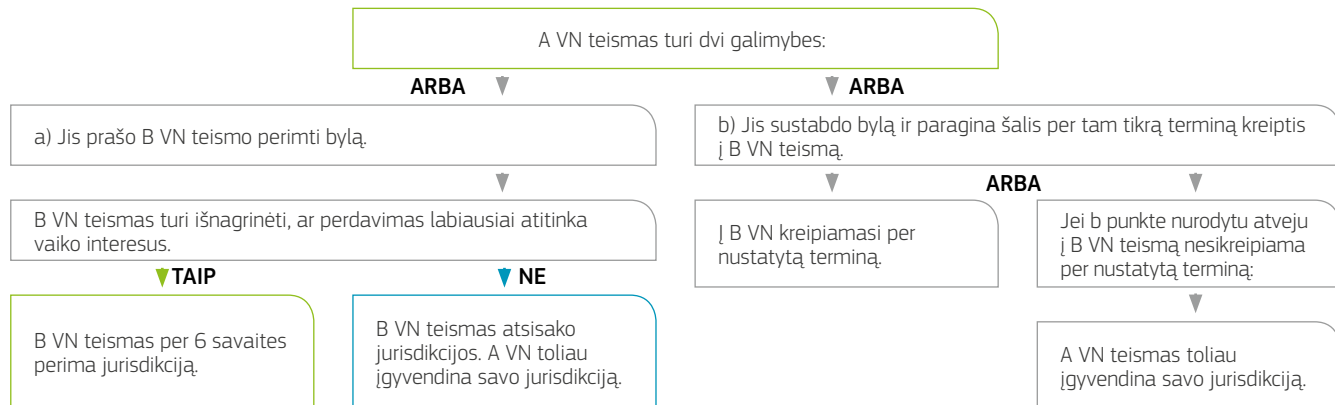
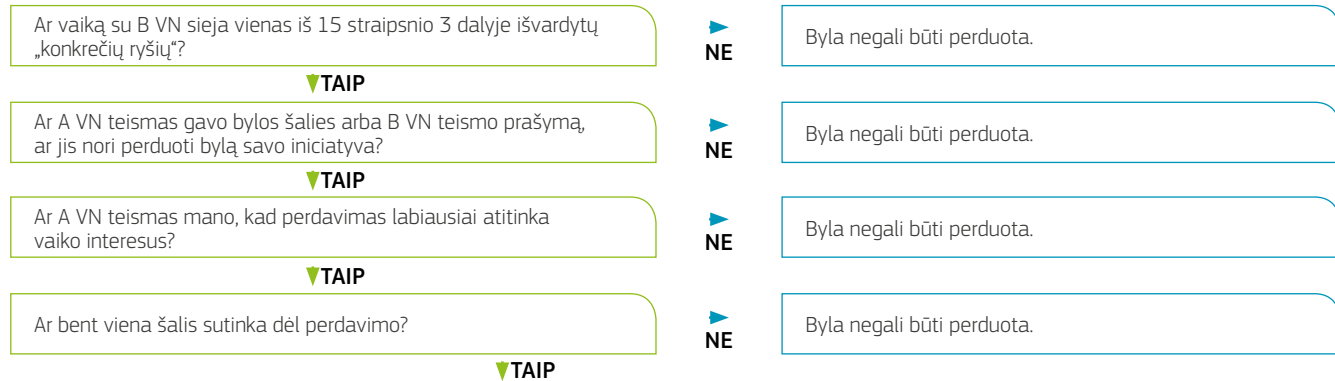
3.3.4.3. Kas yra atsakingas už dokumentų vertimą?

Vertimo mechanizmai 15 straipsnyje neaptariami. Teisėjai turėtų pabandyti rasti praktišką sprendimą, atitinkantį kiekvienos bylos poreikius ir aplinkybes. Atsižvelgiant į valstybės, į kurią kreipiamasi, procesinę teisę, vertimai gali būti nereikalingi, jei byla perduodama teisėjui, kuris supranta bylos kalbą. Jei paaiškėja, kad vertimas yra reikalingas, gali būti verčiami tik svarbiausi dokumentai. Centrinės institucijos taip pat gali padėti, parūpindamos neoficialius vertimus⁽⁴⁰⁾.

(40) Žr. 3.3.4.1 dalį ir 38 išnašą.

3.3.4.4. Perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą (15 straipsnis)

Valstybės narės (A VN) teisme iškėlus bylą, kurią šis teismas turi jurisdikciją nagrinėti pagal Reglamento 8–14 straipsnius, jis gali išimties tvarka perduoti ją arba konkrečią jos dalį kitos valstybės narės (B VN) teismui, jei tenkinamos toliau nurodytos sąlygos:

3.4. Kas atsitinka, jei bylos iškeliamos dviejose valstybėse narėse?

3.4.1. Dviejose skirtingose valstybėse iškeltos panašios bylos dėl to paties vaiko (19 straipsnio 2 dalis)

Gali atsitikti taip, kad su tėvų pareigomis susijusias bylas dėl to paties vaiko ir remdamosi tuo pačiu ieškiniu pagrindu šalys iškelia skirtingose valstybėse narėse. Taip gali atsirasti lygiagrečių ieškinių ir dėl to – nesuderinamų teismo sprendimų tuo pačiu klausimu galimybė.

19 straipsnio 2 dalyje aptariama situacija, kai skirtingose valstybėse narėse iškeliamos su tėvų pareigomis susijusios bylos:

- dėl to paties vaiko ir
- remiantis tuo pačiu ieškiniu pagrindu.

19 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad susidarius tokiai situacijai iš esmės byla ima nagrinėti teismas, kuriame ji iškelta pirmiau. Antrasis teismas, kuriame byla buvo iškelta vėliau, turi sustabdyti bylos nagrinėjimą ir laukti, kol kitas teismas nuspręs, ar jis turi jurisdikciją. Jei pirmasis teismas mano, kad jis turi kompetenciją, kitas teismas privalo atsisakyti jurisdikcijos. Antrasis teismas gali nagrinėti bylą toliau tik tuo atveju, jeigu pirmasis teismas padaro išvadą, kad jis neturi jurisdikcijos, arba jei pirmasis teismas nusprendžia perduoti bylą pagal 15 straipsnį, o antrasis teismas sutinka priimti perduodamą bylą.

3.4.2. Dviejose skirtingose valstybėse nagrinėjamos dviejų skirtingų rūšių bylos dėl to paties vaiko (19 straipsnio 2 dalis ir 20 straipsnis)

Kad 19 straipsnio 2 dalyje nustatytas mechanizmas būtų taikomas, abiejų dviejose valstybėse narėse nagrinėjamų bylų esminiai klausimai turi būti susiję su tėvų pareigų klausimais. Tačiau jeigu pirmojoje valstybėje narėje nagrinėjamoje byloje sprendžiamas laikinų ir apsauginių priemonių klausimas pagal 20 straipsnį, tuomet bet kuriai vėliau kitoje valstybėje narėje iškeltai bylai, kurioje iš esmės nagrinėjamas tėvų pareigų tam pačiam vaikui klausimas, 19 straipsnio 2 dalyje nustatyta taisyklė nebus taikoma. Ši nuostata grindžiama tuo, kad laikinos priemonės kitoje valstybėje narėje nėra vykdytinos, todėl nėra galimybės priimti prieštaraujančių teismo sprendimų.

Pavyzdys. Toliau aprašomos aplinkybės, kuriomis Europos Sąjungos Teisingumo Teismui buvo perduotos dvi bylos.

A valstybėje narėje gimė du vaikai; tėvas buvo tos valstybės narės pilietis, o motina – B valstybės narės pilietė. Vaikams gimus, netrukus tėvų santykiai pašlijo ir motina pareiškė, kad nori kartu su vaikais grįžti į B valstybę narę. Tėvai sudarė susitarimą, kuriame sutarė, kad motina gali abu vaikus išsivežti į B valstybę narę; vienas vaikas (berniukas) galėjo keliauti, tačiau kitas vaikas (mergaitė) turėjo likti ligoninėje, nes sunkiai sirgo; motina į B valstybę narę išvyko kartu su berniuku.

Tačiau tėvas manė, kad nebeprivalo laikytis susitarimo, nes atitinkamos institucijos jo nepatvirtino, ir A valstybės narės teisme iškėlė bylą, siekdamas, kad būtų priimta nutartis dėl abiem vaikams taikomų laikinų priemonių,

t. y. laikinos globos; laikinos priemonės buvo pritaikytos. Vėliau motina B valstybės narės teisme iškelė atskirą pagrindinę bylą dėl berniuko globos.

Laikydamasis terminų, tėvas pagal Reglamentą siekė B valstybėje narėje įvykdyti jam palankią nutartį dėl laikinos globos, kurią priėmė A valstybės narės teismas. B valstybės narės teismas bylą perdavė ESTT ir klausė, ar 21 ir kitų straipsnių nuostatos, kuriomis reglamentuojamas teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas, taip pat taikomos siekiant vykdyti laikinas priemones, susijusias su teise globoti vaiką, kaip jos suprantamos pagal 20 straipsnį. Šioje byloje ESTT nusprendė, kad tėvui palankus teismo sprendimas, atsižvelgiant į tai, kad juo buvo sankcionuotos laikinos priemonės, susijusios su globos teisėmis ir patenkančios į Reglamento 20 straipsnio taikymo sritį, pagal Reglamento 21 straipsnį negalėjo būti vykdomas⁽⁴¹⁾.

B valstybės narės teismas, nagrinėdamas atskirą motinos ieškinį dėl berniuko globos nustatymo, susisieki su A valstybės narės teismu, kad išsiaiškintų ne tik tikslų šiame teisme nagrinėjamos bylos, bet ir visų pirma šio teismo priimtos nutarties pobūdį. Dėl įvairių priežasčių teismams nepavyko tarpusavyje bendrauti, nors A valstybės narės ryšij palaikymo pareigūnas stengėsi jiems padėti, todėl galiausiai B valstybės narės teismas, atsižvelgdamas į tai, kad tėvai nebuvo sudarę susitarimo, nutarė, kad negalės toliau nagrinėti bylos, jei prieš tai nepateiks ESTT prašymo priimti prejudicinį sprendimą⁽⁴²⁾. Antrojoje byloje iškeltus klausimus ESTT

nagrinėjo atsižvelgdamas į savo pirmojoje byloje (kuri aptarta pirmiau) priimto sprendimo aplinkybes.

Pirmuoju klausimu buvo klausama, ar 19 straipsnio 2 dalies nuostatos, kuriomis reglamentuojami *lis pendens* ir susiję ieškiniai, taikomos tais atvejais, kai, kaip aiškiai matyti iš bylos aplinkybių, teisme (šiuo atveju tai yra A valstybės narės teismas) ieškinyms pareiškiamas tik siekiant, kad būtų priimta nutartis dėl laikinų priemonių, kaip jos suprantamos pagal Reglamento 20 straipsnį, o kitos valstybės narės teismas, kuris pagal Reglamentą turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės (šiuo atveju tai yra B valstybės narės teismas), buvo antras teismas, kuriame kita šalis pareiškė ieškinį dėl to paties dalyko, siekdama, kad būtų priimtas pagrindinis teismo sprendimas (nesvarbu, ar tai laikinas, ar galutinis sprendimas) tėvų pareigų klausimu. Atsakydamas į šį klausimą, ESTT nurodė, kad šiomis aplinkybėmis 19 straipsnio 2 dalies nuostatos netaikomos.

ESTT taip pat buvo klausama, kiek laiko antrasis teismas, kuriame buvo iškelta byla, turėtų laukti prieš priimdamas sprendimą dėl klausimo, ar pirmasis teismas, kuriame iškelta byla, turi jurisdikciją iš esmės nagrinėti iškeltą bylą. Teisingumo Teismas nurodė, kad tais atvejais, kai, kaip šioje byloje, B valstybės narės teismas, kuris buvo antrasis teismas, kuriame iškelta pagrindinė byla, nors ir stengėsi gauti informacijos iš šalies, besiremiančios *lis pendens* taisykle, iš teismo, į kurį kreiptasi pirmiau, ir iš centrinės institucijos, neturėjo jokios informacijos, leidžiančios nustatyti A valstybės narės teisme iškeltos bylos ieškinio pagrindą, visų pirma leidžiančios įrodyti to teismo jurisdikciją pagal Reglamentą, ir kai dėl ypatingų aplinkybių, paisant vaiko interesų, buvo būtina, kad B valstybės narės teismas priimtų sprendimą, kuris galėtų būti pripažįstamas kitose valstybėse narėse, nei ta, kurios teisme byla iškelta vėliau, pastarasis

(41) Žr. 2010 m. liepos 15 d. ESTT sprendimą *Bianca Purrucker prieš Guillermo Valles Perez*, C-256/09, Rink. p. I-7353 (Purrucker I).

(42) Žr. 2010 m. lapkričio 9 d. ESTT sprendimą *Bianca Purrucker prieš Guillermo Valles Perez*, C-296/10, Rink. p. I-11163 (Purrucker II).

teismas turėjo, pagrįstą laikotarpį palaukęs atsakymų į užduotus klausimus, toliau nagrinėti jame iškeltą bylą. Šį pagrįstą laikotarpį reikėjo nustatyti labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus, remiantis konkrečiomis nagrinėjamos bylos aplinkybėmis.

Kaip sprendimas gali būti pripažintas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje?

3.5. Teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas. Bendra informacija

3.5.1. Teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo procedūra (21 ir 23–39 straipsniai)

Bet kuri suinteresuotoji šalis gali prašyti, kad valstybės narės teismo priimtas sprendimas dėl tėvų pareigų būtų arba nebūtų pripažintas ir paskelbtas vykdytinu kitoje valstybėje narėje (egzekvatūros procedūra). Teismo sprendimas dėl laikinų priemonių, kurios patenka į 20 straipsnio taikymo sritį, nustatymo laikomas pagal Reglamentą nevykdytinu už valstybės narės, kurioje jis priimtas, ribų⁽⁴³⁾.

Prašymas pateikiamas valstybės narės, kurioje norima pripažinti ir vykdyti sprendimą, kompetentingam teismui. Valstybių narių šiuo tikslu paskirtus teismus galima rasti 1 sąrašo⁽⁴⁴⁾. Kompetentingas teismas nedelsdamas paskelbia, kad teismo sprendimas toje valstybėje narėje yra vykdytinas.

(43) Žr. 3.4.2 dalį ir 41 išnašoje nurodytą Sprendimą *Purrucker I*.

(44) OL C 85, 2013 3 23, p. 6.

Nei asmuo, kurio atžvilgiu norima vykdyti sprendimą, nei vaikas šioje proceso stadijoje neturi teisės teismui teikti pastabų. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje nustatyta, kad asmuo, kurio atžvilgiu buvo priimtas teismo sprendimas, pagal 31 straipsnį negali prašyti, kad teismo sprendimas nebūtų pripažįstamas ar vykdomas⁽⁴⁵⁾.

Abi šalys šioje proceso stadijoje gali apeliacine tvarka apskųsti sprendimą ir teikti pastabas. Jeigu apeliacinį skundą paduoda pareiškėjas, šalis, kurios atžvilgiu norima vykdyti sprendimą, yra kviečiama atvykti į apeliacinį teismą.

3.5.2. Teismo sprendimų, susijusių su tėvų pareigomis, nepripažinimo ir atsisakymo vykdyti pagrindai (23 straipsnis)

Teismas atsisako paskelbti teismo sprendimą vykdytinu tik jeigu:

- tai akivaizdžiai prieštarautų atitinkamos valstybės narės viešajai tvarkai;
- išskyrus skubius atvejus, teismo sprendimas buvo priimtas nesuteikus vaikui galimybės būti išklaustam nagrinėjant bylą;
- teismo sprendimas buvo priimtas neatvykus į teismą asmeniui, kuriam bylos iškėlimo dokumentai nebuvo įteikti laiku ir tokiu būdu, kad šis asmuo turėtų pakankamai laiko pasiruošti savo gynybai, išskyrus atvejus, kai nustatoma, kad jis nedviprasmiškai pritarė teismo sprendimui;
- asmeniui, teigiančiam, kad teismo sprendimas pažeidžia jo tėvų pareigas, nebuvo suteikta galimybė būti išklaustam;

(45) Žr. 2008 m. liepos 11 d. Sprendimą *Inga Rinou*, C-195/08 PPU, Rink. p. I-5271.

- teismo sprendimas yra nesuderinamas su kitu teismo sprendimu laikantis 23 straipsnio e ir f punktuose nustatytų sąlygų;
- byla yra susijusi su vaiko perkėlimu į kitą valstybę narę ir nebuvo laikomasi 56 straipsnyje nustatytos procedūros.

3.5.3. Sprendimo dėl teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu apskundimas (33 straipsnis)

Šalys sprendimą gali apskusti apeliacine tvarka. Apeliacinis skundas paduodamas šiuo tikslu valstybių narių paskirtiems teismams, kuriuos galima rasti 2 sąrašė⁽⁴⁶⁾. Abi šalys šioje proceso stadijoje gali teismui teikti pastabas.

3.5.4. Teisinė pagalba ir kita parama (50 straipsnis ir 55 straipsnio b punktas)

Prašydamas taikyti egzekvatūros procedūrą, asmuo turi teisę gauti teisinę pagalbą, jeigu tokią teisę turėjo savo kilmės valstybėje narėje. Tokiam asmeniui taip pat gali padėti centrinės institucijos, kurios teikia informaciją ir padeda tėvų pareigų turėtojams, prašantiems kitoje valstybėje narėje pripažinti ir vykdyti sprendimą dėl tėvų pareigų.

3.5.5. Autentiškų dokumentų ir susitarimų pripažinimas ir paskelbimas vykdytinais (46 straipsnis)

Kaip paaiškinta 3.1.3.2 ir 3.1.3.3 dalyse, pripažinimo ir vykdymo procedūra taip pat taikoma autentiškiems dokumentams ir susitarimams, kurie yra

vykdytini jų kilmės valstybėje narėje. Todėl tokie dokumentai ir susitarimai kitose valstybėse narėse yra pripažįstami ir paskelbiami vykdytinais tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir teismo sprendimai.

3.5.6. Netaikomi jokie dokumentų legalizavimo reikalavimai (52 straipsnis)

Tais atvejais, kai pagal Reglamentą siekiama pripažinti, paskelbti vykdytinu arba vykdyti sprendimą dėl tėvų pareigų, šiuo tikslu nereikia legalizuoti jokių dokumentų. Todėl, pvz., teismo sprendimui dėl globos arba pažymėjimui dėl tokio teismo sprendimo vykdymo netaikomi jokie legalizavimo formalumai, susiję su pripažinimu ar vykdymu kitoje valstybėje narėje.

3.5.7. Bendros pripažinimo ir vykdymo procedūros išimtis (40 straipsnis)

3.5.7.1. Sprendimai dėl bendravimo (matymosi) ir vaikų sugražinimo pagal 11 straipsnio 6–8 dalis (41 ir 42 straipsniai)

Pirmiau aprašyta procedūra iš esmės taikoma sprendimams dėl tėvų pareigų, pvz., byloje dėl globos. Tačiau yra dvi išimties, kai Reglamente nereikalaujama taikyti šios procedūros ir kai sprendimas turi būti pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse narėse netaikant jokios procedūros. Šios išimties yra susijusios su bendravimo teisėmis (žr. 3.6.3 dalį) ir vaiko grąžinimu jį neteisėtai išvežus arba negrąžinus (žr. 4.4.7 dalį). Kiekvienu nurodytu atveju Reglamente nustatyta, kad paskelbti apie vykdytiną sprendimą nereikia, o prieštaravimo pripažinimą reglamentuojančios nuostatos ir 23 straipsnyje nustatyti pagrindai

(46) OL C 85, 2013 3 23, p. 6.

netaikomi. Be to, nustatyta procedūra, kurią taikant kilmės teismas išduoda pažymėjimą, kurio kartu su prie jo pridedama teismo sprendimo kopija pakanka sprendimui tiesiogiai vykdyti. Daugiau informacijos apie šiuos pažymėjimus pateikiama atitinkamai 3.6.3 ir kitose dalyse dėl bendravimo (matymosi) teisių ir 4.4.7 ir kitose dalyse dėl vaiko sugrąžinimo.

3.5.7.2. Sprendimo dėl vaiko sugrąžinimo vykdymo pažymėjimas (42 straipsnis ir IV priedas)

Pagal Reglamento 11 straipsnio 8 dalį išduodamame pažymėjime dėl sprendimo sugrąžinti vaiką, kai jis buvo neteisėtai išvežtas, vykdymo turi būti nurodoma, kad:

- a. vaikui buvo suteikta galimybė būti išklausytam, išskyrus atvejus, kai to nedera daryti dėl vaiko amžiaus ar brandumo;

Pastaba. Ši nuostata reiškia, kad teismas, kuris išduoda pažymėjimą ir priima sprendimą, turi pareigą išklausyti vaiką, išskyrus atvejus, kai, teismo manymu, tai yra netinkama; šiomis aplinkybėmis teismas sprendimą priima atsižvelgdamas į informaciją apie vaiko amžių ir brandumą; teismas neturėtų išduoti pažymėjimo, jei ši sąlyga netenkinama;

- b. visoms šalims buvo suteikta galimybė būti išklausytoms ir
- c. priimdamas sprendimą, teismas atsižvelgė į sprendimą, kuriuo kitos valstybės narės teismas pagal 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnį atsisakė sugrąžinti vaiką, pagrindžiančius motyvus ir įrodymus.

Be to, jeigu teismas priima sprendimą dėl vaiko apsaugos priemonių vaiką sugrąžinus į jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybę, šios priemonės nurodomos pažymėjime; šią informaciją galima nurodyti pažymėjimo formos 14 punkte specialiai šiuo tikslu pateikiamame laukelyje.

Pažymėjimą teisėjas išduoda savo iniciatyva.

3.5.7.3. Vykdyto dokumentai (45 straipsnis)

Teismo sprendimą norinti vykdyti šalis privalo pateikti šio sprendimo kopiją ir pagal 41 arba 42 straipsnį išduotą pažymėjimą, surašytą teismo sprendimo kalba. Kai teismo sprendimą norima vykdyti kitoje valstybėje narėje, reikia pateikti susijusios pažymėjimo dalies vertimą į oficialiąją tos valstybės narės kalbą. Kalbant apie bendravimo teises, pažymėtina, kad turi būti pateikiamas tikslus bendravimo tvarkos, kuri išsamiai aprašoma pažymėjimo 12 punkte, vertimas. Vaiko sugrąžinimo atveju reikia pateikti vertimą apie priemonių, kurios taikomos sugrąžinant vaiką, įgyvendinimo tvarką, kuri turi būti išsamiai aprašyta pažymėjimo 14 punkte.

3.6. Bendravimo (matymosi) teisėms taikomos taisyklės. Teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas (40 ir 41 straipsniai)

3.6.1. Bendravimo (matymosi) teisės pagal Reglamentą pripažįstamos ir vykdomos tiesiogiai (40 ir 41 straipsniai)

Vienas pagrindinių Reglamento politinių tikslų – užtikrinti, kad vaikas savo vaikystės metais galėtų palaikyti ryšį su visais tėvų pareigų turėtojais, net jiems pradėjus gyventi skyrium ir tais atvejais, kai jie gyvena skirtingose valstybėse narėse⁽⁴⁷⁾. Reglamentas palengvina bendravimo teisių įgyvendinimą tarpvalstybinėse situacijose, padėdamas užtikrinti, kad vienoje valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl bendravimo teisių būtų tiesiogiai pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje, jei prie jo pridėdamas sprendimą priėmusio teismo išduotas pažymėjimas⁽⁴⁸⁾. Tai neužkerta kelio tėvų pareigų turėtojams siekti teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo – prašyti taikyti egzekvatūrą pagal atitinkamas Reglamento dalis, jei jie to nori (žr. 40 straipsnio 2 dalį ir 3.5 dalį).

(47) Šis Reglamento tikslas atitinka JT konvencijos dėl vaiko teisių 9 ir 10 straipsniuose įtvirtintą principą. Konvencija taikoma 18 metų nesulaukusiems vaikams; taip pat žr. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 3 dalį (2010/C 83/02) EN, 2010 3 30, OL C 83/389.

(48) Žr. 3.6.7 dalį.

3.6.2. Apie kokias bendravimo teises kalbama? (2 straipsnio 10 dalis)

Bendravimo teisės visų pirma apima teisę ribotam laikui išvežti vaiką kitur, negu yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta.

Bendravimo teisių taisyklės taikomos visoms bendravimo teisėms, kad ir kas jomis naudotųsi. Pagal nacionalinę teisę bendravimo teisės gali būti suteikiamos bet kuriam iš tėvų, su kuriuo vaikas negyvena, arba kitiems šeimos nariams, tokiems kaip seneliai ar tretieji asmenys.

Bendravimo teisės gali apimti bet kokios formos vaiko ir kito asmens bendravimą, įskaitant, pvz., bendravimą telefonu, programa „Skype“, internetu arba e. paštu.

Šios pripažinimo ir vykdymo taisyklės taikomos tik teismo sprendimams, kuriais suteikiamos bendravimo teisės. Priešingai, teismo sprendimą, kuriuo atmetamas prašymas dėl bendravimo teisių, reglamentuoja bendrosios pripažinimo taisyklės.

3.6.3. Kokios yra pažymėjimo išdavimo sąlygos? (40, 41 straipsniai ir III priedas)

Teismo sprendimas dėl bendravimo teisių yra tiesiogiai pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje, jeigu prie jo pridedamas pažymėjimas, kurį išduoda sprendimą priėmus kilmės valstybės narės teisėjas. Pažymėjimu suteikiama garantija, kad proceso metu kilmės valstybėje narėje buvo laikomasi tam tikrų procesinių apsaugos sąlygų.

Kilmės valstybės narės teisėjas pažymėjimą išduoda patikrinęs, kad buvo laikomasi šių procesinių apsaugos sąlygų:

- visoms šalims buvo suteikta galimybė būti išklaustytiems;
- vaikui buvo suteikta galimybė būti išklaustomam, išskyrus atvejus, kai to nedera daryti dėl vaiko amžiaus ar brandumo;
- kai teismo sprendimas buvo priimtas asmeniui neatvykus į teismą, neatvykusiam į teismą asmeniui bylos iškėlimo dokumentas buvo įteiktas laiku ir tokiu būdu, kad šis asmuo turėtų pakankamai laiko pasiruošti savo gynybai, arba, jei tam asmeniui toks dokumentas buvo įteiktas, bet nesilaikant šių sąlygų, vis tiek nustatoma, kad toks asmuo nedviprasmiškai pritarė teismo sprendimui.

Nors Reglamente šis klausimas neaptariamas, teisėjai gali manyti, kad, siekiant laikytis gerosios praktikos, tais atvejais, kai priimamas sprendimas neišklausti vaiko remiantis tuo, kad jis nėra sulaukęs tinkamo amžiaus arba nepasiekė tinkamo brandumo, teisėjai savo sprendime turėtų aprašyti veiksmus, kurių jie ėmėsi siekdami nustatyti vaiko amžių, brandumą ir priežastis, dėl kurių vaikui nebuvo suteikta galimybė būti išklaustomam.

Jeigu procesinių apsaugos sąlygų nebuvo laikomasi, sprendimas nebus tiesiogiai pripažįstamas ir skelbiamas vykdytinu kitose valstybėse narėse, o šalims šiuo tikslu reikės pateikti prašymą dėl egzekvatūros (žr. 3.5 dalį).

3.6.4. Pažymėjimas (41 straipsnio 2 dalis)

Kilmės teisėjas išduoda teismo sprendimo kalba surašytą pažymėjimą naudodamas tipinę formą, kuri pateikiama III priede. Pažymėjime nurodoma ne tik tai, ar buvo laikomasi pirmiau aptartų procesinių apsaugos sąlygų, bet ir praktinė informacija, kuria siekiama palengvinti teismo sprendimo vykdymą. Ši informacija, pvz., gali būti atitinkamų tėvų pareigų turėtojų ir vaikų vardai, pavardės ir adresai, bet kokios konkrečios bendravimo teisių turėtojo arba kito tėvo (motinos) pareigos ir bet kokie apribojimai, kurie gali būti taikomi įgyvendinant bendravimo teises. Visos pažymėjime nurodytos pareigos, susijusios su bendravimo teisėmis, iš esmės yra tiesiogiai vykdytinos pagal taisykles.

3.6.5. Kada kilmės teisėjas turėtų išduoti pažymėjimą? (41 straipsnio 1 ir 3 dalys)

Tai priklauso nuo to, ar priimant teismo sprendimą numatoma, kad bendravimo teisės reikės įgyvendinti tarpvalstybinėje situacijoje.

3.6.5.1. Bendravimo teisės, susijusios su tarpvalstybine situacija

Jei, priimant teismo sprendimą, bendravimo teisės siejamos su tarpvalstybine situacija, pvz., jei atitinkamo vaiko tėvas (motina) gyvena kitoje valstybėje narėje arba planuoja į ją persikelti, teisėjas išduoda pažymėjimą savo iniciatyva (*ex officio*), kai teismo sprendimas tampa vykdytinas, net jeigu tik laikinai.

Daugelio valstybių narių nacionalinėje teisėje nustatyta, kad teismo sprendimai dėl tėvų pareigų yra vykdytini nepaisant apeliacinio skundo. Jeigu pagal nacionalinę teisę teismo sprendimo neleidžiama vykdyti tuo metu, kai dėl jo nagrinėjamas apeliacinis skundas, Reglamente ši teisė suteikiama kilmės teisėjui. Taip siekiama užkirsti kelią tam, kad dėl vilkinamų apeliacinių skundų nebūtų nepagrįstai atidedamas sprendimo vykdymas.

3.6.5.2. Bendravimo teisės, nesusijusios su tarpvalstybine situacija

Jei teismo sprendimo priėmimo metu nėra jokių požymių, kad bendravimo teisės bus įgyvendinamos tarpvalstybinio mastu, teisėjas neprivalo

išduoti pažymėjimo. Tačiau jei iš bylos aplinkybių matyti, kad bendravimo teisės gali būti tarpvalstybinio pobūdžio, teisėjai, laikydamiesi gerosios patirties, gali išduoti pažymėjimą kartu su priimamu sprendimu. Tai, pvz., gali atsitikti tuo atveju, kai atitinkamas teismas yra netoli sienos su kita valstybe narė arba kai tėvų pareigų turėtojai turi skirtingą pilietybę.

Jeigu situacija tampa tarptautinio pobūdžio vėliau, pvz., dėl to, kad vienas iš tėvų pareigų turėtojų persikelia į kitą valstybę narę, bet kuri šalis tuo metu gali prašyti, kad sprendimą priėmęs kilmės teismas išduotų pažymėjimą.

3.6.6. Ar pažymėjimą galima apskųsti apeliacine tvarka? (43 straipsnis ir 24 konstatuojamoji dalis)

Ne, pažymėjimo išdavimo negalima apskųsti apeliacine tvarka. Jei kilmės teisėjas padarė klaidą pildydamas pažymėjimo formą ir jis neteisingai atspindi teismo sprendimą, kilmės teismo galima prašyti jį ištaisyti. Šiuo atveju taikoma kilmės valstybės narės nacionalinė teisė.

3.6.7. Koks yra pažymėjimo poveikis? (41 straipsnio 1 dalis ir 45 straipsnis)

Teismo sprendimas dėl bendravimo teisių, prie kurio pridedamas pažymėjimas, yra tiesiogiai pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse narėse be jokios procedūros, susijusios su paskelbimu apie vykdytinumą.

Prie teismo sprendimo dėl bendravimo teisių pridedamas pažymėjimas reiškia, kad bendravimo teisių turėtojas gali prašyti, kad sprendimas būtų pripažintas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje netaikant jokios tarpinės procedūros (egzekvatūros procedūros). Be to, kita šalis negali prieštarauti teismo sprendimo pripažinimui. Todėl nereikia pateikti prašymo, kad teismo sprendimas dėl bendravimo teisių būtų paskelbtas vykdytinu, taip pat šio teismo sprendimo vykdymui negalima prieštarauti remiantis 23 straipsnyje nurodytais nepripažinimo pagrindais. Pažymėjimą dėl teismo sprendimo turi išduoti kilmės valstybės narės teismas, jeigu buvo laikomasi tam tikrų procesinių apsaugos sąlygų. Šalis, kuri nori prašyti, kad kitoje valstybėje narėje būtų naudojamosi bendravimo teisėmis, turi pateikti teismo sprendimo kopiją ir pažymėjimą. Pažymėjimo versti nereikia, išskyrus 12 punktą, susijusį su praktiniais nurodymais dėl bendravimo teisių įgyvendinimo.

3.6.8. Teismo sprendimas turi būti prilyginamas vykdymo valstybės narės teismo sprendimui (44 ir 47 straipsniai)

Pažymėjimas užtikrina, kad teismo sprendimas pripažinimo ir vykdymo tikslais kitoje valstybėje narėje būtų traktuojamas kaip teismo sprendimas, priimtas toje valstybėje narėje.

Tai, kad teismo sprendimas yra tiesiogiai pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje, reiškia, kad jis turi būti traktuojamas kaip nacionalinis teismo sprendimas ir pripažintas bei vykdomas tomis pačiomis sąlygomis kaip teismo sprendimas, priimtas toje valstybėje narėje. Jei šalis savanoriškai nepaklūsta teismo sprendimui dėl bendravimo teisių, kita šalis gali tiesiogiai prašyti vykdymo valstybės narės institucijų priversti

ji vykdyti. Vykdomo procedūra reglamentuojama ne Reglamente, bet pagal nacionalinę teisę (žr. 5 skyrių).

3.6.9. Teismų įgaliojimai vykdymo valstybėje narėje duoti praktinius nurodymus dėl naudojimosi bendravimo teisėmis (48 straipsnis)

Vykdymas gali tapti sunkesnis arba net neįmanomas, jei teismo sprendime nėra jokios informacijos apie nurodymus dėl naudojimosi bendravimo teisėmis arba jos nepakanka. Siekiant užtikrinti, kad tokiose situacijose vis tiek būtų naudojamosi bendravimo teisėmis, Reglamente vykdymo valstybės narės teismams suteikiami įgaliojimai duoti praktinius nurodymus dėl naudojimosi bendravimo teisėmis, kartu paisant esminių to teismo sprendimo nuostatų.

48 straipsniu vykdymo teismui nesuteikiama jurisdikcijos nagrinėti bylą iš esmės. Todėl pagal šią nuostatą duoti praktiniai nurodymai nebetaikomi nuo tada, kai vėliau sprendimą priima jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės turinčios valstybės narės teismas.

A young boy with dark hair, wearing a blue shirt, is seen from the back, holding a white teddy bear. He is looking towards a man and a woman who are standing by a large window, talking. The man is wearing a green sweater and the woman is wearing a pink top and jeans. The window looks out onto a bright, green landscape. The text "4. Tarptautiniam vaiko pagrobimui ES taikomos taisyklės" is overlaid on the bottom left of the image.

4. Tarptautiniam vaiko pagrobimui
ES taikomos taisyklės

4.1. Bendras įvadas (10, 11, 40, 42, 55 ir 62 straipsniai)

4.1.1. Ryšys su 1980 m. Hagos konvencija (60 ir 62 straipsniai ir 17 konstatuojamoji dalis)

1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų (toliau – 1980 m. Hagos konvencija), kurią ratifikavo visos Europos Sąjungos valstybės narės, toliau taikoma valstybių narių tarpusavio santykiams, susijusiems su vaiko pagrobimo bylomis. Tačiau 1980 m. Hagos konvencija papildyta tam tikromis Reglamento nuostatomis, kurios yra taikomos minėtose bylose. Todėl, kalbant apie 1980 m. Hagos konvencijos taikymą valstybių narių tarpusavio santykiams, pažymėtina, kad Reglamento taisyklės yra viršesnės už Konvencijos taisykles tiek, kiek jos yra susijusios su bylomis, kurioms taikomas Reglamentas.

4.1.2. Tėvų atgrasinimas nuo vaiko pagrobimo

1980 m. Hagos konvencija ir Reglamentu siekiama bendro tikslo, t. y. atgrasyti tėvus nuo vaiko pagrobimo valstybėse narėse. Tačiau jeigu vaikas vis tiek pagrobiamas, tiek Konvencija, tiek Reglamentu siekiama užtikrinti, kad jis kuo greičiau būtų grąžintas į savo kilmės valstybę narę⁽⁴⁹⁾. Konvencijoje ir Reglamente vaiko pagrobimo sąvoka apima neteisėtą išvežimą ir neteisėtą negražinimą⁽⁵⁰⁾. Toliau aptariami atvejai taikomi su abiem situacijomis susijusioms byloms.

(49) Žr. Reglamento 17 konstatuojamąją dalį ir, be kita ko, 1980 m. Hagos konvencijos 1 straipsnio a punktą ir 12 straipsnį.

(50) Žr. Reglamento 2 straipsnio 9 ir 11 dalis ir Konvencijos 3, 4 ir 5 straipsnius.

4.1.3. Bendras Reglamento apibūdinimas atsižvelgiant į vaiko pagrobimą

Kai vaikas pagrobiamas iš vienos valstybės narės (toliau – kilmės valstybė narė) į kitą valstybę narę (toliau – prašomoji valstybė narė), Reglamentu užtikrinama, kad kilmės valstybės narės teismai išlaikytų jurisdikciją spręsti globos klausimą, nepaisydami pagrobimo. Pateikus prašymą grąžinti vaiką prašomosios valstybės narės teisme, šis teismas taiko Reglamentu papildytą 1980 m. Hagos konvenciją. Jei prašomosios valstybės narės teismas, remdamasis Konvencijos 13 straipsnyje nustatytais pagrindais, nusprendžia, kad vaikas neturi būti sugrąžintas, jis nedelsdamas perduoda savo sprendimo kopiją kompetentingam kilmės valstybės narės teismui (toliau – kilmės teismas), kuris tuomet šalies prašymu gali nagrinėti globos klausimą, jeigu jam šis klausimas dar nebuvo perduotas spręsti. Jei kilmės teismas priima sprendimą, kuriuo nurodoma grąžinti vaiką, šis sprendimas prašomojoje valstybėje narėje yra tiesiogiai pripažįstamas ir vykdomas netaikant egzekvatūros (žr. 4.4.7 dalį ir 4.4.9 dalyje pateikiamą schemą).

4.1.4. Vaiko pagrobimo bylose taikomų taisyklių pagrindiniai principai

1. Neteisėto vaiko išvežimo ar negražinimo atvejais jurisdikciją iš esmės išlaiko kilmės valstybės narės teismai (žr. 4.2.2 dalyje pateikiamą schemą).
2. Prašomosios valstybės narės teismai užtikrina skubų vaiko gražinimą (žr. 4.3.6 dalyje pateikiamą schemą).
3. Jei prašomosios valstybės narės teismas, remdamasis bet kuriuo Konvencijos 13 straipsnyje nurodytu pagrindu, nusprendžia negražinti vaiko, jis privalo savo sprendimo kopiją perduoti kompetentingam kilmės valstybės narės teismui, kuris apie tai praneša šalims. Abu teismai bendradarbiauja (žr. 4.4.9 dalyje pateikiamą schemą).
4. Jei kilmės valstybės narės teismas nusprendžia, kad vaikas turi būti sugražintas, egzekvatūra šiam sprendimui panaikinama ir jis tiesiogiai vykdomas prašomojoje valstybėje narėje (žr. 4.4.9 dalyje pateikiamą schemą)⁽⁵¹⁾.
5. Kilmės valstybės narės ir prašomosios valstybės narės centrinės institucijos bendradarbiauja viena su kita ir padeda teismams vykdyti savo užduotis⁽⁵²⁾.

(51) 2010 m. liepos 1 d. Sprendime *Povse prieš Alpaço*, C-211/10 PPU, Rink. p. I-06673, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, jog, be kita ko, tam, kad būtų vykdoma pagal 11 straipsnio 8 dalį priimta nutartis dėl vaiko gražinimo, nebūtina, kad kilmės valstybės narės teismas būtų priėmęs sprendimą dėl vaiko globos; žr. 5 ir kitus punktus.

(52) Žr. Reglamento 55 straipsnį ir Konvencijos 7 straipsnį.

4.1.5. Teismų vaidmens svarba

Aprašyta verta prisiminti, kad sudėtingiems ir specifiniams klausimams, kuriems skirti įvairūs tarptautiniai vaiko pagrobimo srities dokumentai, spręsti reikia šioje srityje besispecializuojančių arba gerai parengtų teisėjų. Nors teismų organizacinės struktūros klausimai Reglamente neaptariami, valstybių narių, kurios jurisdikciją nagrinėti bylas pagal 1980 m. Hagos konvenciją suteikė ribotam skaičiui teismų ir teisėjų, patirtis yra teigiama ir rodo, kad kokybė gerėja, o veiksmingumas didėja.

Pastaraisiais metais didėjo šeimos bylas nagrinėjančių teisėjų tarptautinis bendradarbiavimas. Šiuo metu plečiasi teisėjų, galinčių padėti optimizuoti Konvencijos ir Reglamento veikimą sprendžiant vaiko pagrobimo ir kitus su vaikais susijusius klausimus, tinklas. Daugumoje šalių yra paskirti ryšių palaikymo teisėjai, kurie gali padėti teismams bendrauti ir teikti patarimus bei paramą savo kolegoms ir kitų valstybių teisėjams, sprendžiantiems tokiose bylose kylančius klausimus⁽⁵³⁾.

(53) Žr. http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21; šiuo adresu pateikiama daugiau informacijos apie Tarptautinį Hagos teisėjų tinklą; taip pat žr. 39 išnašą; Europos šeimos teisėjų tinklas veikia kaip Europos teisminio tinklo civilinėse bylose dalis.

4.2. Su vaiko pagrobimo bylomis susiję jurisdikcijos klausimai

4.2.1. Draudimas keisti jurisdikciją vaiko pagrobimo byloje (10 straipsnis)

4.2.1.1. Jurisdikciją turi išlaikyti kilmės valstybės narės teismai

Siekiant atgrasyti tėvus nuo vaiko pagrobimo tarp valstybių narių, 10 straipsniu užtikrinama, kad valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negražinimo turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą (toliau – kilmės valstybė narė), teismai išlaiko kompetenciją priimti sprendimą nagrinėdami bylą iš esmės ir po pagrobimo. Naujos valstybės narės (toliau – prašomoji valstybė narė) teismams jurisdikcija gali būti priskiriama tik laikantis labai griežtų sąlygų (žr. 4.2.2 dalyje pateikiamą schemą).

4.2.1.2. Išimtinės situacijos, kai prašomosios valstybės narės teismai įgyja jurisdikciją

Pagal Reglamentą jurisdikciją prašomosios valstybės narės teismams galima priskirti tik dviejose situacijose:

1 situacija

- Vaikas įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą prašomojoje valstybėje narėje ir
- visi asmenys, kurie turi globos teises, tylėjimu pritarė pagrobimui.

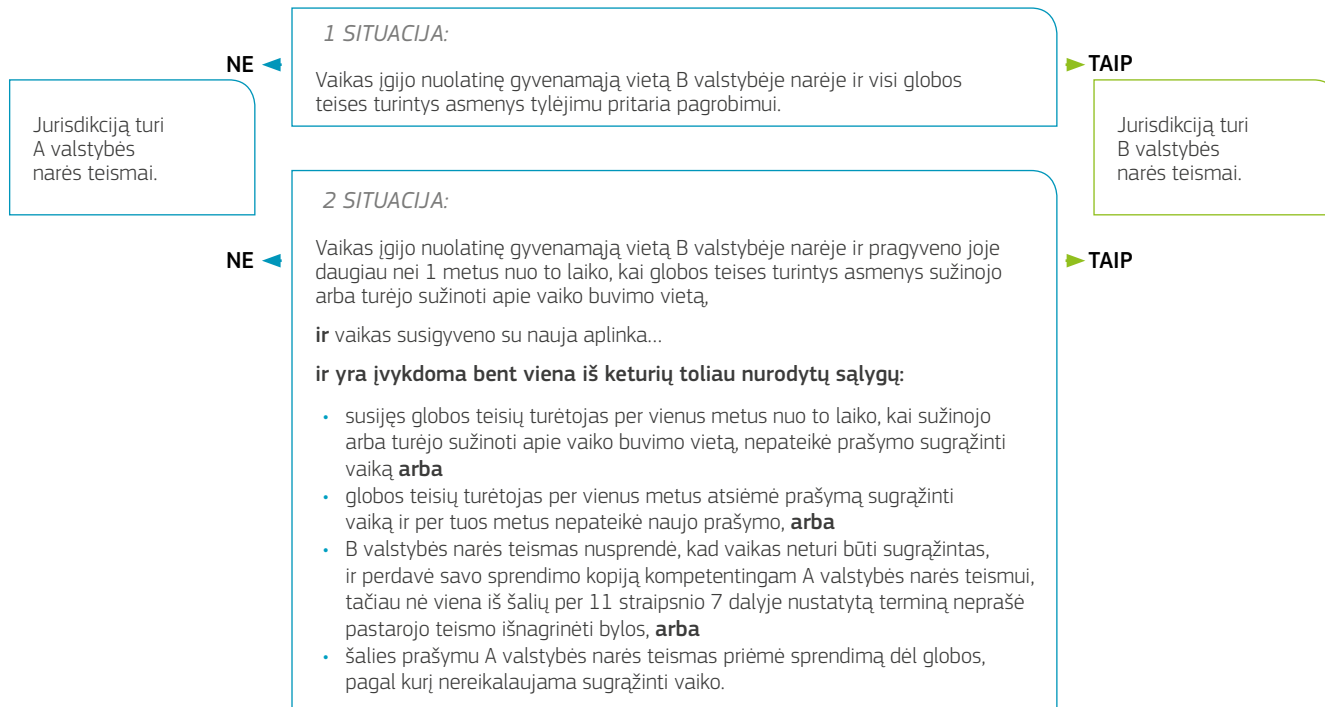
2 situacija

- Vaikas įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą prašomojoje valstybėje narėje ir toje valstybėje narėje pragyveno bent vienus metus po to, kai globos teises turintis asmenys sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimą vietą, ir
- vaikas susigyveno su nauja aplink, **ir, be to, yra įvykdoma bent viena iš toliau nurodytų sąlygų:**
 - per vienus metus po to, kai paliktas tėvų teisių turėtojas sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimą vietą, nebuvo pateiktas prašymas jį grąžinti;
 - prašymas grąžinti buvo pateiktas, bet buvo atsiimtas ir tais metais naujas prašymas nebuvo pateiktas;
 - prašomojoje valstybėje narėje buvo priimtas sprendimas dėl negražinimo ir abiejų valstybių narių teismai ėmėsi reikalingų veiksmų pagal 11 straipsnio 6 dalį, tačiau byla buvo baigta pagal 11 straipsnio 7 dalį, nes šalys per 3 mėnesius nuo pranešimo apie sprendimą nepateikė pastabų;
 - kompetentingas kilmės teismas priėmė sprendimą dėl globos, pagal kurį nereikalaujama grąžinti vaiko. Šiuo atveju reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, jog 10 straipsnio b punkto iv papunktyje nustatyta sąlyga turi būti aiškinama griežtai, be to, šioje nuostatoje nurodytas teismo sprendimas turi būti laikomas galutiniu. Todėl teismo sprendimas, kuriuo nustatoma laikina ir apsauginė priemonė, neatitinka šios sąlygos ir teismo sprendimas negali daryti poveikio jurisdikcijos perdavimui tos valstybės narės, į kurią vaikas buvo išvežtas, teismams⁽⁵⁴⁾.

(54) Žr. Sprendimo *Povse prieš Alpagu*, C-211/10, nurodyto 51 išnašoje, 39–49 punktus.

4.2.2. Jurisdikcija vaiko pagrobimo bylose – 10 straipsnio poveikis

Pavyzdys. Vaikas pagrobtas iš A valstybės narės į B valstybę narę, kurioje pasilieka. Kuris teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės ir priimti sprendimą?

4.3. Skubų vaiko grąžinimą padedančios užtikrinti taisyklės (11 straipsnio 1–5 dalys)

4.3.1. Teismas taiko 1980 m. Hagos konvenciją, papildytą 11 straipsnio 1–5 dalimis

Kai valstybės narės teismas gauna prašymą grąžinti vaiką pagal 1980 m. Hagos konvenciją, jis taiko Konvencijos taisykles, papildytas Reglamento 11 straipsnio 1–5 dalimis (žr. 4.3.6 dalyje pateikiamą schemą). Šiuo tikslu teisėjui gali būti pravartu pasidomėti atitinkama šios Konvencijos taikymo teismų praktika, kurią galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos sukurtoje INCADAT duomenų bazėje⁽⁵⁵⁾. Taip pat gali praversti aiškinamasis pranešimas ir šiai Konvencijai skirti praktiniai vadovai (žr. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos svetainės)⁽⁵⁶⁾. Be to, Europos teisminis tinklas civilinėse bylose parengė praktinį vadovą, kuriame pateikiama informacija apie vaikų grąžinimo bylų tvarkymo ir nagrinėjimo metodiką⁽⁵⁷⁾.

(55) <http://www.incadat.com/>; INCADAT duomenų bazėje šiuo metu taip pat pateikiamos taikant Reglamentą išnagrinėtos bylos ir ESTT bei EŽTT išnagrinėtos bylos.

(56) <http://www.incadat.com/>; INCADAT duomenų bazėje šiuo metu taip pat pateikiamos taikant Reglamentą išnagrinėtos bylos ir ESTT bei EŽTT išnagrinėtos bylos.

(57) Žr. https://e-justice.europa.eu/content_parental_child_abduction-309-en.do?clang=en

4.3.2. Teismas įvertina, ar pagrobimas įvyko (2 straipsnio 11 dalies a ir b punktai)

Teisėjas pirmiausia nustato, ar „neteisėtas išvežimas ar negrąžinimas“ įvyko. Reglamento 2 straipsnio 11 dalyje įtvirtinta apibrėžtis yra labai panaši į 1980 m. Hagos konvencijos 3 straipsnyje pateiktą apibrėžtį ir apima vaiko išvežimą ar negrąžinimą pažeidžiant globos teises pagal valstybės narės, kurioje iki pagrobimo buvo vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, teisę.

4.3.2.1. Sąvokos „globa“ prasmė (2 straipsnio 9 ir 11 dalys)

Neabejotina, kad sąvokos „globa“ prasmė yra labai svarbi nustatant, ar įvyko neteisėtas išvežimas ar negrąžinimas. Šiai sąvokai reikia suteikti tokią prasmę, kuri nebūtų reglamentuojama tik pagal valstybės narės, kurioje atitinkamas vaikas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teisę. Jai reikia suteikti savarankišką prasmę, atitinkančią Reglamento ir Konvencijos nuostatas. Globos teisių buvimas ir įgyvendinimo klausimą taip pat reikia nagrinėti atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatas, kadangi Chartijos 7 straipsnyje įtvirtinta EŽTK 8 straipsnį atitinkanti nuostata, pagal kurią kiekvienas asmuo turi teisę, kad būtų gerbiamas jo šeimos gyvenimas. ES teisėje įgyvendindamos Chartijos 51 straipsnį, ES institucijos ir valstybės narės turi gerbti teises, laikytis principų ir skatinti jas taikyti⁽⁵⁸⁾.

Pavyzdys. Šis klausimas kilo ESTT nagrinėjamoje byloje, kurioje trijų vaikų tėvas ir motina nebuvo susituokę ir pagal vaikų nuolatinės gyvenamosios

(58) Žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *McB prieš L.E.*, C-400/10 PPU, Rink. p. I-8965.

vietos teisę tėvui be teismo nutarties ar susitarimo globos teisės negalėjo būti suteiktos. Vaikų motina juos išvežė į kitą valstybę narę, o tėvas pagal Reglamentu papildytą Hagos konvenciją siekė juos susigrąžinti. Tėvas teigė, kad turi būti taikomas Pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnis atsižvelgiant į tai, kad Reglamentas turėtų būti aiškinamas kaip reiškiantis, jog biologinis tėvas tokias (globos) teises įgyja pagal teisę tuo atveju, kai jis ir jo vaikai gyvena taip pat, kaip ir susituokusių asmenų šeima. Remiantis šiuo pagrindu pagal Reglamentą ir 1980 m. Hagos konvenciją vaikų išvežimas būtų neteisėtas.

Šioje konkrečioje byloje ESTT nustatė, kad Chartija turėjo būti aiškinama remiantis ne nacionalinės teisės vertinimu, bet Reglamento aiškinimu⁽⁵⁹⁾. Remiantis šiuo pagrindu ir atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudenciją, nebūtų galima teigti, kad tėvui buvo atimta galimybė įgyti globos teises. Jis galėjo kreiptis į teismą su atitinkamu prašymu ir teismas būtų galėjęs įvertinti, ar šias teises reikėtų suteikti labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus. ESTT nusprendė, kad pagal Chartijos 7 straipsnį valstybei narei nedraudžiama pagal savo nacionalinę teisę reikalauti, kad nesusituokęs tėvas, siekdamas įgyti globos teises, kurios reikštų, kad vaiko išvežimas iš jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės pagal Reglamento 2 straipsnio 11 dalį yra neteisėtas, būtų anksčiau gavęs teismo sprendimą, kuriuo jam būtų buvusi nustatyta atitinkamo vaiko globa.

(59) Ten pat.

4.3.2.2. Faktinis globos ir bendros globos vykdymas (2 straipsnio 11 dalies b punktas)

Išvežimas ar negražinimas laikomas neteisėtu, jeigu neteisėto išvežimo ar negražinimo metu globos teisėmis, nesvarbu, ar tai išimtinė, ar bendra globa, buvo faktiškai naudojamosi arba jomis taip būtų naudojamosi, jei ne vaiko išvežimas ar negražinimas (Reglamento 2 straipsnio 11 dalies b punktas).

Šioje Reglamento nuostatoje, be kita ko, nurodoma, kad laikoma, jog globa naudojamosi drauge tais atvejais, kai vienas iš tėvų pareigų turėtojų negali priimti sprendimo dėl vaiko gyvenamosios vietos be kito tėvų pareigų turėtojo sutikimo. Todėl vaiko išvežimas iš vienos valstybės narės į kitą be atitinkamo asmens sutikimo pagal Reglamentą reiškia vaiko pagrobimą. Jeigu išvežimas yra neteisėtas pagal nacionalinę teisę, gali būti taikomas Reglamento 9 straipsnis⁽⁶⁰⁾.

4.3.3. Teismas visada nusprendžia gražinti vaiką, jei jam gali būti užtikrinta apsauga kilmės valstybėje narėje (11 straipsnio 4 dalis)

Reglamente pabrėžiamas principas, kad teismas turi liepti nedelsiant gražinti vaiką, apribodamas 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punkto išimtis iki griežto minimumo. Remiantis šiuo principu, vaikas visada turi būti gražinamas, jei kilmės valstybėje narėje gali būti užtikrinama jo apsauga.

(60) Žr. 3.2.4 dalį.

Pagal 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punktą teismas neprivalo nuspręsti vaiką grąžinti, jei dėl to kiltų rizika, kad vaikui būtų padaryta fizinė ar psichologinė žala arba kad vaikas pakliūtų į netoleruotą situaciją. Reglamente žengiamas dar vienas žingsnis išplečiant pareigą liepti vaiką grąžinti ir tais atvejais, kai grąžinimas siejamas su tokios žalos vaikui rizika, tačiau vis tiek nustatoma, kad imtasi atitinkamų priemonių, užtikrinančių vaiko apsaugą jį sugrąžinus.

Teismas privalo išnagrinėti šį klausimą remdamasis faktinėmis bylos aplinkybėmis. Nepakanka, kad kilmės valstybėje narėje yra nustatyta vaiko apsaugos tvarka, vis dėlto būtina nustatyti, kad kilmės valstybės narės institucijos ėmėsi konkrečių priemonių atitinkamam vaikui apsaugoti.

Paprastai teisėjui bus sunku įvertinti faktines aplinkybes kilmės valstybėje narėje. Labai svarbi bus kilmės valstybės narės centrinių institucijų pagalba siekiant įvertinti, ar toje šalyje buvo imtasi apsaugos priemonių ir ar jos padės užtikrinti tinkamą sugrąžinto vaiko apsaugą.

4.3.4. Vaiko išklausymas (11 straipsnio 2 ir 5 dalys)⁽⁶¹⁾

4.3.4.1. Vaikui ir prašančiajai šaliai turi būti suteikta galimybė būti išklaustytiems

Reglamente pabrėžiama vaiko teisė būti išklausytam proceso metu. Todėl teismas suteikia vaikui galimybę būti išklausytam, išskyrus atvejus, kai teisėjas mano, kad to nedera daryti dėl vaiko amžiaus ir brandumo

laipsnio⁽⁶²⁾ (žr. 6 skyriaus 6.2 dalį). Reglamente nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos nustatomas amžius arba reikalingas brandumo laipsnis, jame taip pat nenustatyta vaiko išklausymo procedūra. Be to, teismas negali atsisakyti grąžinti vaiką, jeigu asmeniui, kuris prašė sugrąžinti vaiką, iš pradžių nesuteikiama galimybė būti išklausytam. Atsižvelgiant į griežtą terminą, išklausymo procedūra turi būti vykdoma kuo greičiau ir veiksmingiau.

4.3.4.2. Reglamento taikymas įrodymų rinkimui

Viena galimybė yra pasinaudoti Reglamente (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose (toliau – Įrodymų reglamentas) nustatytomis taisyklėmis. Įrodymų reglamentas palengvina įvairių valstybių narių teismų bendradarbiavimą renkant įrodymus civilinėse ir komercinėse bylose, įskaitant šeimos teisės bylas. Teismas gali prašyti kitos valstybės narės kompetentingo teismo rinkti įrodymus arba tiesiogiai rinkti įrodymus kitoje valstybėje narėje. Atsižvelgiant į tai, kad teismas privalo per 6 savaites priimti sprendimą dėl vaiko sugrąžinimo, prašymas būtinai turi būti vykdomas nedelsiant ir greičiau nei per bendrą 90 dienų terminą, kuris nustatytas Įrodymų reglamento 10 straipsnio 1 dalyje. Vaizdo konferencija ir telekonferencija, kuriomis galima pasinaudoti pagal Įrodymų reglamento 4 dalį, gali būti ypač naudingos renkant įrodymus su vaikais susijusiose bylose.

(61) Taip pat žr. 6 skyrių.

(62) JT vaiko teisių konvencijos 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta panaši nuostata, taip pat žr. ES pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 1 dalį.

4.3.5. Teismas priima sprendimą ne vėliau kaip per šešias savaites (11 straipsnio 3 dalis)

Teismas privalo taikyti skubiausias procedūras, kurios yra leistinos pagal nacionalinę teisę, ir priimti sprendimą per šešias savaites nuo prašymo grąžinti vaiką pateikimo dienos. Šis terminas gali būti pratęstas tik tuo atveju, jei dėl išimtinių aplinkybių jo neįmanoma laikytis.

Kalbant apie sprendimus, kuriais liepiama grąžinti vaiką, pažymėtina, kad 11 straipsnio 3 dalyje aiškiai nenurodoma, kad tokie sprendimai, kurie turi būti priimti per šešias savaites, yra vykdomi per tą patį terminą.

Tačiau tai vienintelis aiškinimas, kuris galėtų veiksmingai garantuoti siekį užtikrinti skubų vaiko grąžinimą griežtai laikantis termino. Šis siekis žlugtų, jei nacionalinėje teisėje būtų numatyta galimybė sprendimą dėl vaiko grąžinimo apskųsti apeliacine tvarka ir kartu sustabdyti to sprendimo vykdymą, nenumatant jokio apeliacinės procedūros termino.

Dėl šių priežasčių valstybės narės turėtų siekti užtikrinti, kad per nustatytą šešių savaičių terminą priimtas sprendimas dėl grąžinimo būtų vykdomas. Kaip pasiekti šį tikslą, paliekama spręsti nacionalinėje teisėje.

Šiuo tikslu gali būti numatytos įvairios procedūros, pvz.:

- a. nacionalinėje teisėje gali būti panaikinta galimybė apeliacine tvarka apskųsti sprendimą, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką, arba
- b. nacionalinėje teisėje gali būti numatyta apeliacijos galimybė, tačiau kartu nustatoma, kad sprendimas, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką, yra vykdytinas, kol nagrinėjamas bet koks apeliacinis skundas.

c. Jei nacionalinėje teisėje numatyta galimybė paduoti apeliacinį skundą, dėl kurio sustabdomas sprendimo vykdymas, valstybės narės turėtų nustatyti procedūras, kuriomis:

- sprendimas paskelbiamas vykdytinu, jeigu tai yra reikalinga atsižvelgiant į konkrečių bylų aplinkybes, ir
- užtikrinama, kad apeliacinis skundas būtų nagrinėjamas pagreitinta tvarka, siekiant laikytis šešių savaičių termino.

Pirmiau apibūdintas pagreitintos procedūros reikalavimas taip pat turėtų būti *mutatis mutandis* taikomas sprendimams dėl negrąžinimo, siekiant greitai nustatyti aiškią vaiko padėtį.

4.3.6. Vaiko sugražinimas. 1980 m. Hagos konvencijos ir Reglamento taisyklių palyginimas

Pastaba. Reglamento taisyklės (11 straipsnio 2–5 dalys) yra viršesnės už atitinkamas Konvencijos taisykles.

	Atitinkamos 1980 m. Hagos konvencijos taisyklės	Atitinkamos Reglamento taisyklės
Įpareigojimas reikalauti sugražinti vaiką	12 straipsnis: Valstybės narės, į kurią vaikas buvo pagrobtas, teismas (toliau – teismas) iš esmės reikalauja nedelsiant sugražinti vaiką, jei nuo pagrobimo praėjo mažiau nei vieni metai.	11 straipsnio 2–5 dalys: Reglamente šis principas patvirtinamas ir pabrėžiamas.
Šio įpareigojimo išimtis	13 straipsnio 1 dalies b punktas: Teismas neprivalo reikalauti sugražinti vaiką, jei yra didelė rizika, kad vaikui būtų padaryta fizinė ar psichologinė žala arba kad vaikas pakliūtų į netoleruotiną situaciją.	11 straipsnio 4 dalis: Teismas negali atsisakyti reikalauti sugražinti vaiką remdamasis tuo, kad sugražinus vaiką jam kiltų rizika, jei nustatoma, kad kilmės valstybės narės institucijos ėmėsi tinkamų priemonių vaiko apsaugai užtikrinti jį sugražinus.
Vaiko išklausymas	13 straipsnio 2 dalis: Teismas gali atsisakyti reikalauti sugražinti vaiką, jei jis tam prieštarauja ir yra pasiekęs tokį amžių ir brandumą, dėl kurio dera atsižvelgti į jo nuomonę.	11 straipsnio 2 dalis: Teismas užtikrina, kad vaikui būtų suteikta galimybė būti išklausytam proceso metu, išskyrus atvejus, kai to nedera daryti dėl vaiko amžiaus ir brandumo.
Nepagrobosio globos teisių turėtojo išklausymas	(jokių nuostatų)	11 straipsnio 5 dalis: Teismas negali atsisakyti reikalauti sugražinti vaiką, jeigu asmeniui, kuris prašė sugražinti vaiką nebuvo suteikta galimybė būti išklausytam.
Prašymų dėl gražinimo nagrinėjimo terminas	2 ir 11 straipsniai: 2 straipsnis: Susitariančiosios valstybės imasi visų priemonių, kad užtikrintų šios Konvencijos tikslų įgyvendinimą. Šiuo tikslu jos naudoja pačias sparčiausias procedūras. 11 straipsnis: Teismas operatyviai priima sprendimą dėl vaiko gražinimo. Jei teismas nepriėmė sprendimo per 6 savaites, galima prašyti, kad jis nurodytų sprendimo atidėjimo motyvus.	11 straipsnio 3 dalis: Teismas taiko skubiausias procedūras, kurias leidžia nacionalinė teisė. Teismas priima sprendimą ne vėliau kaip per 6 savaites nuo prašymo pateikimo dienos, išskyrus atvejus, kai šio termino neįmanoma laikytis dėl išimtinių aplinkybių.

4.4. Kas atsitinka, jei teismas nusprendžia, kad vaikas neturi būti sugražintas? (11 straipsnio 6 ir 7 dalys)

4.4.1. Kompetentingas teismas perduoda sprendimo dėl negražinimo kopiją kilmės valstybės narės kompetentingam teismui

Atsižvelgiant į 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnyje ir Reglamento 11 straipsnio 2–5 dalyse nustatytas griežtas sąlygas, tikėtina, jog teismai dažniausiai nuspręs, kad vaikas turi būti gražintas.

Tačiau tiems išimtiniais atvejams, kai teismas vis dėlto nusprendžia, kad vaikas pagal 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnį neturi būti gražintas, Reglamento 11 straipsnio 6 ir 7 dalyse yra nustatyta speciali procedūra. Pagal šią procedūrą reikalaujama, kad teismas, kuris priėmė sprendimą dėl vaiko negražinimo (nepaisant to, ar tai galutinis sprendimas, ar sprendimas, kurį galima apskųsti apeliacine tvarka), savo sprendimo kopiją kartu su atitinkamais dokumentais perduotų kilmės valstybės narės kompetentingam teismui⁽⁶³⁾. Šiuos dokumentus galima perduoti tiesiogiai iš vieno teismo į kitą arba per abiejų valstybių narių centrinės institucijas. Kilmės valstybės narės teismas dokumentus turi gauti per vieną mėnesį nuo sprendimo dėl negražinimo priėmimo.

Išskyrus atvejus, kai į kilmės valstybės narės teismą kreipiasi viena iš šalių, šis teismas pateikia informaciją šalims ir pakviečia jas pagal nacionalinę teisę per tris mėnesius nuo informacijos pateikimo dienos pateikti pastabas

ir nurodyti, ar jos nori, kad kilmės valstybės narės teismas nagrinėtų vaiko globos klausimą.

Jei šalys per tris mėnesius nepateikia pastabų, kilmės teismas užbaigia bylą.

Kilmės teismas nagrinėja bylą, jei bent viena iš šalių pateikia pastabas tuo klausimu. Nors Reglamente šioms pastaboms pateikti nenustatytas joks terminas, turėtų būti siekiama užtikrinti, kad sprendimas būtų kuo greičiau priimtas.

4.4.2. Kuriam teismui turi būti perduodamas sprendimas dėl negražinimo? (11 straipsnio 6 dalis)

Sprendimas dėl negražinimo ir susiję dokumentai perduodami teismui, kuris turi kompetenciją priimti sprendimą nagrinėjant bylą iš esmės.

Jei kilmės valstybės narės teismas yra anksčiau priėmęs sprendimą dėl atitinkamo vaiko, dokumentai iš esmės perduodami tam teismui. Nesant teismo sprendimo, informacija siunčiama teismui, kuris yra kompetentingas pagal tos valstybės narės teisę; dažniausiai tai yra teismas, kurio veiklos teritorijoje vaikas turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą iki pagrobimo. Europos teisminis atlasas civilinėse bylose gali būti naudinga priemone ieškant kompetentingo kitos valstybės narės teismo⁽⁶⁴⁾. Pagal Reglamentą paskirtos centrinės institucijos taip pat gali padėti teisėjams surasti kompetentingą kitos valstybės narės teismą (žr. 7 skyrių).

(63) Žr. 2008 m. liepos 11 d. Sprendimą *Inga Rinau*, C-195/08 PPU, Rink. p. I-5271.

(64) https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do

4.4.3. Kokie dokumentai perduodami ir kokia kalba? (11 straipsnio 6 dalis)

11 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad teismas, kuris priėmė sprendimą dėl negražinimo, perduoda sprendimo ir „atitinkamų dokumentų, visų pirma teismo posėdžio protokolo“, kopiją. Sprendimą priėmusiam teisėjui reikia pačiam spręsti, kokie yra tie atitinkami dokumentai. Šiuo tikslu teisėjas deramai aprašo svarbiausius elementus, atspindinčius veiksnius, kurie turėjo įtakos sprendimui. Apskritai tai turėtų būti dokumentai, kuriais teisėjas grindė savo sprendimą, įskaitant, pvz., bet kokias socialinės rūpybos institucijų parengtas ataskaitas apie vaiko padėtį. Kitas teismas dokumentus privalo gauti per vieną mėnesį nuo sprendimo priėmimo.

Vertimo mechanizmai 11 straipsnio 6 dalyje nereglamentuojami. Teisėjai turėtų pamėginti rasti praktišką sprendimą, atitinkantį kiekvienos bylos poreikius ir aplinkybes. Atsižvelgiant į valstybės, į kurią kreipiamasi, procesinę teisę, vertimai gali būti nereikalingi, jei byla perduodama teisėjui, kuris supranta bylos kalbą. Jei paaiškėja, kad vertimas yra reikalingas, galėtų būti verčiami tik svarbiausi dokumentai. Centrinės institucijos taip pat gali padėti parūpindamos neoficialius vertimus. Jeigu vertimo neįmanoma atlikti per vieną mėnesį, jį reikėtų atlikti kilmės valstybėje narėje.

4.4.4. Kilmės teismas yra kompetentingas nagrinėti visą bylą iš esmės (10 straipsnio b punkto iii ir iv papunkčiai, 11 straipsnio 7 dalis ir 42 straipsnis)

Kilmės teismas, kuris priima sprendimą pagal 11 straipsnio 7 dalį, yra kompetentingas nagrinėti visą bylą iš esmės, nes tai buvo vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismas prieš pat neteisėtą vaiko išvežimą ar negražinimą. Todėl jis turi jurisdikciją priimti sprendimus ne tik dėl vaiko globos, bet ir dėl kitų tėvų pareigų aspektų, pvz., dėl bendravimo teisių. Teisėjas iš esmės turėtų laikytis tokios pozicijos, kokios būtų laikęsis, jei vaiką pagrobęs vienas iš tėvų būtų ne pagrobęs vaiką, bet kreipęsis į kilmės teismą siekdamas pakeisti ankstesnį sprendimą dėl globos arba prašydamas leidimo pakeisti vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą. Gali būti, kad asmens, reikalaujančio sugrąžinti vaiką, nuolatinė gyvenamoji vieta iki vaiko pagrobimo nesutapo su vaiko nuolatinė gyvenamąja vieta, arba netgi taip, kad toks asmuo nori sutikti pakeisti vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje, jeigu atitinkamai pakeičiamos jo teisės matytis su vaiku.

4.4.5. Procedūra kilmės teisme (11 straipsnio 7 dalis ir 42 straipsnis)

Nagrinėdamas bylą, kilmės teismas turėtų taikyti tam tikras procesines taisykles. Laikydamasis šių taisyklių, kilmės teismas vėliau galės išduoti 42 straipsnio 2 dalyje nurodytą pažymėjimą.

Kilmės teisėjas turėtų užtikrinti, kad:

- visoms šalims būtų suteikta galimybė būti išklaustyti;
- vaikui būtų suteikta galimybė būti išklaustam, išskyrus atvejus, kai to nedera daryti dėl vaiko amžiaus ir brandumo;

Pastaba. Ši nuostata reiškia, kad sprendimą dėl to, ar įvertinus vaiko amžių ir brandumą, reikia išklausti vaiką, turi priimti kilmės teismas; šis teismas neturėtų išduoti pažymėjimo, jei ši sąlyga netenkinama;

- priimdamas sprendimą, jis atsižvelgia į priešastis ir įrodymus, kuriais grindžiamas sprendimas dėl negražinimo.

4.4.6. Vaiko gražinimas po pagrobimo. Tam tikri praktinio pobūdžio aspektai

4.4.6.1. Kaip kilmės teisėjas gali atsižvelgti į priešastis, kuriomis grindžiamas sprendimas dėl negražinimo?⁽⁶⁵⁾

Kad kilmės teisėjas galėtų deramai atsižvelgti į priešastis ir įrodymus, kuriais grindžiamas sprendimas dėl negražinimo, reikia, kad abu teisėjai bendradarbiautų. Jei abu teisėjai kalba ta pačia kalba ir (arba) ją supranta, jie turėtų nedvejodami šiuo tikslu susisiekti tiesiogiai telefonu arba e. paštu⁽⁶⁶⁾. Jei kyla kalbos problemų, teisėjams galės padėti centrinės institucijos (žr. 7 skyrių).

4.4.6.2. Kaip kilmės valstybės narės teismas galės išklausti tėvą (motiną) ir vaiką, kurių nėra toje valstybėje?

Kadangi vaiką neteisėtai pagrobęs ar jo negražinantis asmuo ir pagrobtas vaikas tikriausiai nevyks į kilmės valstybę narę tam, kad dalyvautų teismo posėdyje, reikia, kad jų parodymus būtų galima gauti valstybėje narėje, kurioje jie yra. Viena galimybė yra naudotis įrodymų reglamente nustatytais taisyklėmis (žr. 4.3.4.2 dalį).

(65) Taip pat žr. 3.3.4 dalį.

(66) Žr. https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do

4.4.6.3. Kilmės valstybėje narėje taikomų baudžiamųjų sankcijų poveikio mažinimas

Taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad tam tikrose valstybėse narėse vaiko pagrobimas yra laikomas nusikalstama veika. Tos valstybės narės turėtų imtis tinkamų priemonių siekdamos užtikrinti, kad neteisėtai vaiką išvežęs arba jo negražinantis asmuo galėtų dalyvauti kilmės valstybėje narėje vykstančiame teismo procese išvengdamas baudžiamųjų sankcijų pavojaus. Kitas būdas – nustatyti specialią tvarką, užtikrinančią tam asmeniui laisvą atvykimą į kilmės valstybę narę ir išvykimą iš jos, kad vaiką pagrobiamam asmeniui būtų sudarytos palankios sąlygos dalyvauti tos valstybės teismo nagrinėjamoje byloje.

4.4.6.4. Bylos rezultatas pagal 11 straipsnio 6 ir 7 dalis

Jei kilmės teismas priima sprendimą, kuriuo nereikalaujama gražinti vaiko, byla turi būti užbaigta. Jurisdikcija spręsti klausimą iš esmės tuomet priskiriama valstybės narės, į kurią vaikas buvo pagrobtas, teismams, jeigu vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje valstybėje (žr. 4.3.6 ir 4.4.9 dalyse pateikiamas schemas).

Jei, kita vertus, kilmės teismas priima sprendimą, kuriuo reikalaujama sugražinti vaiką, tas sprendimas yra tiesiogiai pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje, jei prie jo pridedamas pažymėjimas (žr. 4.4.7 dalį ir 4.4.9 dalyje pateikiamą schemą). Toks sprendimas taip pat yra viršesnis už bet kokią prašomosios valstybės narės teismuose

priimtą sprendimą, kuriuo vaiką atsisakoma gražinti remiantis 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnyje nustatytu pagrindu⁽⁶⁷⁾.

Pavyzdys

Faktinės aplinkybės

Susituokusiu, tačiau A valstybėje narėje skyrium gyvenančių ir šios valstybės narės teisme santuokos nutraukimo bylą pradėjusių tėvų dukra kartu su savo motina išvyko atostogauti į B valstybę narę; mergaitės tėvas davė sutikimą išvykti, jei po dviejų savaitių trukmės atostogų motina ir mergaitė sugrįš į A valstybę narę. Nei motina, nei jos dukra pasibaigus atostogoms negrįžo.

Kiekvienoje valstybėje iškeltos įvairios bylos

Mergaitė ir jos motinai išvykus į B valstybę narę, netrukus A valstybės narės teismas nustatė tėvui laikiną mergaitės globą. Vėliau, išnagrinėjus motinos paduotą apeliacinį skundą, šis sprendimas buvo patvirtintas. B valstybės narės teismuose tėvas pagal 1980 m. Hagos konvenciją taip pat pateikė prašymą gražinti mergaitę į A valstybę narę. Pirmosios instancijos teismas šio prašymo netenkino, tačiau apeliacinis teismas priėmė sprendimą dėl gražinimo. Šis sprendimas nebuvo įvykdytas, nes B valstybės narės pirmosios instancijos teismas motinos prašymu keletą kartų sustabdė vykdymą.

Tuomet motina siekė, kad byla dėl gražinimo būtų pradėta nagrinėti iš naujo. Nors pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šio prašymo netenkino, trečiosios instancijos teismas galiausiai sustabdė sprendimo dėl sugražinimo vykdymą, iki jis priims sprendimą dėl bylos aplinkybių. Šioje stadijoje nuo mergaitės išvežimo į B valstybę narę buvo praėję apytiksliai aštuoniolika mėnesių.

(67) Žr. Reglamento 11 straipsnio 8 dalį; taip pat žr. Sprendimą *Inga Rinau*, C-195/08 PPU, byloje, kurioje sprendimas, kuriuo atsisakoma gražinti vaiką, buvo panaikintas po to, kai kilmės teismas priėmė paliktam tėvui palankų sprendimą, kuriuo reikalaujama gražinti vaiką.

Tėvo advokatas perdavė B valstybės narės teismo priimto sprendimo dėl negrąžinimo originalo kalba kopiją A valstybės narės centrinei institucijai, kuri jį persiuntė A valstybės narės globos teismui. Vėliau per centrinės institucijas A valstybės narės teismui buvo perduoti sprendimo ir bylos dokumentų vertimai. Tuomet A valstybės narės teismas, pagal 42 straipsnį nutraukęs santuoką ir nustatęs nuolatinę mergaitės globą tėvui, išdavė pažymėjimą ir priėmė sprendimą dėl vaiko grąžinimo į A valstybę narę. Motinos vėliau paduotas apeliacinis skundas nebuvo patenkintas.

B valstybės narės teismuose motina siekė atšaukti A valstybės narės sprendimo dėl vaiko grąžinimo vykdymą ir pažymėjimo galiojimą. Apeliacinis teismas atsisakė tenkinti motinos prašymą remdamasis tuo, kad ji neturėjo teisės prašyti nepripažinti teismo sprendimo, dėl kurio išduotas pažymėjimas ir kuris turėjo būti vykdomas tiesiogiai be jokios tarpinės procedūros, vykdymo. Galiausiai B valstybės narės trečiosios instancijos teismas perdavė bylą ESTT.

ESTT sprendimas

ESTT, be kitų klausimų, buvo prašoma išaiškinti, ar kilmės valstybės narės teismo, šiuo atveju A valstybės narės teismo, priimtas sprendimas, pagal kurį vaikas turi būti grąžinamas, ir pažymėjimo pagal Reglamento 42 straipsnį išdavimas atitiko Reglamente nustatytus tikslus ir procedūras tuo atveju, kai valstybės narės, iš kurios vaikas yra neteisėtai negrąžinamas, teismas, šiuo atveju B valstybės narės teismas, priėmė sprendimą, pagal kurį vaikas turi būti grąžinamas į kilmės valstybę narę.

Į šį klausimą ESTT atsakė taip: atsižvelgiant į tai, kad sprendimą dėl negrąžinimo priėmė B valstybės narės teismas ir su šiuo sprendimu susipažino A valstybės narės teismas, išduodant Reglamento 42 straipsnyje numatytą pažymėjimą nėra svarbu, ar šio sprendimo vykdymas sustabdytas, ar buvo priimtas naujas sprendimas, ar sprendimas buvo panaikintas, ar bet kuriuo atveju jis neįgijo įsiteisėjusio sprendimo galios, ar buvo pakeistas sprendimu dėl grąžinimo, jei vaikas iš tikrųjų nebuvo grąžintas.

Pagal Reglamento 40–42 straipsniuose nustatytą procedūrą teismo sprendimus, kuriems taikomi šie straipsniai, vykdytinais gali paskelbti kilmės teismas, nepaisant jokios galimybės paduoti apeliacinį skundą kilmės valstybėje narėje arba vykdymo valstybėje narėje. Be to, kadangi nebuvo pareikšta jokių abejonių dėl to pažymėjimo autentiškumo ir jis išduotas naudojant Reglamento IV priede pateikiamą formą, prieštaravimo dėl sprendimo grąžinti vaiką nebuvo leidžiama pateikti ir prašomosios valstybės narės teismas turėjo tik užtikrinti, kad sprendimas, dėl kurio išduotas pažymėjimas, būtų tiesiogiai ir nedelsiant vykdomas, siekiant užtikrinti, kad vaikas būtų nedelsiant grąžintas.

Komentaras

Šis Teisingumo Teismo sprendimas aiškiai rodo, kad 11 straipsnio 6–8 dalyse nustatyta procedūra turi būti vertinama nepaisant jokios kitos Reglamente nustatytos pripažinimo ir vykdymo procedūros. Tais atvejais, kai pagal 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnį priimamas sprendimas negrąžinti vaiko, nepaisant to, ar šį sprendimą galima apskųsti apeliacine tvarka, vėliau pagal Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalis priimtas sprendimas dėl grąžinimo turi būti vykdomas pagal 42 straipsnį. Remiantis šiuo pagrindu, Reglamentu siekiama užtikrinti, kad vaiko grąžinimas į valstybę narę, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta, įvyktų kuo greičiau.

4.4.6.5. Teismo sprendimo dėl gražinimo galiojimas (11 straipsnio 8 dalis)

Reikėtų atsižvelgti į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išaiškino, jog valstybės narės, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, teismo sprendimas, kuriuo liepiama arba reikalaujama gražinti vaiką, patenka į 11 straipsnio 8 dalies taikymo sritį, nepaisant to, kad negalioja anksčiau priimtas galutinis sprendimas dėl vaiko globos. Šios nuostatos laikomasi atsižvelgiant į poreikį užtikrinti, kad neteisėtai išvežtas ar negražinamas vaikas būtų kuo greičiau gražintas į valstybę narę, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta⁽⁶⁸⁾. Tačiau ši taisyklė negalioja tuo atveju, kai pagal 42 straipsnį pažymėjimas, susijęs su kilmės valstybėje priimtu sprendimu, išduodamas anksčiau nei prašomoji valstybė narė priėmė sprendimą dėl negražinimo. Tokiu atveju, nepaisant pažymėjimo, teismo sprendimo pripažinimo vykdytinu procedūra taikoma, kai tokį sprendimą reikia vykdyti⁽⁶⁹⁾.

4.4.6.6. Prašomojoje valstybėje ir valstybėje, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, vienu metu nagrinėjamos bylos (11 straipsnio 6–8 dalys)

Iš 11 straipsnio 6–8 dalių nuostatų matyti, kad tuo atveju, kai vienu metu prašomojoje valstybėje narėje nagrinėjama byla dėl gražinimo, o valstybėje, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, byla nagrinėjama iš esmės, ir pirmosios valstybės teismai atsisako gražinti vaiką remdamiesi 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnyje nustatytu pagrindu, byla vis tiek

turės būti perduodama pagal 11 straipsnio 6 dalį, nepaisant galimybės pirmojoje valstybėje narėje apskusti sprendimą dėl negražinimo. Iš esmės dėl to nekyla problemų, nes pagal 11 straipsnio 8 dalies sąlygas, jei vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismai priima sprendimą, kuriuo reikalaujama gražinti vaiką, šis sprendimas vis tiek turės būti vykdomas.

Situacijos, kad bus vykdomi du vienas kitam prieštaraujantys sprendimai, išvengiama, nes arba abu teismai priima sprendimą dėl gražinimo (šiuo atveju pareiškėjas pasirenka, kurį sprendimą nori vykdyti), arba pagal 11 straipsnio 8 dalį yra vykdomas vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismo sprendimas. Jei nuolatinės gyvenamosios vietos teismas vienam iš vaiką pagrobusių tėvų suteikia globos teises prieš baigiant prašomojoje valstybėje nagrinėti bylą dėl gražinimo, tikėtina, kad tokia padėtis bus prilyginama tyliam sutikimui su bylos dėl gražinimo sprendimu. Tokiu atveju sprendimą dėl gražinimo bus atsisakoma vykdyti, o nuolatinės gyvenamosios vietos teismas nepriims jokio sprendimo, kuriuo būtų reikalaujama gražinti vaiką į tą valstybę.

Galiausiai tais atvejais, kaip ir sprendime byloje *Inga Rinau*⁽⁷⁰⁾, kai bylose dėl gražinimo sprendimas gražinti vaiką galiausiai priimamas valstybės, kurioje yra nuolatinė gyvenamoji vieta, teismui priėmus sprendimą, pagal kurį reikalaujama gražinti vaiką, neturėtų būti jokio konflikto, nes abu teismo sprendimai bus vykdomi – antrasis sprendimas pagal Reglamentą, o pirmasis sprendimas pagal prašomosios valstybės nacionalinę teisę; šis aspektas Reglamente nėra aptariamas.

(68) Žr. Sprendimo *Povse prieš Alpaço*, C-210/10 PPU, 51 ir kitus punktus.

(69) Žr. Sprendimo *Inga Rinau*, C-195/08 PPU, 68 ir 69 punktus.

(70) Žr. 45 ir 69 išnašas.

4.4.7. Egzekvatūros panaikinimas kilmės teismo sprendimui, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką (40 ir 42 straipsniai)

4.4.7.1. Kilmės teismas priima sprendimą dėl grąžinimo po to, kai buvo priimtas sprendimas dėl negrąžinimo

Kaip aprašyta pirmiau (4.3 dalyje), teismas, gavęs prašymą grąžinti vaiką pagal 1980 m. Hagos konvenciją, taiko šios konvencijos taisykles, papildytas Reglamento 11 straipsniu. Jei prašomas teismas pagal Konvencijos 13 straipsnį nusprendžia negrąžinti vaiko, kilmės teismas galutinai spręš klausimą, ar vaikas turi būti grąžintas, ar ne.

Jei kilmės teismas priima sprendimą, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką, svarbu užtikrinti, kad šis sprendimas būtų greitai įvykdytas kitoje valstybėje narėje. Dėl šios priežasties Reglamente nustatyta, kad tokie teismo sprendimai yra tiesiogiai pripažįstami ir vykdomi kitoje valstybėje narėje, jeigu prie jų pridėdamas pažymėjimas. Šios taisyklės pasekmės yra dvejopos: a) nebereikia prašyti egzekvatūros ir b) negalima prieštarauti teismo sprendimo pripažinimui. Teismo sprendimas patvirtinamas pažymėjimu, jei jis atitinka 4.4.5 dalyje nurodytus procesinius reikalavimus.

4.4.7.2. Pažymėjimą išduoda kilmės teismas

Kilmės teisėjas pažymėjimą išduoda naudodamas IV priede pateikiamą tipinę formą ir užpildydamas ją teismo sprendimo kalba. Teisėjas taip pat įrašo kitą priede reikalaujamą informaciją, įskaitant tai, ar teismo sprendimas, išduodant pažymėjimą, yra vykdytinas kilmės valstybėje narėje.

Kilmės teismas iš esmės pažymėjimą išduoda teismo sprendimui tapus vykdytinam, o tai reiškia, kad terminas apeliaciniam skundui paduoti praėjo. Tačiau ši taisyklė nėra absoliuti ir kilmės teismas gali, jei mano, kad tai būtina, paskelbti, kad teismo sprendimas yra vykdytinas nepaisant jokio paduoto apeliacinio skundo⁽⁷¹⁾. Reglamente ši teisė suteikiama teisėjui, net jeigu ši galimybė nacionalinėje teisėje nenumatyta. Taip siekiama užkirsti kelią tam, kad dėl vilkinančių apeliacinių skundų nebūtų nepagrįstai atidedamas sprendimo vykdymas.

4.4.7.3. Pažymėjimo klaidų taisyimas (43 straipsnis ir 24 konstatuojamoji dalis)

Pažymėjimo išdavimo negalima apskųsti apeliacine tvarka. Jei kilmės teisėjas pildydamas pažymėjimą padarė klaidą ir jis teisingai neatspindi teismo sprendimo, galima prašyti, kad kilmės teismas jį ištaisytų. Tokiu atveju taikoma kilmės valstybės narės nacionalinė teisė. Šalis, kuri nori prašyti, kad teismo sprendimas, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką, būtų vykdomas, pateikia teismo sprendimo kopiją ir pažymėjimą. Pažymėjimo versti nebūtina, išskyrus 14 punktą dėl priemonių, kurių kilmės valstybės narės institucijos ėmėsi siekdamos užtikrinti vaiko apsaugą jį sugrąžinus.

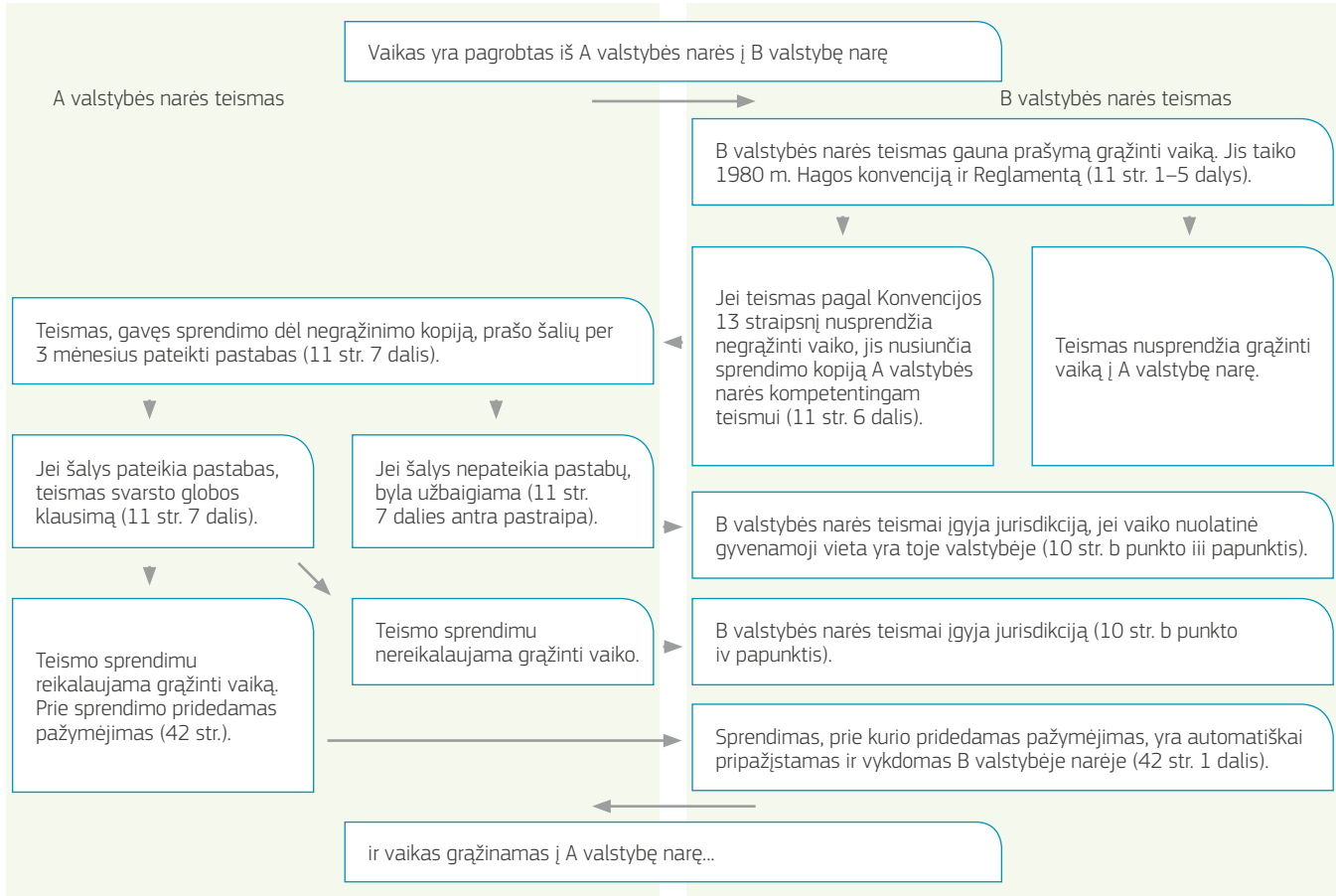
4.4.8. Pažymėjimo klaidų taisyimas (43 straipsnis ir 24 konstatuojamoji dalis)

Pažymėjimo išdavimo negalima apskųsti apeliacine tvarka. Jei kilmės teisėjas pildydamas pažymėjimą padarė klaidą ir jis teisingai neatspindi teismo sprendimo, galima prašyti, kad kilmės teismas jį ištaisytų. Tokiu

(71) Žr. 4.4.6.4 dalį.

atveju taikoma kilmės valstybės narės nacionalinė teisė. Šalis, kuri nori prašyti, kad teismo sprendimas, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką, būtų vykdomas, pateikia teismo sprendimo kopiją ir pažymėjimą. Pažymėjimo verstis nebūtina, išskyrus 14 punktą dėl priemonių, kurių kilmės valstybės narės institucijos ėmėsi siekdamos užtikrinti vaiko apsaugą jį sugrąžinus.

4.4.9. Procedūros, vaiko pagrobimo bylose taikomos jau priėmus sprendimą dėl negrąžinimo, schema (11 straipsnio 6 ir 7 dalys)

A wooden gavel with a brass band is positioned diagonally across the frame, resting on a wooden block. In the background, a silhouette of a scale of justice is visible against a warm, golden-brown gradient. The entire scene is set against a dark, rounded rectangular background.

5. Vykdymas

5.1. Vykdyimo svarba. Bendra informacija

Nors, kaip nurodyta 47 straipsnyje, vykdyimo procesą reglamentuoja ne Reglamentas, o nacionalinė teisė, labai svarbu, kad nacionalinės institucijos taikytų taisykles, kurios padėtų užtikrinti veiksmingą ir greitą pagal Reglamentą priimtų sprendimų vykdymą ir nepakenktų jo tikslams. Greitas vykdymas yra ypač svarbus atsižvelgiant į bendravimo teises ir vaiko gražinimą po neteisėto pagrobimo, kuriems egzekvatūros procedūra buvo panaikinta siekiant pagreitinti procesą. ESTT ir Europos Žmogaus Teisių Teismas daugumoje savo priimtų sprendimų ne kartą atkreipė dėmesį į šio klausimo svarbą (žr. 5.3 dalį)⁽⁷²⁾.

5.1.1. Laikinos priemonės, kurių negalima naudoti siekiant panaikinti vykdymą

Įvairiose bylose ESTT buvo prašoma išaiškinti tam tikrus Reglamento taikymo aspektus, susijusius su vykdymu. Jau nurodyta, kad vienoje valstybėje narėje pagal 20 straipsnį nustatytos laikinos priemonės kitose valstybėse narėse pagal 21 ir kitus straipsnius nėra vykdomos⁽⁷³⁾. Ši nuostata taip pat taikoma tokiai situacijai, kai vykdytinas sprendimas, kuriuo nustatomos vienam iš tėvų palankios su tėvų pareigomis susijusios laikinos priemonės, yra priimamas ir paskelbiamas vykdytinu vienoje valstybėje narėje, o kitas iš tėvų, siekdamas sau palankių laikinų priemonių, siekia panaikinti to sprendimo vykdymą kitoje valstybėje narėje. ESTT

(72) Daugiau informacijos vykdyimo klausimais, visų pirma susijusiais su vaiko pagrobimo bylomis, žr. Vykdyimo gerosios praktikos vadovą, kurį paskelbė Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija; vadovą galima rasti adresu <http://www.hcch.net/upload/guide28enf-e.pdf>.

(73) Žr. 3.4.2 dalį ir 41 išnašoje nurodytą Sprendimą *Purrucker I*.

taip pat aiškiai nurodė, kad tokiu atveju kitos valstybės narės teismas paprasčiausiai neturi teisės taikyti tokių priemonių, nes pagal Reglamentą taikomas reikalavimas vykdyti pradinį sprendimą.

5.1.2. Vilkinimo, kuris gali trukdyti vykdymui, vengimas

Be to, jeigu neteisėto išvežimo byloje, kaip ji apibrėžta 2 straipsnio 11 dalyje, dėl laipsniškai vykstančio proceso, pvz., vaiko integracijos į naują aplinką, pasikeitusių aplinkybių pakako tam, kad jurisdikcijos neturinčiam teismui būtų suteikta teisė priimti sprendimą iš esmės dėl laikinų priemonių, kuriuo su tėvų pareigomis susijusioje byloje keičiama jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės turinčio teismo nustatyta priemonė, bet koks vykdyimo procedūros vilkinimas prašomojoje valstybėje narėje padėtų sukurti sąlygas, leidžiančias pirmajam teismui trukdyti vykdyti teismo sprendimą, kuris buvo paskelbtas vykdytinu. Toks aiškinimas pažeistų pagrindinius principus, kurie sudaro Reglamento pagrindą⁽⁷⁴⁾.

5.1.3. ESTT ir sprendimų dėl gražinimo vykdymas

ESTT nusprendė, kad tuo atveju, kai vaiko kilmės valstybės narės teismas, kitoje valstybėje narėje, į kurią vaikas buvo išvežtas ar iš kurios negražintas, priėmus sprendimą dėl negražinimo, priėmė sprendimą, kuriuo reikalaujama gražinti vaiką, tos kitos valstybės teismai negali peržiūrėti sprendimo, siekdami užkirsti kelią jo vykdymui⁽⁷⁵⁾. ESTT netgi nusprendė, kad tokios

(74) Žr. 2009 m. gruodžio 23 d. Sprendimą *Detiček prieš Sgueglia*, C-403/09 PPU, Rink. p. I-12193, 47 punktą.

(75) Žr. 4.4.6.4 dalį ir 2008 m. liepos 11 d. Sprendimą *Inga Rinau*, C-195/08 PPU, Rink. p. I-5271, nurodyta 48 išnašoje.

peržiūros negalima atlikti net jeigu yra įrodymų, kad pagal 42 straipsnį išduotame pažymėjime yra pateikiama neteisinga informacija⁽⁷⁶⁾.

5.2. Teismo sprendimas turi būti vykdomas tomis pačiomis sąlygomis, lyg jis būtų priimtas vykdymo valstybėje narėje (47 straipsnio 2 dalis)

Atsižvelgdami į tai, kad pagal 47 straipsnio 2 dalies sąlygas vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas kitoje valstybėje narėje turėtų būti vykdomas „tomis pačiomis sąlygomis, lyg jis būtų priimtas toje valstybėje narėje“, teismai turi atidžiai laikytis ypač griežtų ribų, kurios yra numanomos pagal aptariamą nuostatą, ir neturėtų spekuliuoti kilmės teismo sprendimo turiniu arba bandyti jo nepaisyti. Tikrovėje kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo vykdymas „tomis pačiomis sąlygomis“, lyg jis būtų priimtas vykdymo valstybėje narėje, gali reikšti tik procesines taisykles, kuriomis vadovaujantis turi būti grąžinamas vaikas, ir jokiū būdu tokios taisyklės neapima esminių prieštaravimo pagrindų sprendimui, kurį priėmė jurisdikciją turintis teismas.

Pavyzdys

Faktinės aplinkybės

Motina savo vaiką išsiveža iš A valstybės narės į B valstybę narę, nepaisydama sprendimo, kuriuo draudžiama vaiką išvežti iš A valstybės narės. Pagal 1980 m. Hagos konvenciją išvežimas yra neteisėtas. Abu tėvai kreipiasi į atitinkamų valstybių narių teismus siekdami apsaugoti tėvų teises; paliktas tėvas pagal Konvenciją taip pat siekia, kad mergaitė iš B valstybės narės būtų grąžinta į A valstybę narę, o motina siekia, kad B valstybės narės teismai priimtų jai palankų sprendimą dėl globos. B valstybės narės teismas atsisako grąžinti mergaitę į A valstybę narę remdamasis Konvencijos 13 straipsnyje nurodytu pagrindu. Vėliau A valstybės narės teismas, vadovaudamasis Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalimis, išduoda pažymėjimą, kuriame reikalaujama mergaitę grąžinti į A valstybę narę.

Tačiau B valstybės narės teismas priima sprendimą dėl laikinos globos teisių suteikimo motinai, kuri bando prieštarauti mergaitės sugrąžinimui į A valstybę narę ir prašo B valstybės narės teismo atsisakyti vykdyti sprendimą, visų pirma, remiantis tuo, kad sprendimas dėl grąžinimo yra nesuderinamas su vėlesniu jai palankiu sprendimu dėl globos, ir, antra, kad pasikeitė aplinkybės, dėl kurių vaikas neturi būti grąžinamas, t. y. kad sugrąžinus vaiką jam kiltų pavojus; remdamasis tokiu pačiu argumentu, B valstybės narės teismas atsisakė grąžinti vaiką pagal Konvenciją.

(76) Žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Aguirre Zarraga prieš Pelz*, C-491/10 PPU, Rink. p. I-14247, ir 6.6 dalį.

ESTT sprendimas (77):

Byla buvo perduota ESTT ir šiuo klausimu ESTT labai aiškiai nurodo, kad B valstybės narės teismas, vykdydamas teismo sprendimą, dėl kurio išduotas pažymėjimas, neturi teisės pagal 47 straipsnio 2 dalį nagrinėti kitų nei procesiniai klausimai ir, tiesą sakant, neturi jokios teisės kelti kokių nors teisinių klausimų, susijusių su nagrinėjamais klausimais, kurie, tinkamai aiškinant Reglamentą, gali būti nagrinėjami tik kilmės valstybės narės (šiuo atveju tai yra A valstybė narė) teismuose.

Be to, ESTT nurodė, kad manyti, jog vėliau dėl vykdymo valstybėje narėje priimto teismo sprendimo gali būti panaikinama galimybė vykdyti ankstesnį teismo sprendimą, dėl kurio kilmės valstybėje narėje buvo išduotas pažymėjimas ir kuriuo liepiama grąžinti vaiką, reikštų bandymą apeiti Reglamento III skyriaus 4 skirsnyje nustatytą sistemą. Taikant tokią išimtį kilmės valstybės narės teismų jurisdikcija pagal Reglamento 11 straipsnio 8 dalį, kurioje išimtinė teisė priimti sprendimą suteikiama jurisdikciją turinčiam teismui, netektų praktinės reikšmės ir dėl to jurisdikcija nagrinėti bylą iš esmės būtų suteikta vykdymo valstybės narės teismams.

Kalbant apie aplinkybių pasikeitimą, ESTT patvirtino, kad tai gali daryti poveikį sprendimo vykdymui, jei dėl tokio aplinkybių pasikeitimo gali būti pakenkiama geriausiems vaiko interesams, tačiau šį klausimą visada nagrinės kilmės teismas, kuris pagal Reglamentą turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės. Todėl vykdymo valstybėje narėje negalima

(77) Šiuo atveju kalbama apie 2010 m. liepos 1 d. ESTT sprendimą *Povse prieš Alpagu*, C-211/10 PPU, Rink. p. I-06673.

atsisakyti vykdyti teismo sprendimo, dėl kurio išduotas pažymėjimas, nes dėl vėliau galinčių pasikeisti aplinkybių gali būti rimtai pakenkiama geriausiems vaiko interesams. Tokios pasikeitusios aplinkybės turi būti nurodomos teisme, kuris turi jurisdikciją kilmės valstybėje narėje; be to, šis teismas taip pat turėtų nagrinėti bet kokią prašymą dėl jo sprendimo vykdymo sustabdymo.

5.3. Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) jurisprudencija

5.3.1. Nesiėmus tinkamų priemonių vaikui grąžinti, gali būti pažeidžiamas Europos žmogaus teisių konvencijos (EŽTK) 8 straipsnis

EŽTT ne kartą yra nusprendęs, kad 1980 m. Hagos konvencijos susitariančiosios valstybės, institucijoms nustačius, kad vaikas buvo neteisėtai išvežtas, kaip nurodyta Konvencijoje, turi pareigą imtis tinkamų ir veiksmingų veiksmų, kad užtikrintų vaiko grąžinimą. Nesiėmus tokių veiksmų, laikoma, kad buvo pažeistas EŽTK 8 straipsnis (teisė į šeimos gyvenimo gerbimą)⁽⁷⁸⁾. Kiekviena susitariančioji valstybė privalo pasirūpinti tinkamomis ir veiksmingomis priemonėmis, kad užtikrintų EŽTK 8 straipsnyje nustatytų pozityvių įpareigojimų laikymąsi⁽⁷⁹⁾. Šios priemonės

(78) Žr., pvz., 2003 m. liepos 29 d. EŽTT sprendimo byloje *Iglesias Gil prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 56673/00, 62 punktą.

(79) Žr. sprendimus byloje *Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 31679/96, *Maire prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 48206/99, PP prieš Lenkiją, peticijos Nr. 8677/03, ir neseniai priimtą 2013 m. kovo 7 d. EŽTT sprendimą, taip pat 2013 m. birželio 7 d. EŽTT galutinį sprendimą byloje *Raw prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 10131/11.

taip pat apima bendravimo teisių vykdymo užtikrinimą, kaip nurodyta sprendimuose bylose *Shaw prieš Vengriją*⁽⁸⁰⁾ ir *Prizzia prieš Vengriją*⁽⁸¹⁾, kuriuose buvo nuspręsta, kad 8 straipsnis buvo pažeistas, nes Vengrijos institucijos nesudarė pareiškėjams sąlygų naudotis savo bendravimo su vaikais teisėmis.

5.3.2. Greito sprendimų priėmimo ir vykdymo svarba

EŽTT taip pat yra pabrėžęs, kad teismo bylas, susijusias su vaikų grąžinimu ir tėvų pareigų nustatymu, įskaitant galutinio sprendimo vykdymą, kai tas sprendimas yra susijęs su vaiko grąžinimu, reikia spręsti greitai, nes laiko tėkmė gali turėti nepataisomų pasekmių vaiko ir vieno iš tėvų, su kuriuo vaikas negyvena, santykiams. Todėl priemonės tinkamumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į jos įgyvendinimo greitumą⁽⁸²⁾. Su vaikais susijusios bylos turi būti nagrinėjamos greitai ir operatyviai dar ir dėl to, kad tai atitinka vaiko interesus, nes su jo ateitimi susijusius klausimus reikia spręsti kuo greičiau siekiant kuo labiau sumažinti vaiko padėties neapibrėžtumą, visų pirma bylose, susijusiose su neteisėtu vaiko išvežimu ir negrąžinimu⁽⁸³⁾.

(80) 2011 m. spalio 26 d. EŽTT sprendimas, petijcijos Nr. 6457/09.

(81) 2013 m. birželio 11 d. EŽTT sprendimas, petijcijos Nr. 20255/12.

(82) Žr., pvz., 79 išnašoje nurodytas bylas.

(83) Žr., pvz., EŽTT sprendimą byloje *Iosub Caras prieš Rumuniją*, petijcijos Nr. 7198/04, EŽTT sprendimą byloje *Deak prieš Rumuniją* ir Jungtinę Karalystę, petijcijos Nr. 19055/05, ir 79 išnašoje nurodytą EŽTT sprendimą byloje *Raw prieš Prancūziją*.

5.3.3. Vaiko grąžinimas nepažeidžia EŽTK 8 straipsnio, išskyrus išimtines aplinkybes

Įvairiose bylose EŽTT iš esmės nusprendė, kad vaiko, kuris buvo neteisėtai išvežtas ar negrąžintas, grąžinimas pagal Reglamente ir 1980 m. Hagos konvencijoje nustatytas procedūras neprilyginamas EŽTK įpareigojimų ir ypač 8 straipsnio pažeidimui. Šiose bylose EŽTT rėmė abiejuose dokumentuose nustatytą politiką ir dažnai nurodė, jog svarbu, kad EŽTK susitariančioji šalis paisytų šios politikos, nes priešingu atveju jos gali pažeisti šią Konvenciją. EŽTT tik keliose bylose ir dažniausiai išimtinėmis aplinkybėmis nusprendė, kad vaiko grąžinimas gali būti laikomas EŽTK pažeidimu.

5.3.4. Bylos, kuriose EŽTT nusprendė, kad 8 straipsnis nebuvo pažeistas

EŽTT nagrinėjo įvairias peticijas, kuriose buvo teigiama, kad grąžinant vaikus buvo pažeidžiami EŽTK straipsniai, tačiau EŽTT nusprendė, kad nebuvo padaryti jokie pažeidimai, o vėliausiose bylose EŽTT paskelbė, kad peticijos yra nepriimtinos. Šiuo atveju dera paminėti šias bylas: *Maumosseau ir Washington prieš Prancūziją*⁽⁸⁴⁾ – šioje byloje nuspręsta, kad gana nedidelio amžiaus vaiko grąžinimas iš Prancūzijos į JAV nelaikomas 8 straipsnio pažeidimu; *Lipkowski prieš Vokietiją*⁽⁸⁵⁾ – šioje byloje nepriimtina paskelbta peticija, kurioje buvo teigiama, kad buvo pažeisti įvairūs EŽTK straipsniai, įskaitant 8 straipsnį, atsižvelgiant

(84) 2007 m. gruodžio 6 d. EŽTT sprendimas, petijcijos Nr. 29388/05.

(85) 2011 m. sausio 18 d. EŽTT sprendimas, petijcijos Nr. 26755/10.

į tai, kad vaikas, kuris buvo neteisėtai išvežtas iš Australijos į Vokietiją, Vokietijos teismo sprendimu pagal 1980 m. Hagos konvenciją turėjo būti grąžintas į Australiją; ir *Povse prieš Austriją*⁽⁸⁶⁾ – šioje byloje, panašiai kaip ir pirmiau minėtoje, EŽTT atmetė peticiją, kurioje buvo prašoma pripažinti, kad EŽTK 8 straipsnis buvo pažeistas, atsižvelgiant į tai, kad Austrijos institucijos neteisėtai vykdė Italijos teismo sprendimą grąžinti vaiką iš Austrijos, į kurią jis buvo neteisėtai išvežtas, į Italiją⁽⁸⁷⁾. Sprendime byloje *Raban prieš Rumuniją*⁽⁸⁸⁾, kurioje vaiką grąžinti atsisakyta remiantis pagrindais, panašiais į nurodytuosius sprendime byloje *Neulinger*⁽⁸⁹⁾, EŽTT nusprendė, kad 8 straipsnis nebuvo pažeistas.

5.3.5. Bylos, kuriose pažeidimas buvo nustatytas

Tik keliose bylose EŽTT nusprendė, kad vaiko grąžinimas po to, kai jis buvo neteisėtai išvežtas ar negrąžintas, gali būti prilyginamas 8 straipsnio pažeidimui, tačiau daugumoje šių bylų buvo nustatytos išimtinės aplinkybės⁽⁹⁰⁾.

(86) Peticijos Nr. 3890/11; taip pat žr. 5.2 dalį.

(87) EŽTT sprendimą priėmė 2013 m. birželio 18 d.

(88) 2010 m. spalio 26 d. EŽTT sprendimas byloje *Raban prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 25437/08.

(89) Žr. 2010 m. liepos 6 d. EŽTT Didžiosios kolegijos sprendimą byloje *Neulinger ir Shuruk prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 41615/07.

(90) Žr. 89 išnašoje nurodytą EŽTT sprendimą *Neulinger ir Shuruk prieš Šveicariją*, 2011 m. liepos 12 d. EŽTT sprendimą ir 2011 m. spalio 12 d. EŽTT galutinį sprendimą byloje *Šneersone ir Kampanella prieš Italiją*, peticijos Nr. 14737/09, 2012 m. liepos 10 d. EŽTT sprendimą ir 2012 m. lapkričio 19 d. EŽTT galutinį sprendimą byloje *B prieš Belgiją*, peticijos Nr. 4320/11, ir 2011 m. gruodžio 13 d. EŽTT sprendimą byloje *X prieš Latviją*, peticijos Nr. 27853/09; pastaroji byla buvo perduota Didžiajai kolegijai, ji sprendimą priėmė 2013 m. lapkričio 26 d.

EŽTT sprendimų pagrindą šiose bylose, visų pirma tais atvejais, kai buvo nurodoma, kad laikotarpiu nuo sprendimo dėl grąžinimo iki jo vykdymo pasikeitė aplinkybės, sudaro tai, kad atitinkami teismai, priimdami sprendimą dėl to, ar priimti ir ar vykdyti sprendimą dėl grąžinimo, turi labiausiai atsižvelgti į vaiko interesus. Šiuo atveju kyla pavojus, kad ši argumentacija bus pernelyg plėtojama, o tai gali turėti neigiamą poveikį vienam pagrindinių 1980 m. Hagos konvencijos ir Reglamento principų, t. y. kad su ilgalaikiais vaikų interesais susiję klausimai turi būti sprendžiami jų nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teismuose, o neteisėtas išvežimas ir negrąžinimas iš esmės neturėtų turėti poveikio bylą nagrinėjančio teismo pakeitimui, išskyrus išimtines aplinkybes, kurios, pvz., nurodytos Reglamento 10 straipsnyje⁽⁹¹⁾.

5.3.6. Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *X prieš Latviją*

Neseniai Didžiosios kolegijos priimtame sprendime byloje *X prieš Latviją*⁽⁹²⁾ EŽTT aštuonių iš devynių Kolegijos teisėjų dauguma bandė išaiškinti kai kuriuos savo ankstesnius pareiškimus, susijusius su požiūriu, kurio reikėtų laikytis nagrinėjant Europos žmogaus teisių konvencijos ir Hagos vaikų grobimo konvencijos ryšį, visų pirma atsižvelgiant į vaiko ir tėvų interesų pusiausvyros nustatymą, kai byla yra susijusi su antrosios konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyta vaiko grąžinimo išimtimi. Visų pirma EŽTT nurodė, kad jo pastabos šiuo klausimu, pateiktos Didžiosios kolegijos sprendime *Neullinger*

(91) Žr. 4.2 dalį.

(92) Žr. 90 išnašą.

ir *Shuruk prieš Šveicariją*⁽⁹³⁾, neturi būti aiškinamos kaip nustatančios kokį nors Hagos konvencijos taikymo principą, kuriuo vidaus teismai turi vadovautis.

EŽTT nurodė, kuriais veiksniais, jo manymu, turi būti remiamasi siekiant vienodai aiškinti Europos žmogaus teisių konvenciją ir Hagos konvenciją. Prašomasis teismas privalo iš tikrųjų atsižvelgti į veiksnius, kurie gali sudaryti vaiko grąžinimo pagal Hagos konvenciją išimtį, ir priimti motyvuotą sprendimą. Tuomet šie veiksniai turėtų būti vertinami atsižvelgiant į EŽTK 8 straipsnį.

Todėl vidaus teismai privalo ne tik nagrinėti ginčytinus teiginius, susijusius su grąžinamam vaikui kylančiu „dideliu pavojumi“, bet ir priimti sprendimą, kuriame nurodomi konkretūs bylos aplinkybėmis pagrįsti motyvai. Tiek atsisakymas atsižvelgti į prieštaravimą grąžinimui, tiek neišsamus sprendimo, kuriuo atmetamas toks prieštaravimas, pagrindimas prieštarautų ne tik Konvencijos 8 straipsnio reikalavimams, bet ir Hagos konvencijos tikslui ir uždaviniams.

EŽTT taip pat nurodė, kad, atsižvelgiant į Hagos konvencijos preambulę, kurioje nustatyta, jog vaikai turi būti grąžinami „į valstybę, kurioje jie nuolat gyvena“, teismai privalo įsitikinti, kad toje šalyje iš tikrųjų nustatytos tinkamos apsaugos priemonės ir, jei turima žinių apie pavojų, kad bus taikomos konkrečios apsaugos priemonės.

(93) Taip pat minėta 90 išnašoje.

Būtina nurodyti, kad byloje, kurios patenka į Reglamento taikymo sritį, šis EŽTT sprendimo aspektas neturės didelės įtakos atsižvelgiant į 11 straipsnio 4 ir 6–8 dalių sąlygas. ES teismams pagal 11 straipsnio 4 dalį jau nustatyta pareiga atsižvelgti į vaiko, kuriam taikoma Hagos konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punkto išimtis, apsaugos priemonės. Be to, net ir tais atvejais, kai prašomasis teismas atsisako grąžinti vaiką remdamasis Konvencijos 13 straipsnyje nurodytu pagrindu, pagal Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalis galutinį žodį taria valstybės narės, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, teismas. Ateityje bus galima matyti, kokią įtaką teismų sprendimams EŽTT sprendimas byloje *X prieš Latviją* turės tiek šiuo atžvilgiu, tiek kitais byloje aptariamais klausimais.

6. Vaiko išklausymas (23,
41 ir 42 straipsniai)

6.1. Vaikams turi būti suteikiama galimybė išreikšti savo nuomonę

Reglamente pabrėžiama, kad svarbu suteikti vaikams galimybę išreikšti savo nuomonę su jais susijusiose bylose⁽⁹⁴⁾. Vaiko išklausymas yra vienas iš egzekvatūros procedūros, susijusios su bendravimo teisėmis ir sprendimais, kuriais reikalaujama grąžinti vaiką, panaikinimo reikalavimų (žr. 3.6 dalį ir 4 skyrių). Remiantis tuo, kad atitinkamam vaikui nebuvo suteikta galimybė būti išklausytam, taip pat galima ginčyti teismo sprendimo dėl tėvų pareigų pripažinimą ir vykdymą (žr. 3.5.2 dalį).

6.2. Pareigos išklausti vaiko nuomonę išimtis

Reglamente nustatytas pagrindinis principas, kad vaikas su juo susijusioje byloje turi būti išklausytas. Išimtiniais atvejais vaikas gali būti neišklausomas, jei to nedera daryti dėl vaiko amžiaus ar brandumo. Ši išimtis turėtų būti aiškinama labai ribotai. Visų pirma reikėtų atsižvelgti į tai, kad vaiko teisės yra labai svarbios atsižvelgiant į bylą, kuri daro poveikį vaikui, ir kad apskritai sprendimai dėl vaiko ateities ir jo santykių su tėvais ir kitais asmenimis yra labai svarbūs labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus. Taip pat reikėtų prisiminti, kad šie veiksniai taikomi bet kokio amžiaus vaikams.

(94) Reikėtų pateikti nuorodą į JT vaiko teisy konvencijos 12 straipsnio 2 dalį, kurioje pateikiama panaši nuostata: „Todėl vaikui būtina suteikiama galimybė būti išklausytam bet kokio jį liečiančio teismo ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka.“ Taip pat žr. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnį: „Vaikai gali laisvai reikšti savo nuomonę. Sprendžiant su vaikais susijusius klausimus, į jų nuomonę atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą.“

6.3. Vaiko nuomonės išklausymo procedūra

Reglamentu nėra keičiamos šiuo klausimu taikytinos nacionalinės procedūros⁽⁹⁵⁾. Valstybių narių teismai patys kuria bet kokio amžiaus vaikų nuomonės išklausymo būdus ir strategiją. Kai kurie teismai tai daro tiesiogiai; kiti teismams samdo specialius ekspertus, kurie išklauso vaiko nuomonę ir tuomet ją perduoda teismui. Kad ir kokių būdu vaiko nuomonė būtų išklaudyta, pats teismas turi nuspręsti, ar reikia išklausti vaiko nuomonę, ar ne, tačiau neįmanoma priimti jokio informacija pagrįsto sprendimo šiuo klausimu, jei negalima įvertinti vaiko amžiaus ir brandumo, nes tai yra vienintelis kriterijus. Nusprendęs, jog vaikas yra tinkamo amžiaus ir brandumo, kad galėtų išreikšti savo nuomonę, teismas turi pareigą ją išklausti tiesiogiai arba kitu būdu, jeigu su vaiku susijusioje byloje tai yra būtina padaryti.

6.4. Kaip sužinoti vaiko nuomonę?

Apskritai vaikas turi būti išklausomas tokiu būdu, kuris atitinka jo amžių ir brandumą. Jaunesnių vaikų nuomonė turi būti vertinama pasitelkiant specialiąsias žinias ir atidžiai, ir tai turi būti daroma skirtingai nei išklausančiam paauglių nuomonę.

Nebūtina vaiko nuomonės išklausti teismo posėdyje, pagal nacionalinius įstatymus ją gali išklausti kompetentinga institucija. Pavyzdžiui, tam tikrose valstybėse narėse vaiką išklauso socialinis darbuotojas, kuris pateikia teismui ataskaitą ir joje apibūdina vaiko norus ir jausmus. Jei apklausa vyksta teisme, teisėjas turėtų taip ją organizuoti, kad

(95) Žr. Reglamento 19 konstatuojamąją dalį.

būtų atsižvelgta į bylos pobūdį, vaiko amžių ir kitas bylos aplinkybes. Daugumoje teismų tai atliekama sukūrus neoficialią aplinką, kurioje vaikas apklausiamas ne teismo posėdžio salėje, bet kitoje patalpoje. Bet kuriuo atveju svarbu sudaryti tokias sąlygas, kad vaikas galėtų pasitikėdamas išreikšti savo nuomonę.

6.5. Mokymai, susiję su vaiko nuomonės išklausymu

Nepaisant to, kas vaiką apklausia – teisėjas, ekspertas, socialinis darbuotojas ar kitas pareigūnas, labai svarbu, kad tas asmuo būtų tinkamai apmokytas, pvz., kaip geriausiai bendrauti su vaikais. Kiekvienas vaiką apklausiantis asmuo turi suvokti pavojų, kad tėvai siekia daryti vaikui įtaką ir spaudimą. Tinkamai ir protingai atlikus apklausą vaikui gali būti sudarytos sąlygos išsakyti savo norus ir palengvinti jo atsakomybės ar kaltės jausmą.

6.6. Vaiko nuomonės išklausymo tikslas

Vaiko išklausymo tikslai gali būti įvairūs, jie priklauso nuo bylos rūšies ir tikslo. Su globos teisėmis susijusioje byloje paprastai siekiama padėti rasti palankiausią aplinką, kurioje vaikas turėtų gyventi. Vaiko pagrobimo byloje dažnai norima nustatyti vaiko prieštaravimo grąžinimui pobūdį ir tai, kodėl jis atsirado, taip pat nustatyti, ar dėl sugrįžimo vaikui galėtų kilti pavojus, o jei taip, tai kaip.

Pavyzdys

Faktinės aplinkybės

8 metų ir šešių mėnesių amžiaus mergaitė su motina išvyko atostogauti į B valstybę narę, iš kurios motina jos negrąžina į A valstybę narę, kurioje ji namuose gyveno su tėvu; A valstybės narės teismas suteikė tėvui laikinos globos teises, o motinai – bendravimo su vaiku teises. Tėvas pateikė prašymą grąžinti vaiką pagal 1980 m. Hagos konvenciją, tačiau šį prašymą B valstybės narės teismai atmetė remdamiesi tuo, kad vaikas prieštaravo grąžinimui. B valstybės narės teismai, prieš tai nustatę, jog vaikas yra tinkamo amžiaus ir brandumo, kad išreikštų savo nuomonę, jį išklausė.

Vėliau A valstybės narės teismai patvirtino tėvui suteiktas globos teises ir liepė vaiką grąžinti į A valstybę narę. Tačiau, kaip nustatyta Reglamento 11 straipsnio 6–8 dalyse, B valstybės narės teismas perdavė A valstybės narės teismui pranešimą apie atsisakymą grąžinti vaiką; šis teismas pagal Reglamento 42 straipsnį išdavė pažymėjimą, tačiau prieš jį išduodamas neišklausė vaiko ir atsisakė išklausti jo nuomonę vaizdo konferencijos priemonėmis.

ESTT sprendimas

Remiantis tuo, kad buvo pažeistos vaiko pagrindinės teisės, visų pirma ES pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje nustatyta teisė, kad vaikai gali laisvai reikšti savo nuomonę su jais susijusiais klausimais ir kad

į jų nuomonę turi būti atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą, byla buvo perduota ESTT⁽⁹⁶⁾.

ESTT nurodė, kad nors Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje ir Reglamento 42 straipsnio 2 dalies a punkte nereikalaujama, kad kilmės valstybės narės teismas sužinotų vaiko nuomonę jį išklausdamas kiekvienoje byloje ir dėl to teismas išlaiko tam tikrą diskrecijos laipsnį, tačiau akivaizdu, kad tais atvejais, kai teismas nusprendžia išklausti vaiką, pagal šias nuostatas reikalaujama, kad teismas atsižvelgtų į visas priemones, kurios yra tinkamos rengiant tokią apklausą ir kurias nustatant labiausiai paisoma vaiko interesų ir kiekvienos konkrečios bylos aplinkybių, ir užtikrintų šių nuostatų veiksmingumą bei suteiktų vaikui tikrą ir veiksmingą galimybę išreikšti savo nuomonę.

ESTT taip pat nurodė, kad kilmės valstybės narės teismas, kuris pagal Reglamentą turi pagrindinę jurisdikciją, privalo įvertinti vaiko amžių ir brandą ir, kai tik įmanoma, nuspręsti, ar išklausti vaiko nuomonę, ir visada labiausiai atsižvelgti į vaiko interesus, naudoti visas ne tik pagal nacionalinę teisę prieinamas, bet ir kitas konkrečias tarptautinio teismų bendradarbiavimo priemones, įskaitant, kai tinkama, nustatytąsias įrodymų reglamente. Tai gali daryti tik kilmės, bet ne vykdymo valstybės narės teismas.

(96) Žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Aguirre Zarraga prieš Pelz*, C-491/10 PPU, Rink. p. I-14247; taip pat žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *McB prieš L.E.*, C-400/10, Rink. p. I-8965.

Prieš išduodamas pažymėjimą, atitinkantį Reglamento 42 straipsnyje nustatytus reikalavimus, kilmės valstybės narės teismas privalo įsitikinti, kad, labiausiai atsižvelgęs į vaiko interesus ir visas konkrečios bylos aplinkybes, jis sprendimą, dėl kurio išduotas pažymėjimas, priėmė tinkamai paisydamas vaiko teisės laisvai reikšti savo nuomonę ir sudarė vaikui tikrą ir veiksmingą sąlygą išreikšti savo nuomonę. Tačiau ESTT priėjo prie išvados, kad tik kilmės valstybės narės teismai turi nagrinėti to teismo sprendimo teisėtumą, atsižvelgdami visų pirma į Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje ir Reglamento 42 straipsnyje nustatytus reikalavimus, todėl nagrinėjamoje byloje B valstybės narės (vykdymo valstybė narė) teismai net ir šioje byloje nurodytomis aplinkybėmis neturi jokios teisės peržiūrėti teismo sprendimo arba jam prieštarauti, taip pat jie negali pradėti naujo proceso dėl pažymėjimo.

6.7. JT vaiko teisių konvencija⁽⁹⁷⁾

JT vaiko teisių konvencija yra pasaulinė konvencija, kurios bendras tikslas – skirti daugiau dėmesio vaikams ir siekti stiprinti aštuoniolikos metų nesulaukusių vaikų teises visose su jų interesais susijusiose srityse. Konvencijos susitariančiosios šalys yra apytiksliai vienas šimtas devyniasdešimt valstybių ir ji yra Jungtinių Tautų veiklos per UNICEF remiant viso pasaulio vaikus pagrindas. Dauguma Konvencijos nuostatų turėjo tiesioginės įtakos kuriant bylą, kuriose dalyvauja vaikai, nagrinėjimo politiką, visų pirma atsižvelgiant į tai, kaip reikia paisyti vaikų teisių ir interesų⁽⁹⁸⁾. Visų pirma, kaip nurodyta JT vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje, imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės, ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, **svarbiausia – labiausiai atsižvelgti į vaiko interesus.**

(97) 1989 m. lapkričio 20 d. Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 44/25 Vaiko teisių konvencija priimta ir pateikta pasirašyti, ratifikuoti ir prisijungti; pagal 49 straipsnį įsigaliojo 1990 m. rugsėjo 2 d.; žr. <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

(98) Visų pirma žr. 12 straipsnį dėl 94 išnašoje nurodytų vaiko nuomonių išklauso.

Įgyvendinti konvenciją padeda Vaiko teisių komitetas, kuris reguliariai vykdo apklausas ir skelbia ataskaitas apie vaiko teisių padėtį pasaulyje. Visų pirma jis skelbia bendras pastabas, kuriose išreiškia savo nuomonę apie vaikų padėtį ir teikia rekomendacijas. Vėliausioje paskelbtoje bendroje pastaboje⁽⁹⁹⁾ Komitetas nurodė, kad vaiko teisės iš esmės turėtų būti visapusiškai integruotos į visus procesinius aspektus, susijusius su vaikais. Tame pačiame dokumente pateikiama tokia pastraipa⁽¹⁰⁰⁾:

„Komitetas ragina ratifikuoti ir įgyvendinti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos konvencijas⁽¹⁰¹⁾, kuriomis palengvinamas geriausių vaiko interesų aspekto taikymas ir numatomos šių konvencijų įgyvendinimo garantijos tais atvejais, kai tėvai gyvena skirtingose valstybėse.“

(99) Bendra pastaba Nr. 14 paskelbta 2013 m. gegužės 29 d.; žr. http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

(100) 68 punktas.

(101) Tai apima 1980 m. Konvenciją Nr. 28 dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, 1993 m. Konvenciją Nr. 33 dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje, 1973 m. Konvenciją Nr. 23 dėl sprendimų, susijusių su išlaikymo pareigomis, pripažinimo ir vykdymo, 1973 m. Konvenciją Nr. 24 dėl išlaikymo pareigoms taikytinos teisės.

7. Centrinų institucijų
ir teismų bendradarbiavimas
(53–58 straipsniai)

Centrinės institucijos atlieka labai svarbų vaidmenį taikant Reglamentą bylose dėl tėvų pareigų. Valstybės narės privalo paskirti bent vieną centrinę instituciją. Idealiu atveju paskirtosios institucijos ir pagal 1980 m. Hagos konvenciją paskirtosios institucijos turėtų būti tos pačios. Tai padėtų skatinti sąveiką ir sudarytų sąlygas institucijoms naudotis patirtimi, kurią jos įgijo nagrinėdamos kitas bylas pagal Konvenciją.

7.1. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose (54 straipsnis)

Reglamente numatyta, kad centrinės institucijos bus veiksmingai integruotos į Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose⁽¹⁰²⁾ (toliau – Europos teisminis tinklas) ir kad jos reguliariai rengs šio tinklo narių susitikimus Reglamento taikymo klausimams aptarti.

7.2. Centrinių institucijų pareigos (55 straipsnis)

Konkrečios centrinių institucijų pareigos išvardytos 55 straipsnyje. Centrinės institucijos neprivalo pačios vykdyti šių pareigų, šiuo tikslu jos gali pasitelkti kitas agentūras.

Gavusios tėvų pareigų turėtojo prašymą, centrinės institucijos turi imtis visų tinkamų priemonių, kad surinktų su vaiko padėtimi, nagrinėjama byla ar sprendimais dėl vaiko susijusią informaciją ir ja apsieistų. Jos taip pat turi imtis priemonių, kurių reikia, kad tėvų pareigų turėtojams, siekiantiems, kad jų valstybės teritorijoje būtų pripažįstami ir vykdomi

sprendimai (visų pirma susiję su bendravimo teisėmis ir vaiko grąžinimu), būtų teikiama informacija ir parama.

Prie centrinių institucijų pareigų taip pat priskiriama pareiga palengvinti teismų tarpusavio bendravimą, kuris bus reikalingas visų pirma tais atvejais, kai byla perduodama iš vieno teismo į kitą (žr. 3.3 dalį ir 4 skyrių). Šiose bylose centrinės institucijos veiks kaip nacionalinių teismų ir kitų valstybių narių centrinių institucijų tarpininkės.

7.3. Pagalba sudarant susitarimą (55 straipsnio e punktas)

Kita centrinių institucijų pagal 55 straipsnio e punktą vykdoma užduotis – tarpininkaujant arba kitomis priemonėmis padėti tėvų pareigų turėtojams susitarti ir palengvinti tarpvalstybinį bendravimą šiuo tikslu. Patirtis rodo, kad tarpininkavimas gali būti svarbus, pvz., vaiko pagrobimo bylose, siekiant užtikrinti, kad vaikas po pagrobimo ir toliau galėtų matytis su vienu iš tėvų, iš kurio jis buvo pagrobtas, o grąžintas į kilmės valstybę narę – matytis su jį pagrobusiu vienu iš tėvų. Tačiau svarbu, kad tarpininkavimo procesu nebūtų naudojamosi siekiant pernelyg vilkinti vaiko grąžinimą.

7.4. Vaiko įkurdinimas kitoje valstybėje narėje (56 straipsnis)

Svarbi Reglamento nuostata yra susijusi su vaiko įkurdinimu kitos valstybės narės šeimoje (šeimynoje) arba globos namuose. Sprendimui dėl įkurdinimo,

(102) https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-en.do

kuris patenka į Reglamento taikymo sritį⁽¹⁰³⁾, taikomos konkrečios nuostatos, susijusios su teismų ir 56 straipsnyje nurodytų valstybių narių centrinių ir kitų institucijų bendradarbiavimu. Trumpiau tariant, vienos valstybės narės teismas sprendimą dėl vaiko priežiūros arba įkurdinimo globos namuose kitoje valstybėje narėje gali priimti tik pasikonsultavęs su centrine arba kita institucija, kuri turi jurisdikciją pagal viešąją teisę toje antroje valstybėje narėje įstoti į bylas, kuriose nagrinėjamas vaiko įkurdinimo klausimas. Tarpvalstybinėse bylose, kuriose valdžios institucija galėtų dalyvauti valstybėje narėje nagrinėjamos tokio pobūdžio bylose, prašomosios valstybės teismas tolesnių veiksmų sprendimui dėl įkurdinimo priimti gali imtis tik jei su tuo sutinka kompetentinga prašomosios valstybės institucija. Jei prašomojoje valstybėje nustatant vaiko priežiūros paskyrimą valdžios institucijos dalyvavimas šiuo klausimu nebūtinai, vaiko paskyrimo klausimą nagrinėjantis teismas turi tik informuoti centrinę arba kitą prašomosios valstybės instituciją.

(103) Žr. 1 straipsnio 2 dalies d punktą; taip pat žr. 2007 m. lapkričio 27 d. Sprendimą C, C-435/06, Rink. p. I-10141, kuriame ESTT nusprendė, kad sprendimas, kuriuo vaikas paskiriamas į globos namus, atsižvelgiant į Reglamento 1 straipsnį yra „civilinės teisės“ klausimas, net jeigu su tuo susijusi procedūra reglamentuojama pagal viešąją teisę.

Pavyzdys

Faktinės aplinkybės

Šioje byloje A valstybės narės institucijos norėjo paskirti paauglę į specialiosios paskirties globos instituciją, esančią už jos kilmės šalies ribų, nes jai, atsižvelgiant į jos elgesį ir tai, kad ji nuolat pabėgdavo iš tos valstybės globos institucijų, turėjo būti taikomos ypatingos apsaugos priemonės. Toje valstybėje nebuvo jokių specialiosios paskirties globos institucijų, todėl institucijos manė, kad geriausia būtų ją paskirti į B valstybės narės, kurioje gyveno jos motina, instituciją. Centrinėms institucijoms apsikeitus informacija, A valstybės narės teismui buvo nurodyta, kad B valstybės narės institucijoje buvo laisva vieta mergaitei ir ši institucija sutiko ją priimti; tuomet teismas priėmė sprendimą dėl įkurdinimo. B valstybės narės teismui pagal 20 straipsnį taip pat priėmė laikino pobūdžio sprendimą. Mergaitė buvo perduota B valstybei narei ir jai buvo paskirta globos institucijos priežiūra.

ESTT sprendimas

Tuomet ESTT buvo pateikti įvairūs klausimai dėl byloje pagal 56 straipsnį taikomų procedūrų⁽¹⁰⁴⁾ ir ESTT turėjo galimybę išaiškinti įvairius klausimus, kurių pirmasis buvo susijęs su tuo, ar tokiam sprendimui buvo taikoma Reglamento materialinė taikymo sritis;

(104) Žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Health Service Executive* prieš S.C. ir A.C., C-92/12 PPU, dar nepaskelbtas Rinkinyje.

atsižvelgdamas į savo jurisprudenciją byloje C⁽¹⁰⁵⁾ priimtame sprendime, ESTT į šį klausimą atsakė teigiamai.

Kitas klausimas buvo susijęs su tuo, ar B valstybės narės institucija turėjo kompetenciją duoti sutikimą įkurdinti vaiką; atsakydamas į šį klausimą, ESTT nurodė, kad Reglamento 56 straipsnio 2 dalyje minimą sutikimą iki sprendimo dėl vaiko įkurdinimo priėmimo turi duoti pagal viešąją teisę reglamentuojama kompetentinga institucija. Nepakanka, kad savo sutikimą duotų institucija, kurioje turi būti įkurdintas vaikas. Tokiomis aplinkybėmis, kai sprendimą dėl įkurdinimo priėmęs valstybės narės teismas nėra tikras, ar prašomojoje valstybėje narėje sutikimas buvo tinkamai duotas, nes nebuvo galima užtikrintai nustatyti, kokia institucija šioje valstybėje yra kompetentinga, galima ištaisyti trūkumus siekiant įsitikinti, kad buvo visiškai paisoma Reglamento 56 straipsnio reikalavimo dėl sutikimo.

Trečias ir ketvirtas klausimai buvo susiję su sprendimo dėl įkurdinimo galiojimu ir vykdymu ir buvo klausama, ar prieš įkurdinant vaiką šioje valstybėje narėje valstybės narės, kurioje turi būti įkurdintas vaikas, teismų priimtas sprendimas turi būti paskelbtas vykdytinu. Atsakydamas į šiuos klausimus, ESTT nurodė, kad sprendimui turėjo būti taikoma paskelbimo vykdytinu procedūra ir, kol nėra paskelbtas vykdytinu, jis neturėtų jokios galios (kitais tariant, jo nebūtų galima oficialiai vykdyti). Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad ši procedūra turėtų būti vykdoma ypač greitai, o paduotas apeliacinis skundas neturėtų turėti stabdomojo poveikio sprendimo vykdymui.

(105) Nurodyta 20 ir 103 išnašose.

Penktas ir šeštasis klausimai buvo susiję su situacija, kai konkrečiu metu sutikus su sprendimu dėl įkurdinimo, kaip buvo nagrinėjamoje byloje, naujas sprendimas, kuriuo pratęsiamas įkurdinimo trukmė, galėtų būti priimamas be naujo sutikimo. Į šį klausimą ESTT atsakė gana aiškiai ir nurodė, kad konkrečiam įkurdinimo laikotarpiui duotas sutikimas nėra taikomas jokiems sprendimams, kuriais siekiama pratęsti įkurdinimo laikotarpį. Tokiomis aplinkybėmis reikia pateikti naują prašymą dėl sutikimo. Valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas dėl įkurdinimo, kuris paskelbtas vykdytinu kitoje valstybėje narėje, toje valstybėje narėje gali būti vykdomas tik teismo sprendime dėl įkurdinimo nurodytu laikotarpiu.

7.5. Centrinių institucijų aprūpinimas

Centrines institucijas būtina aprūpinti pakankamais finansiniais ir žmogiškaisiais ištekliais, kad jos galėtų vykdyti savo pareigas, o šių institucijų personalas turi būti tinkamai susipažinęs su Reglamento taikymu, taip pat, pageidautina, su 1980 m. Hagos konvencijos ir kitų susijusių šeimos teisės dokumentų priėmimo aplinkybėmis ir taikymu. Kalbų kursai taip pat yra labai naudingi, kaip ir bendri mokymai, rengiami su teisėjais, advokatais ir kitais Reglamentą ir Konvenciją taikančiais asmenimis. Siekiant greičiau nagrinėti bylas, labai naudinga naudoti šiuolaikines technologijas, ir visada, kai tik yra tokia galimybė, turėtų būti skatinama jomis naudotis.

7.6. Teismų bendradarbiavimas

Reglamente reikalaujama, kad bendradarbiautų ne tik centrinės institucijos, bet ir įvairių valstybių narių teismai tai darytų siekdami įvairių tikslų. Tam tikrose nuostatose numatytos konkrečios pareigos įvairių valstybių narių teisėjams bendrauti ir keistis informacija perduodant bylas (žr. 3.3 dalį) ir nagrinėjant vaiko pagrobimo bylas (žr. 4 skyrių).

7.7. Ryšių palaikymo teisėjai

Siekiant skatinti ir lengvinti tokį bendradarbiavimą, turėtų būti skatinamos teisėjų diskusijos Europos teisminiame tinkle ir naudojantis valstybių narių iniciatyvomis. Pamokoma yra neformalaus tarptautinio Hagos teisėjų tinklo, kuriam vadovauja Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija, patirtis įgyvendinant 1980 m. Hagos konvenciją⁽¹⁰⁶⁾.

Dauguma valstybių narių mano, jog naudinga dalyvauti kuriant teisinius tinklus ir šiuo tikslu skiriant į juos ryšių palaikymo teisėjus arba šeimos teisėje besispecializuojančius teisėjus, kad jie padėtų taikyti Reglamentą. Tokios priemonės Hagos tinkle taikomos ir Europos teisminiame tinklui, jos galėtų padėti palaikyti geresnius ir veiksmingesnius ryšius tarp teisėjų ir centrinių institucijų, taip pat tarp pačių teisėjų, ir taip padėti greičiau nagrinėti bylas dėl tėvų pareigų pagal Reglamentą.

(106) Šiuo klausimu žr. 3.3.4.2 ir 4.1.5 dalis.

8. Reglamento ir 1996 m. Hagos
konvencijos dėl vaikų apsaugos
santykis (61 ir 62 straipsniai)

8.1. Dviejų dokumentų taikymo sritis

Reglamento taikymo sritis yra labai panaši į 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (toliau – 1996 m. Hagos konvencija)⁽¹⁰⁷⁾ taikymo sritį. Abiejuose dokumentuose yra taisyklės, reglamentuojančios jurisdikciją, sprendimų dėl tėvų pareigų pripažinimą ir vykdymą. Pagrindinis skirtumas tas, kad 1996 m. Hagos konvencijoje yra nustatytos taikytinos teisės taisyklės.

8.2. Konvenciją ratifikavusios ES valstybės narės

Rengiant šį praktinį vadovą (2014 m. liepos mėn.) Konvenciją buvo ratifikavusios ar prie jos prisijungusios visos valstybės narės, išskyrus dvi – Belgiją ir Italiją, kurios, nors ir pasirašė Konvenciją, jos neratifikavo. Konvencija įsigaliojo kiekvienoje ją ratifikavusioje valstybėje narėje. Šių dviejų dokumentų santykis paaiškinamas Reglamento 61 ir 62 straipsniuose.

8.3. Kurioms byloms taikomas Reglamentas, o kurioms – 1996 m. Konvencija? (61 ir 62 straipsniai)

Norint nustatyti, ar konkrečiu atveju taikomas Reglamentas, ar Konvencija, reikėtų išnagrinėti šiuos klausimus:

8.3.1. Ar byla yra susijusi su klausimu, kuriam taikomas Reglamentas?

Reglamentas yra viršesnis už Konvenciją santykiams tarp valstybių narių bylose, kurioms taikomas Reglamentas. Todėl Reglamentas yra viršesnis sprendžiant jurisdikcijos, pripažinimo ir vykdymo klausimus. Kita vertus, Konvencija taikoma valstybių narių santykiams sprendžiant taikytinos teisės klausimus, nes šie klausimai Reglamente neaptariami.

8.3.2. Ar atitinkamas vaikas turi nuolatinę gyvenamąją vietą valstybės narės teritorijoje?

Jei atsakymai į 8.3.1 ir 8.3.2 dalyse pateiktus klausimus yra teigiami, Reglamentas yra viršesnis už Konvenciją.

8.3.3. Ar byla yra susijusi su kitos valstybės narės teismo priimto sprendimo pripažinimu ir (arba) vykdymu?

Šis klausimas turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į tai, kad Reglamento taisyklės, reglamentuojančios pripažinimą ir vykdymą, taikomos visiems valstybės narės kompetentingo teismo priimtiems sprendimams.

(107) Kalbant apie 1996 m. Hagos konvenciją galima pateikti nuorodą į prof. Paulo Lagardo parengtą prie Konvencijos pridedamą aiškinamąją ataskaitą, kurią galima rasti adresu http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943

Nesvarbu, ar atitinkamas vaikas gyvena konkrečios valstybės narės teritorijoje, arba tai nesvarbu tol, kol tos valstybės teismai turi kompetenciją priimti aptariamą sprendimą. Todėl Reglamento taisyklės, kuriomis reglamentuojami pripažinimas ir vykdymas, taikomos valstybės narės teismų priimtiems sprendimams, net jeigu atitinkamas vaikas gyvena trečiojoje valstybėje, kuri yra Konvencijos susitariančioji šalis. Taip siekiama užtikrinti, kad būtų kuriama bendra teismų bendradarbiavimo erdvė, kurioje reikalaujama, kad visi kompetentingų teismų Europos Sąjungoje priimti sprendimai būtų pripažįstami ir vykdomi pagal bendrą taisyklių rinkinį.

8.3.4. Galimybė pasirinkti ribotą prorogaciją (12 straipsnis)

Kaip aprašyta 3.2.6 dalyje, Reglamento 12 straipsnyje yra nustatyta ribota prorogacijos pasirinkimo galimybė šaliai kreiptis į teismą tos valstybės narės, kurioje vaikas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, tačiau su kuria vaikas vis dėlto turi esminį ryšį.

Ši pasirinkimo galimybė neapribojama situacijomis, kai vaikas nuolatine gyvenamąją vietą turi kurios nors valstybės narės teritorijoje, – ji taikoma ir tuo atveju, kai vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, kuri nėra 1996 m. Hagos konvencijos susitariančioji šalis. Tokiu atveju jurisdikcija pagal 12 straipsnį turi labiausiai atitikti vaiko interesus, visų pirma, bet ne tik, jei toje trečiojoje valstybėje nagrinėti bylą pasirodo esant neįmanoma⁽¹⁰⁸⁾. Priešingu atveju, jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, kuri yra Konvencijos susitariančioji šalis, taikomos Konvencijos taisyklės.

(108) Žr. Reglamento 12 straipsnio 4 dalį.

Šiame praktiniame vadove pateiktų lentelių ir schemų sąrašas

<i>Lentelė ir (arba) schema. (praktinio vadovo dalis, kurioje ji pateikiama)</i>	
Jurisdikcija šeimos bylose	2.3.2
Jurisdikciją turinčio teismo atliekama analizė bylose dėl tėvų pareigų	3.2.2
Nenutrūkstama vaiko buvusios nuolatinės gyvenamosios vietos jurisdikcija	3.2.4.2.8
Perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą	3.3.4.4
Vaiko pagrobimo bylose taikomų naujų taisyklių pagrindiniai principai	4.1.4
Išimtinės situacijos, kai prašomosios valstybės narės teismai įgyja jurisdikciją	4.2.1.2
Jurisdikcija vaiko pagrobimo bylose – 10 straipsnio poveikis	4.2.2
Vaiko sugražinimas. 1980 m. Hagos konvencijos ir Reglamento taisyklių palyginimas	4.3.6
Vaiko gražinimas po pagrobimo. Tam tikri praktinio pobūdžio aspektai	4.4.6
Procedūros, vaiko pagrobimo bylose taikomos jau priėmus sprendimą dėl negražinimo, schema	4.4.9

Šiame praktiniame vadove nurodytų bylų sąrašas

<i>ESTT bylos. (praktinio vadovo dalis, kurioje ji minima)</i>	
2009 m. liepos 16 d. Sprendimas Hadadi prieš Hadadi, C-168/08, Rink. p. I-6871	2.3.4
2009 m. balandžio 2 d. Sprendimas A, C-523/07, Rink. p. I-2805	2.3.5, 3.1.1.3, 3.1.3.2 ir 3.2.3.2
2007 m. lapkričio 29 d. Sprendimas Sundelind Lopez prieš Lopez Lizazo, C-68/07, Rink. p. I-10403	2.3.6 ir 2.3.8
1999 m. birželio 17 d. Sprendimas Unibank A/S prieš Flemming G. Christensen, C-260/97, Rink. p. I-3715	2.5.5
2007 m. lapkričio 27 d. Sprendimas C, C-435/06, Rink. p. I-10141	3.1.1.3 ir 7.4
2010 m. liepos 15 d. Sprendimas Bianca Purrucker prieš Guillermo Valles Perez, C-256/09, Rink. p. I-7353 (Purrucker I)	3.1.3.4, 3.2.2, 3.4.2, 3.5.1 ir 5.1.1
2010 m. gegužės 10 d. Sprendimas Mercredi prieš Chaffe, C-497/10 PPU, dar nepaskeltas Rinkinyje	3.2.3.2
Paraiška byloje C-656/13 (2014/C 85/19), L prieš M, R ir K.	
Paraiška byloje C-463/13, E prieš B.	

2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimas Bianca Purrucker prieš Guillermo Valles Perez, C-296/10, Rink. p. I-11163 (Purrucker II).....	3.4.2	Shaw prieš Vengriją, peticijos Nr. 6457/09.....	5.3.1
2008 m. liepos 11 d. Sprendimas Inga Rinau, C-195/08 PPU, Rink. p. I-5271	3.5.1, 4.4.1, 4.4.6.4, 4.4.6.5, 4.4.6.6 ir 5.1.3	Prizzia prieš Vengriją, peticijos Nr. 20255/12.....	5.3.1
2010 m. liepos 1 d. Sprendimas Povse prieš Alpagu, C-211/10 PPU, Rink. p. I-06673	4.1.4, 4.2.1.2, 4.4.6.5 ir 5.2	Iosub Caras prieš Rumuniją, peticijos Nr. 7198/04	5.3.2
2010 m. spalio 5 d. Sprendimas McB prieš L.E., C-400/10 PPU, Rink. p. I-8965.....	4.3.2.1 ir 6.6	Deak prieš Rumuniją ir Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 19055/05	5.3.2
2009 m. gruodžio 23 d. Sprendimas Detiček prieš Sgueglia, C-403/09 PPU, Rink. p. I-12193	5.1.2	Maumosseau ir Washington prieš Prancūziją, peticijos Nr. 29388/05	5.3.4
2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimas Aguirre Zarraga prieš Pelz, C-491/10 PPU, Rink. p. I-14247.....	5.1.3 ir 6.6	Lipkowski prieš Vokietiją, peticijos Nr. 26755/10.....	5.3.4
2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas Health Service Executive prieš S.C. ir A.C., C-92/12 PPU, dar nepaskelbtas Rinkinyje	7.4	Povse prieš Austriją, peticijos Nr. 3890/11	5.3.4
<i>EŽTT bylos.....(praktinio vadovo dalis, kurioje ji minima)</i>		Raban prieš Rumuniją, peticijos Nr. 25437/08.....	5.3.4
Iglesias Gil prieš Ispaniją, peticijos Nr. 56673/00	5.3.1	Neulinger ir Shuruk prieš Šveicariją, peticijos Nr. 41615/07	5.3.4 ir 5.3.5
Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją, peticijos Nr. 31679/96	5.3.1	Šneersone ir Campanella prieš Italiją, peticijos Nr. 14737/09 ...	5.3.5
Maire prieš Portugaliją, peticijos Nr. 48206/99	5.3.1	B prieš Belgiją, peticijos Nr. 4320/11.....	5.3.5
PP prieš Lenkiją, peticijos Nr. 8677/03.....	5.3.1	X prieš Latviją, peticijos Nr. 27853/09.....	5.3.5 ir 5.3.6
Raw prieš Prancūziją, peticijos Nr. 10131/11.....	5.3.1 ir 5.3.2		

Elektroninė šio praktinio vadovo versija prieinama svetainėje:

<http://e-justice.europa.eu>

***Europe Direct – tai paslauga, padésianti Jums rasti atsakymus
į klausimus apie Europos Sąjungą***

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokesį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Viršelis, p.4, p.68: © iStockphoto
P.8, p.18, p.48, p.76, p.82, p.88: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39746-2
doi:10.2838/29376

© Europos Sąjunga, 2014
Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUSDINTA POPIERIUIJE, BALINTAME NENAUDOJANT ELEMENTINIO CHLORO (ECF)

Kreipkitės šiuo adresu:

Europos Komisija
Teisingumo generalinis direktoratas
Europos teisminis tinklas
civilinėse ir komercinėse bylose
just-ejn-civil@ec.europa.eu
<http://ec.europa.eu/justice/civil>

Leidinių biuras

Europos teisminis tinklas
civilinėse ir komercinėse bylose

